

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta
Ta Hellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Coloniæ, 1685

In Matthævm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79869](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79869)

AD ORIGENIS

P. 197. *εἰσορτοὶ διδικῆς οὐ εἰλεῖσθεντες*] Id est: *se injuria affictos putant, qui reprehensifunt.* Ita reddendum quoque quod mox sequitur: *ναὶ δέ τοι ἀνθρώποις οὐδὲν θέτεις.*

τραπέζην, ηταύτως σύνομος, τραπέζην, &c.] Alludit ad dictum illud: *ἀκειμοι τραπέζην Οὐδεὶς, quod Christo à Patribus antiquis tribuitur, nec in Novo tamen Testamento reperitur.* De eo agemus alibi fusi.

COMMENTARIA

potest. Ebraice habetur *ΛΑΤΡΟῦ in Bethel,* quod secuti sunt Aquila, Theodotion, & Symmachus; item Jonathan, Syrus, & Vulgatus, LXX. *ἐν τῷ ἔντειρι οὐδενί.* Theodorus, &c. Sive ergo haec Osee ad Gen. 23, pertineant; sive, ut alii, ad Gen. 35, Bethel hic significatur, quæ prius Luza dicta fuit, & postquam vitulum aureum populo adorandum in ea proposuit impius Jeroboam, Bethaven appellata est, id est, *Dominus idoli.* Inde Osee 10. 5. *Vacatas Bethaven coluerunt habitatores Samaria:* ubi LXX. *τόποι μάχης τοῦ θεοῦ ἦν παροικοῖς ἐν κατακλυσμῷ τοῦ παραπέμπειν.*

Videndi Theodoretus, & Cyrillus in Osee 12. 4. & ille præterea in Osee 4. 16. Bethaven porro illa diversa fuit ab altera nominis ejusdem, de qua Jof. 7. 2. Aven autem, *πόλις, juxta aliam Διαστήν LXX.* legerunt semper *On, & Bethaven reddiderunt, vel, Κασσόν, vel, Σιν-* & *οὐδενί.* Unde facile emendaveris quod eorum optimas editiones occupavit mendum, i. Reg. 13. 5. *εἰς Βερτα;* *Εαὐθαῦν πατέρα νότριον* legendum siquidem, *Βερταν,* cum juxta Interpretum omnium consensum Ebraice habeatur, *Bethaven;* ipsaque adeo Complutensis editio habeat: *εἰς νότριον (1. νότριον) Βερτανόν.* Item i. Reg. 14. 23. pro eo quod est: *οπίστημι @ σιντάσσω τὸν βασιλέα,* scribere, *τὸν βασιλέα.* Ebraice quippe confidentibus Interpretibus sicut habetur. Confirmat emendationem nostram Codex Alexandrinus, qui habet, *Βερτανόν, & Complutensis Editio, Βερτανόν.* Ex hac quoque variatione *σιντάσσω* in voce *πέντε* factum est, ut *Ægyptiam urbem hujus nominis, in qua sacerdotium gerebat Putiphār, Aven appellaverit Hieronymus ii. Comment. in Ezechiel, cum vulgo *On* nuncupetur. Eam in Hieronymo lectionem frustra sollicitat Drusius 10. Observat, cap. 15. Nec id prætermittendum Dionysium Alexandri. Epistol. contra Paulum Samotatenum Responsum 8. Cyrillum, Arabem Interpretem, & Barberinianum codicem *τῶν διαβόλων*, hoc Osee loco legere, *εἰς τὸν οὐρανόν με.**

Ἐπειδὴ εἰλαγόνης περιφέρεις αὐτοῦ] Ita M. Alexandrinus, & Syrus Interpretes, & Arabs; ita Cyrillus. At Romana editio, & Complutensis habent, *εἰς τὸν οὐρανόν με.*

IN OSÉE.

P. 201. *ἀναγνωστοὶ καὶ ἐνθάδε, &c.]* Hæc ad periodum supra inchoataam pertinent, eamque claudunt, nec ab Interpretate disjungi debent. Quod sequitur: *οὐοντούς* (non ut male editum est, *μηδέ*) *τὰ διεξιούσατα προκειμένα,* distinctione carere non debuit: nam post *λέξιν* addenda *ὑποστημένη*, vel *virgula*, ut id quod sequitur, *εἰς τὸ &c.* ad id referatur quod præcedit, *εἰς τὸν οὐρανόν με.*

Ἐν τῷ δικῷ ὑπέροχον με] Interpretes: *Domini cum essem, invenerunt me, ita & pag. scq. quam lectionem ne Grammatica quidem ferre*

IN MATTHÆUM.

χράμμασιν ἐργάζοις σιωτεῖσθαινον] de eo argumento actum est a Nobis, libro de claris Interpretibus.

εἰς τὸν καθολικὸν θησεῖδην] Priore scilicet; P. 203 nam posterior dubii erat auctoris, & auctoritatis. Vidi Nos inf. ad Tom. 5. Orig. in Joh.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

23

καὶ τρίτη τὸ καὶ λιγάνι τὸ τέλος, &c.] Legendum, τὸ τέλος, si quid sapio: Lucan enim factum, ut laudat Paulus, ut Col. 4. 14. 2. Tim. 4. 11. Philem. 24. Evangelium autem secundum Lucam nuspiam commendat.

P. 204. ἡ εὐαγγελικὴ πρὸς ἀπόστολούς, ἥ &c.] Vetus codex Holmienis Philocalia: ἡ εὐαγγελικὴ πρὸς εὐαγγελικὰς, ἡ εὐαγγελικὸν πρὸς εὐαγγελικὰς. Alter recentior, quem Holmiae itidem consuluitus, qui que fuerat Bibliotheca Petavianæ: ἡ εὐαγγελικὸν πρὸς εὐαγγελικὰς, ἡ εὐαγγελικὰς, ἡ πρὸς εὐαγγελικὰς. Tarium alia edidit, alia vertit.

ἅβιτος, ὁ ἐρμηνεὺς, ἴνανδος χερὶ] Hieronymus de nomin. Ebr. David fortis manu, desiderabilis; & in Psalm 33. iuxta observariolum Tarini, exponit: Dilectus, desiderabilis, vel idoneus manu. Prius etymon verum est, nomen enim David fit à, τῷ, amor: inceptum posterius, & fit à, τῷ, & τῷ, εἴτε sufficere; unde τῷ, unum ē Dei cognomēris derivant quidam, quod LXX. & Symmachus exponunt, ινανδος, alii, ιντράγαν, Aquila, ἀλημα. Sed, ut id obiter dicam, τῷ verius à τῷ deduxeris, quod apud Arabes idem sonat ac, confortavit, roboretur, id quod confirmat daghes in τῇ vocis, τῷ. Nec absone fortale conjugitus à τῷ, quod est, fortitudo, robur, & τῷ, nomen David formari ab iis qui posterius etymon tuerunt: εἰ autem ibi mutatur in τῷ, quicmadmodum in τῷ & τῷ.

P. 105. τὸν εἰς τὸν μαθήτων] Codex Holmienis habebat: ἐν τὸν εἰς τῷ, perpérā, nam hæc Excerpta non sunt, qualia habentur in Philocalia, quibus ejusmodi præfiguntur tituli; sed pleni & continu Tomi. Certe simile aliquid habet Catalogus Graecus, codicum Origenis Bibliotheca Vaticanae, quem concinnavit Allatius, & mecum communicavit clarissimus Bigotius: ἐν τὸν εἰς τὸν μαθήτων εὐαγγελιοῦ εὐαγγελιοῦ τόμοι, id. l. 16. 17. Id evenit ex inscrip Librariorum.

τέμποι.] Ita habebat Codex Holmienis; sed cum hunc excipiat τέμποι, deinde etiam τέμποι' legendum omnino, τέμποι' uero. Erasmus in Epistola, quam Origeniano in Matthæum fragmento à se edito præfixit, & ex Erasmo Sixtus Senensis, scribunt decem priores Tomos expositionem in Matthæum desiderari, undecimum cum sequentibus supereſſe. Quin etiam Origenis MS. liber Bibliotheca Ducis Bavariae, ab undecimo aufscitur. Verumtamen Catalogus Origenianorū Codicūm Bibliotheca Vaticana Tomos in Matthæum decimum, & undecimum recenset. Narrant quoq; qui Gelnerianam Bibliothecam in Epitomen contraxerunt, Venetijs fuisse

apud Diecum Hurtadum horum commentariorum Tomum x. xi. xii. ubi legendum procul dubio, x. xi. Commemorant iudicem in Bibliotheca quadam Italica servari decimum Tomum operis ejusdem. Qui quidem decimus Tomus aliud sit ac nos hic undecimus, an secus, viderint, penes quos ille est. Conſtet modo illud, hunc primum nostrum esse undecimum, quippe cui duo decimus, & decimus tertius continua serie subjecti sint.

καὶ ἡμέτον ὅντε, ἡ περὶ Σερφίανα, &c.] Origenes lib. 3. contr. Cel. ὃν (αὐτοῖς) τοῖς ἔχοντας ἀλλοτε ὃ ἡμέτον, τηρῶν ἀντὸν τὸν σαφίνειαν τοῖς ὑπερεβουλοῖς ταῖς ἔργονας διοῖς, καὶ καὶ οἱ λαοὶ ὃν τῷ ἀντὶ προσερχομένοις. Quae non semel repetit hoc libro. Vide item ejusdem Homil. x.

in Genes. εἰδωτόνδην φέσιον] Suspiciari quis pos P. 206. sit legendum: εἰδωτόνδην φέσιον. Sed editæ lectioni omnino adhærendum est.

ἀπορίᾳς ἵππον θέτο τῷ] Ita C. Holm. ita & Erasmus legit, ut appareat ex ipsius interpretatione: quod quin sensu caret, ipsa Matthæi vox reponenda est: ἀπορίᾳς ἵππον αὐτῷ.

πρὸς τὸ λόγον θυντήσατε] Recentiori manu adscriptum erat ad oram: πρὸς τὸ θέτον λόγον θυντήσατε. Legendum fortale, πρὸς τὸ θέτον λόγον θυντήσατε, θυντήσατε, &c. vel quid simile. Vertit Erasmus: Hac à Verbo quod in principio erat apud Deum condita sunt, quum sint germina regni Dei.

ἡ ἐντολὴ τοῦ Ιησοῦ] Ita M. H. pro i. hoc est in toto, quod verum est.

εἰ καλεῖται Lege, referri enim debet ad τοῦ Θεοῦ, non ad θεογούν.

εἰτε διαφίσια, οὐ καὶ τὰς ἀρχὰς &c.] Cum P. 207. enim eo plus gloriae & lucis adepturis simus, quo minus terrenarum fordium nobis adhæresceret, existimavit Origenes colluviem illam post certa temporum curricula expurgatumiri, & universos homines, non sanctos solum, sed impios etiam & damnatos eandem gloriae mensuram consecuturos.

τοινοὶ δὲ διανιλα, &c.] Vide initium lib. 1. Commentar. in Job, quæ Origeni falſo adscribi solent.

Κητῆσας οὖν τοῖς πονεῖ, &c.] Questionem eandem proponit, & solvit sub finem cap. 3. lib. 3. de princip. respondetque ad hunc statutum pertinuantem naturam corpoream, cum sanctis disciplinis institutas animas Deo Patri Christus subjecerit.

καὶ κατεναλωθῆ τὸ χείρον, &c.] Hic & aliibi sive Damnatorum penit finem tam discrete statuere videtur Origenes, eoque nomine toties reprehensus, atque exagitatus est, ut quid negare audeat, nimium Ori genem.

genem amare, ac præter æquum videatur.
Sed quoniam jam supra in Origenianis sa-
tis à nobis discussa ea quæstio est, frustra hic
actum ageremus.

τινὶ δὲ περιουσίᾳ, ἥ, &c.] Pugnare id videtur cum superioribus; nam si nullum erit inter omnes claritatis discrimen, omnesque ex aequo nequitiae igne absuntæ erunt, quinam erunt superiores, quinam inferiores? Verum meminerimus sensisse Origenem, quemcunque locum beatitatis teneant Sancti, peccatis eos semper futuros obnoxios, & è summo illo felicitatis apice depellendos quicunque novis criminibus se se alligaverint. His ergo ad summa rursum entitentibus lumen suum superiores foenerabunt. Atque hæc in Origenianis disputantur.

Ἐπὶ τῷ πλάτῳ ἐν παρδίᾳ.] Ἀeschylus Pro-
meth. ἡγεμόνιον συμμόνιον δέλειφρανῶν Pin-
darus Olymp. πεδίον φρύνεις γέρωνται Te-
rentius Andria: *Etiannum mibi scripta illa
dicta sunt in animo Chrysidis.* Locus Orige-
nis petitus est è Proverb. 3. 3. & 7. 3. & Je-
rem. 17. 1. & 31. 33. & Rom. 2. 15. & Ebr. 10.
16. Vertimus: *super latitudinem cordis*; ita
verterat Erasmus. Sic habet quoque Vul-
gata Jerem. 17. 1. *Exaratum super latitudinem
cordis eorum:* & Hieronymus hoc eodem
Ieremia loco: *Exaratum super latitudinem
cordis eorum:* & in Habacuc cap. 2. versum
Prov. 3. 3. à felaudatum ita vertit: *Descri-
be eam super latitudinem cordis tui.* Hippo-
lytus de Antichristo, quem nuper Græce
edidit Vir eruditus Marquardus Gudius:
ἴνα τοστέρων τῷ πλάτῳ παρδίᾳ. Ebraica ta-
men sic se habent: בְּלֹא בָּי, super tabu-
lam cordis eorum: quod Chaldaeus, Syrus,
& Arabs fecuti sunt. Ad hanc alludit Paulus 2. Cor. 3. 3. ἐν πλάτῳ παρδίᾳ. Metaphora
videtur sumpta à tabulo lapides testimonii
scriptis digito Dei: Exod. 31. 18. & 32. 15. & 3.
Reg. 8. 9. & 2. Paralip. 5. 10. LXX. Inter-
pretes, uti verisimile est, verterant his Pro-
verbiorum locis, & apud Ieremiam: בְּלֹא
πλάτῳ פַּעֲדִילָא סֶעָדָה. Ita Complutensis
Editio Prov. 3. 3. ita & Aldina: quæ verba
in nonnullis Editionibus desiderantur,
quæque Interpres Arabs non agnoscit. Ea-
dem Complutensis Jerem. 17. 1. γεγλυμά-
την οὐαλακος τὸ παρδίαν οὐαλ. Que verba cum
frequentibus tribus versibus in aliis pleris-
que ῥητοῖ editionibus pariter prætermissa sunt,
quamvis apud reliquos Interpretes compareant. Proverb. vero 7. 3. ἐπὶ τῷ
πλάτῳ τὸ παρδίαν οὐαλ. cum tamen legatos in
Ebraico contextu: בְּלֹא בָּי, super tabu-
lam cordistui. Id factum videtur Libra-
riorum oscitantia, qui pro πλάτῳ scripserunt
πλάτῳ. Ergo Vulgata Auctor recte habet
eo loco: *in tabulis cordis tui;* non ita recte Je-
rem. 17. 1. *Super latitudinem cordis eorum:*

COMMENTARIA

quod miror secutum fuisse Hieronymum,
qui interpretationem suam ad Ebraicum
exemplar fixit. Aliud est autem quod ha-
bet Vulgata 3. Reg. 4. 20. *Dedit quoque Deus*
sapientiam Salomonis, & prudentiam multam
nimiris, & latitudinem cordis, quasi arenam
qua est in litore marii. Nam Ebraica legitur
אַתָּה כֹּהֵן לְעַמּוֹן וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. Quo sensu
ait Apostolus 2. Cor. 6. 11. *et nescia ipsa mis-
eratibusq; Unde Origenes Homilia unica in*
*librum Regum: Ut possimus cum Apostolo di-
cere: Cor meum dilatum est ad vos, & Corin-
thii: ex latitudine enim cordis abundanti a ori-
sapienti ministratur.*

καὶ χῶρις τῷ θεῷ δοῦλος ἐν ἑλάφωνιοις] Erasmus p. 208.
prætermisit vocem *in*.

Sonei dñi post n^o Cœta, &c.] Hieronymus P. 209.
in hunc Matth. locum.

ἐν τῷ ἀρχεῖ, ὡς ἀλλοι, &c.] Ita habebat
Regia Bibliotheca Codex, quæ lectio ve-
rissima est; alioquin sensus non constat. At
Erasmus, & Codex à me ex Holmensi de-
scriptus hæc verba prætermittunt: οὐδὲν
νοεῖ τῆς βασιλείας οὐ διέρχεται ἢ ὅλη τίταν ἀνθρώποις
θεατροῦ δικαιομένων ἐν τῷ ἀρχεῖ. Ex postrema-
rum scilicet harum vocum iteratione
prætermisso illa contigit: quod peccatum
iis frequens est, qui MSS. Codices ex-
scribunt.

εὐρυπόδη τὸν κατέθη τοῖς ἀεὶ λίθῳ φραγματινού-
μένοις, &c.] Et paulo inferius: καθάπαντα πρά-
ται ἐνεργεῖσι τῷ λίθῳ item; ταῦτε δὲ σωματινὸν
ἐν τῷ λίθῳ λαμβάνεις φραγματεῖς. A prophanis Au-
toribus laudandis fere abstinetur Parres,
& noster præsertim Origenes, nisi id forte
flagitaret necessitas, velut in libris contra
Celsum. Hujusmodi autem fuisse vide-
tur is quem ἡ λίθῳ scripsiſe significat.
Jubam hunc esse Regem conciit vir literis
juvandis & promovendis natus Ilaacus
Vossius, ex eodemque arripiſſe Ἀelianū-
num, quæ lib. 15. de animal. cap. 5. de mar-
garitis differuit. Plinius certe in compo-
nendo libro 37. quo gemmarum origo con-
tinetur, Juba auctore usum feſcribit, eum
demque nominatim laudat lib. 9. cap. 35.
ubi fuſe de margaritis commentatus eſt.
Ut ut eſt, ex eodem ſane fonte hęc Plinium
hauiſſe conſtat, unde ſua depromerunt
Origenes, & Ἀelianus; eadem quippe, at-
que iuſdem fere verbis tres iſti retulerunt.
Ego quidem non Megathenem minus,
alioſve, quam Jubam, Auctores iſtos
fuſſe ſecutos crediderim. Plinium au-
tem Solinus, Solinum Ammianus affecta-
tus eſt.

Ἐτὶ μαργαρῖτων εἰ μὴ χρεῖσθαι, &c.] Αἴλιανος: lib. 15, c. 8.
ἦ δὲ ἐν Ἰνδίᾳ χερσαῖς Μάργαροῖς ἀλίγησα φύσις
ζεῖεν ιδιαῖς, ἀλλὰ ἀπόθνημα τῷ πευκίδαν, οὐ τὸ ἐν
τοῖς πατερῶν σωματίαις, ἀλλὰ τὸ ἄριντον. Marg-
rita autem terrestris in India proveniens no-
ferunt naturam habere propriam, sed saturam
effe

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

25

esse crystalli, non gelu concrecentis, sed fassitii. Quod si recte conjicimus, terrestrem quoque margaritam agnoverit Arrianus, Megasthenes auctore, à quo idem quoque Älianuſ & Origenes acceperint. Sic enim Arrianus in Indicis: καὶ οὐ (λέγει μεταθένες) παρὰ ινδοῖς τὸν μαργαρίτην φεισάστους οὐδὲ τηλευτὴν λεγούσιον τὸν ἀπόφεων, καὶ τοῦτον τὴν ινδὸν γῆν ἔργον σύρεσθαι. Levissima mutatione lego, καὶ τοῦτο εἰ τῷ, &c. quamvis qua de Indico traduntur auro, non ignorem: Et esse (inquit Megasthenes) apud Indos margaritam, quæ tripli plus quam obryzum aurum assimet, atque eam quidem effusim in Indorum terra. Huc etiam facit quod margaritam marinam speciatim ibidem designet; quod certe incepitūt, si marinæ omnes essent: καὶ ἀλιβούς δέ, inquit, πέλασι, καὶ ομαλῶν νεῶσι πονηρῶν, καὶ ινδαρίων, μεταποιήτηι περιθετῶν. Οὐ παραγέται δέ τοι οὐδέποτε, εἴ τοι ινδὸν γάλανον παρασχεῖν. Sed & quotquot apud Græcos olim, & nunc apud Romanos ditiones sunt, major adhuc studio emunt margaritam marinam, ita Indorum lingua dictam.

ἐν τῷ ιρανῷ θαλάσσῃ γαλάνῳ.] Plinius lib. 9. cap. 35. Indicas laudans margaritas, earumque varia genera recentens: Præcipue autem, inquit, laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri: item, Clarior in Rubro mari repertus Indicus. Mare quippe illud meridianum, australē oram ambiens, in Indicum & Äthiopicum dividebatur. Indicas tamen margaritas ab Erythræis distinguunt Älianuſ.

διατρέψεις οὐδὲ εἰ μαργαρίταις, &c.] Ita Codices Holm. & Reg. Legendum fortasse debet. Indicis proximæ sunt, magno quamvis intervallo, Britannicae margaritæ: id ipsum extat ex Älianuſ, Pliniuſ, & Ammiani verbis. Nobis certa quotidie margaritas deformes & exiguae dant ostrea in Britanico hoc mari deprehensa: cuiusmodi quoque fert tota Borealis ora.

ἐν πόλισσοι γίγνεται, &c.] Eadem hæc habet Älianuſ.

περιστερά πλευράν καὶ τὸ μέγεθος.] Verit Erasmo: exploratore qui referat, qualis sit & quanta regio: videtur leguisse: περιφέρει τὸν χῶραν, καὶ τὸ μέγεθος, sed Codicum Holm. & Reg. lectionem afflunt hæc Älianuſ; οὐδὲ τοῦτο οὐδὲ τὸν σικερτηνοῦ καὶ τὸν γάλανον, καὶ τὸ μέγεθος.

ἀντετονεῖ αὐτοὺς ταῦτα ἔχειν, &c.] Ita Älianuſ, & Plinius, quæ ipsi ex Megasthene deficerunt. Locus insignis est apud Arrianum in Indicis: καὶ λίγη περιστερά, οὐδεὶς δέ τὰ κόχλια αὐτὸς διατίθεται, νέμεται δέ οὐ τῷ θαλάσσῃ καὶ αὐτὸς πολλὰ κόχλια, καὶ πάπερ τὰς μελισσας, καὶ ἵππας γῇ έστοι μαργαρίτην βασιλία, ἡ βασιλίων, εἰ τοῖς μελισσοῖς, καὶ οὐδὲ μέντοι κατὰ θητούχιον συλλαβεῖ, τέτοιος οὐ πεπτίσιος οὐδὲ βασιλεύειν καὶ τὸ ζέλο συλλέγειν. τοῦ μαργαρίτων, εἰ δὲ διαφύγοι σφᾶς ἡ βασιλία, τότε

δὲ καὶ τοῦ θητοῦ ἀλιβούς τοις ἀλιβούς τοις περιφέρει πατανίας οφει τὰ δέρμα, τῷ δὲ ὅστιοι εἰς νόσους γένεται. Εἰ αἱ Megasthenes concham huius (margarita) rebibus capi, versari antem in mari circa eam multas conchas, veluti apes: Regem quippe suum aut Reginam margaritas habere, ut apes: ac si quis forte Regem capiat, reliquum etiam margaritarum agmen statim ipsum circumfistere: si vero Rex ipso effugiat, hunc jam amplius reliquias concilias capere non posse: qui autem eas ceperint, ipsarum carnes putrefactare sinere; offe autem adornatum uti.

περιπαθώντες οἱ Κονχάραι, &c.] Scriptit Megasthenes conchas margaritiferas retibus capi: Plinius, Älianuſ, & Origenes, urinantium eura, & retibus; quæ duo pīcationis diversa genera in unum confunduntur. Exolevit propemodum ista pīscandī ratio, quæ fit retium ope, præterquam in quibusdam Novi Orbis regionibus. Penitus vero in desuetudinem abiit illa, quam describit Philostratus lib. 3. de Vit. Apoll. cap. 16. quæ fortasse an fabulosa est, qualia fere sunt quæcumque hoc libro proposuit otiosus Sophista. Sola fere illa in tū est, quæ sit per urinatores.

πινεταὶ οἱ οὐρανοὶ καραμανοὶ, &c.] P. 211. Hæc αὐτοὶ οἱ οὐρανοὶ fere apud Pliniū reperies: sed inepta sunt & fallā, margaritæ enim ex eadem concrecent materia, ex quâ pīnnæ interior testa coalescit, ut docet Boëtius; nempe ex humore quem animal ipsum generat, & ad testæ nutritionem profundit, qualis iste est quæ ad ossium suorum nutrimentum terrestrium animalium corpora suppeditant; qualis & ille est, quem ad nuclei alimentum arbor ipsa submittit. Quapropter interior testæ concolores margaritas reperiāt, albis albas, nigris nigras, cujusmodi ipse vidi.

τὸν ἀρχαρπῆν, μεθὲν ἀπικεῖται σειμαὶ &c.] Plinius: Si fulguret, comprimita conchas; si vero & tonuerit, pavidas ac repente compressas que vocant Phrymatæ efficiere, specie modo inani inflatas sine corpore; hos esse conchakum abortus: sic enim legendum est; non ut vulgo, speciem modo inani inflatam. Adsonat Plinio Solinus, Sol. c. 56. Solino Ammianus lib. 23. Concusse vero se pīsimē menfulgurum inaneant, aut debilia pariunt, aut certe vitiosi defluunt abortivis. Idem de ovis prodit Aristoteles Histor. Anim. lib. 6. cap. 2. οὐν δὲ Ἐρυθρὴ πεπαλατός (αλεποῦ) σιαφθέρεται ὁδόν. Quod si incubante (Gallina) tonuerit, corrumpuntur ova. Contrarium tamen de margaritis docet Iridorū Characenus apud Athenæum lib. 3. cap. 14. Φασὶ δὲ οἱ οὐρανοὶ σωματεῖς οὖσι, καὶ οὐρανοὶ ἐπαγγεῖλαι, τοῦτο μελλον τὰ πίνακα κύνων. Επειδὴν γὰρ νεᾶς μαργαρίτην, καὶ οὐμεγέθεν. Dicunt autem, cum tonitrua cerebra sunt, & imbruum effusione,

D fones.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

27

duplices habent pectines : conchis autem
margaritiferis Indicis unam tantum esse au-
tor est Androsthenes. Quidquid sit à pin-
na, ~~in~~ Indicas factum est, quo nomine margari-
tas Indicas potissimum donatas esse scribit
Arrianus in Peripl. maris Eryth. Voci hui-
jus affinis vox : פְנִים, qua margaritæ si-
gnificantur.

tres hominum naturas adstruebant, τριηγυμα-
τικῶν, Φυχικῶν, & ἔλικον. Epiphian. Hær. 31.
cap. 7. & 19. & seq.

*Sic r̄q̄ c̄n̄t̄ h̄c̄n̄ia] Et sequentia, usque P. 215.
ad h̄c: T̄auta, c̄n̄ t̄p̄, defiderabantur in
nostro Codice, nec in Erasmi interpretatio-
ne comparent: ea per librariorū negli-
gentiam excederunt, quā nō ē R. C. sup-
plevimus.*

πῶς μητέλειν θῇ, &c.] Et quæ sequuntur, usque ad id: πῶς ἀσίας φύσεω, à nostro Codice & Erasmi interpretatione aberant. Ea nos C.R. debemus.

*εαγήνη ὃ, πλούτη ποιείη, &c.] Vide Origen. p. 216,
nem Homil. 16. in Jerem. p. 150.*

βέβλητο δὲ ἡ σαγήνη αὐτη, &c.] Hæc arripuerunt Hieronymus, & Theophylactus.

*S*u*m* *s* d*e* *x*o*g*i*s*, &c.] Vide Homiliam 7.
Origenis in Levit. circa finem; ubi mare vi-
tae huic, pisces hominibus, retia fidei com-
parantur.

τὰ ἔχω τὰς ζεις φραστά.] Male Erasmus: extra vita negotia: id enim est: ἔχω τὴν ζεις φρασταν, illud autem est: τὰ φρασταν τὰς της, negotia quae sunt extra vitam. Ita Origenes in Johann. II. 43: 44. τὰ ἔχω τὰς τὴν ζεις.

τύγεις ἡ ἐκ ἀκολυθεῖς, &c.] Origenes Homil. P. 217.
II. in Num. Quod si ita est, erit ergo etiam in-

ter Angelos & homines judicium Dei, & fortassis judicabuntur aliqui cum Paulo, & conferentur laboribus ejus, & fructibus qui ex multitudine credentium veniunt: & forte invenientur in laboribus superioribus aliquibus Angelis; & ideo nimis dum dicebat: *Aus ne ficitis quia Angelos judicabimus*: non quod ipse Paulus judicet Angelos, sed quod opus Pauli, quod egit in Evangelio, & erga animas credentium, judicabit Angelos: non enim omnes, sed aliquot Angelorum. Sed hæc sūle in Origenianis libr. 2. cap. 2. Quæst. 5.

^{οὐπερ σιονταὶ τινες, &c.]} Vide Thomam A-
quin. p. 1. q. 108. a. 8. & q. 63. a. 9. & 1. 2.
q. 4. a. 5.

Ἐγενέτος πάς ὁ μεμαθητευμένος, &c.] Ori- P. 218.
genes Tract. 24. in Matth. *Qui ergo non re-
cedunt à litera Legis, Scriba dicuntur.*

καὶ ὡστε τὸν νόμον ἀναγνώσων, &c.] Vides P. 219.
hic allegoricum sensum Veteri Legi, ana-

gicum Novæ ab Origene tribui : quam distinctionem amplectus est Thomas p. 1.
q. 1. a. 10. cum mysticum sensum trifariam dividi docet, in allegoricum, tropologicum, & anagogicum ; quorum prior ad eas Veteris Legis partes pertineat, quibus ea quæ sunt Novæ Legis, significantur ; secundus Novæ Legis historiam ad mores informandos conferat ; & tertius demum futuræ vitæ adumbrationem in Novæ Legis invulneris occultam revelet. Consilendus omnino super ea re Sixtus Senensis Biblioth.

D 2 Sanct.

AD ORIGENIS COMMENTARIA

28
Sanct. lib. 3. Hanc tamen ab Origene distinctionem negligi aliquando observavimus.

ei & in Enrola.] Erasm, quod si in re nullum est discrimen, atque etiam sensu: videtur legisse, ei & in Enrola.

Si & τὸ δέδος γραμματεῖας μεμάθενται, &c.] Γραμματεῖα fit à γραμματίῳ. Γραμματίῳ autem et si reddimus, Scriba, ut vulgatam nempe interpretationem retineremus; eum tamen hic intelligimus cum Origene, qui interioris sensus & spiritualis vel nondum capax, vel negligens, literā duntaxat adhæret. Γραμματίᾳ igitur erit adhæsio illa literā, seu tractatio literā, ut optime convertit Erasmus, quem nos fecutis sumus. A tractatione autem literā aufiscari debet is qui ad rectitudinem Scripturā sensum penetra- revit.

P. 220. *Ἐμόντων τὰ καὶ τὴν ἡγεμονίαν, &c.] Hieronymus in hunc Matth. locum, Chrysostomus Homil. 47. in Matth. Augustinus Quæst. in Matth. Cyrillus lib. 8. de adorat. in spirit. & verit. Theophylactus in Matth. 13. 52.*

*ἡγεμονίας λόγοιν τῶν θεοπολεμών αὐτῶν.] Enumerat singulas Novi Testamenti partes; Evangelia scilicet, Apostolorum Acta, & Epistolas, eorumque, Iohannisci, Apocalypsin. Male ergo Erasmus hunc locum ita vertit: *Nova Evangeliorum oracula, & Apostolorum, & horum explanationes.**

τῶν Σιονιτῶν σταύρων] Marcionistas.

σωμάτων μετέστησις, &c.] Hæc proferre videtur tanquam ē Novo Testamento, quæ in eo tamen non reperiuntur.

P. 223. *ῷολοῦ διετὸν ἔτι, &c.] Quam opinionem amplexi sunt Ebioniti, Uxores duas duas. Hippolyt. apud N. Ioseph. l. 2. c. 3. Epiph. l. 2. Har. 78. 96. & c. 2. 40. & c. 8. Hieronymus ad Ebionitos. priorem Eschain, è qua nati sunt Jacobus, Ioseph, Simon, & Iudas, & filii duæ, Esther, & Thamar; vel, ut alii, Maria, & Salome; alteram Mariam matrem Domini, ex apocryphis Libris qui- laudat Origenes derivata traditione, complures Graci, Latinique Patres credide- runt. Primus can opinione confutavit Theophilus in Matth. 12. perpetuamque colui- le virginitatem Iosephum docuit. At per vulgatam variorum super eare opinionibus, eam addere quam proponit Theophylactus:*

ἀλλοφύλος δέ, inquit, καὶ αὐτοφύλος ἐχειν εἰ καὶ τὸ πλεονεροῦ σταύρος, εἰς ἑπτεκοντάριον ἀπόλυτη γυναικῶν. τὸ δὲ πλοπῆτην τοῦτον τὸν γυναικῶν, ὃ ιστορία ἔλαβε μὲν τὸν μάρτυρα αὐτὸν, καὶ ἐπαιδοποίησεν εἰς αὐτὸν παιδαῖς εἰς, τέσσερας αἱρέεις, καὶ δύο θυγατρίες, πώμασιν, ἢ ἀλλοτριοῖς πλοπᾶσιν τοῦτον, εἰς τὸν σαλαμῖνον. Fratres & sorores habuit Dominus Iosephi liberos, quos suscepit ex fratre sui Clope conjugē. Quum enim improlis obiisset Clopas, uxorem ejus Ioseph

juxta Legem assūmisit, ex eaq. liberos sex prece- avit, quatuor masculos feminas duas, Mariam, que Clope filia dicebatur juxta Legem, & Sa- lomon.

τὸ ὄντος γραμμάτων τὸ πέρι τοῦ πατέρος ἱερού, &c.] Hoc est Evangelium Petri, & Jacobi Pro- evangelium, quod hodieque extat: neu- trum autem vel Jacobi, vel Petri, sed Leucii cuiusdam opus esse docet Innocentius Pa- pa Epist. 3. ad Exuper. cap. 7. Cetera autem, inquit, que vel sub nomine Matthei, sive Iaco- bi Minoris, vel sub nomine Petri, & Iohannis, que à quadam Leucio scripta sunt, &c. noveris esse damnanda. De Evangelio Petri librum scriperat Serapion, ad ipsum de piorum manibus excutiendum. Fragmentum ejus inscrut Eusebius in Histor. Eccles. libr. 6. cap. 12. unde dicimus, fœcum fuisse ἡ δια- τριβὴ istud opus. Vide item Hieronymum lib. de Script. Eccles. in Petro, Jacobo, & Se- rapione.

τὸν οὐκ οὐκ ἔντεξιτον, &c.] Eadem hæc ipse repetit lib. 1. contr. Cel. unde repudiandi nobilis illius & luculentis de Christo testimonii, quod extat apud Iole- phum lib. 18. Antiq. cap. 4. argumentum sumiserunt nonnulli, & illuc pia quidem fraude, sed fraude tamen fuisse intrusum contendenterunt. De eo nos alias, favente Deo, difputabimus.

τὸ πατέρος τὸ ἀποκρύπτον, &c.] Hieronymus in Matth. 12. unde dicimus, fœcum fuisse ἡ δια- τριβὴ P. 224. τὸ] Hæc prætermisit Erasmus.

*ἡγεμονίας δὲ παραπόλεων, &c.] Origenes Ho- mil. 2. in Isaiam: *Cum non dicamus in praesenti traditionem quandam Iudaorum, verisimili- lem quidem, nec tamen veram, & solutionem ejusquare non inveniamus: Ajunt ideo Isaiam esse secundum à populo, quasi Legem prævarican- tem, & extra Scripturas annuntiantem..... Et proper hoc cum securant, & condemnave- runt eum ut impium. Isaiam à Manasse ferri linea disiectum fuisse constans est Ebrou- rum traditio: id præter Origenem docet Hieronymus in Isaiam non unoloco, & in Judaorum libris hodieque reperitur.**

τὸ τὸ εἰ πόλεων φέρει τοιαῦτα ἀντών φέρει] Eundem hunc librum designare videtur Origenes in cap 23. Matth. Fertur ergo in Scripturis non manifesta (ἀπορρίφσει) servatum esse Isaiam, & Zachariam octuag. & Ezechie- lem. Et paulo post: Sed pone aliquem abdicare Epistolam ad Ebrios, quasi non Pauli, nec non & Secretum abdicere Isaia. Et in Episol. ad Julianum African. Est manifestum quod dicunt traditiones, secundum esse Eiam Prophetam, & hoc habetur in quodam Apocrypho. Hunc autem librum eum esse puto, cui aīaCarnei hōaiū titulus fuit: hujus meminit Epiphanius Harr. 40. quæ est Archonticorum, c. 2. λαμπάνοι δε λαβάνοι δὲ τὸ ἀναβατικόν ησαί, εἰτι δὲ τὸ ἀλλοτριοῦ ησαί. Αἴσιον autem argumentum Ana-

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

Anabatico Esiae, & ab aliis præterea quibusdam apocryphis, & Harr. 67. quæ est Hieracitum, cap. 3. θεοντα δὲ πᾶν τιλεαν ἀπέσταν ποιεῖς δέ τοῦ ἀναβατικῆς ἡσίου: Id autem præcipue ex Anabatico Esiae confirmare vult. Meminit item Hieronymus in Isaiae 64. Ascensio Esiae, & Apocalypsis Eliae hoc habent testimoniū. Et per hanc occasionem, multaque hujuscemodi, Hispaniarum & Lusitanarum decepta sunt mulierculæ orante peccata.

ὅτι φρόφηταις ὡς εἰς, &c.] Ubi alii Codices legunt: ὅτι πρεσβύτερος ἐστιν ὡς εἴς τῶν πρεσβυτῶν. alii: ὅτι φρόφηταις ἐστιν, ἢ ὡς εἴς τῶν φρόφητῶν.

ἔτοις ἡ τῶν Εαστιλευσάντων, &c.] Cum Judæo-P. 229.

P. 227. rum Regis hoc loco meminit Origenes, nō Iudæos propriæ dictos intellexit, sed Galilæos, qui Iudæa late sumtæ pars erant. Nonnunquam enim Iudæa nomine veniunt tribus duodecim; nonnunquam sola tribus Iuda & Benjamin. Ita Ptolemaeus libro Geograph. 5. c. 16. Iudæam describens, Galilæam in ea, Samariam, Iudæam propriæ dictam, & Idumæam comprehendit. Hoc sensu intelligendus Davidis locus: *Notus in Iudea Deus;* & ille: *Facta est Iudea sanctificatio ejus.* Mirandum porro est censuisse Origenem nullam amplius Herodi, ejusque successoribus fuisse potestatem animadverendi in reos; nam ad Herodem Iesum misit Pilatus, qui capitam causam coram eo dicebat, postquam hunc Galilæum esse, ad ejusque ditionem pertinere insicilexit, ut est apud Luc. 23. 7. Erat eo damnando ideo se tantum abstinui Herodes, & ad Pilatum remisit, vel quo par ejus comitati referret, vel quod insontem Christum reperiret. Agrippa etiam Herodis Antipæ successor, ejusque fratri filius, Iacobum Zebedæi, filium capite plexuit, ut docet idem Luc. A. 12. 2. Integra igitur fuit illis, & plane regia post Johannis mortem reos puniendi potestas. Nihilo magis verum est, quod libr. 4. οὐδὲ πέριχων, cap. 1. disserit Adamantius: *Manifestissime enim ex ipsa historia apparet ex his quia hodie pervidetur, quia ex temporibus Christi ultra Reges apud Iudeos non existerunt.* Nam Agrippa regnum Herodis in partes sectum ex aste possedit. Quo mortuo Syriæ adjecta est Iudea. Quod autem habet libr. 6. in Epift. ad Rom. Annون jure dicitur in hac parte mortuus sermo Legis, cui nulla sacrificia, nullum sacerdotium, nulla Leviticæ ordinis deferuntur ministeria? Homicidans punire non potest, nec adulterum lapidare: hæc enim sibi vindicat Romagorum potestas: Et dubitas adhuc si mortua sit litera lexe? Id pertinet ad Origenis æratem, qua jam regia potestas, ejusque potestatis imago in Romanos transfierat. Quo tempore quidquid Judæorum Ethnarchæ poterant, Cæsare gratificante impetrabant, vel ipso dissimulante attentabant. Origenes ad Africanum: νῦν γάρ οὐ μετεποματώσως φιλοθέξιαν] Quid his opponunt, qui Origenem in absurdâ illa meteptomatomatôsis sententia fuisse credunt,

ἐπειδὴ δὲ ὅτι ὁ λαὸς, &c.] A. 23. 8.

P. 228. Mira est hic Erastrini indulgentia; sic enim locum integrum convertit: *Verisimile est autem quod populus existimat Iohannem esse verum Prophetam, cuius tanta fuit multitudo, ut Pharise metuerint;* & quoniam videbatur id placere populo, flagitarunt à Iohanne responsum, baptizamus ipsius urum ē cœlo esset, an ex hominibus, non ignoraverit eum esse filium Zachariae. At meministet non à Iohanne Phariseos, sed ab ipsis Pharisæis Christum quæsivisse, *Virum baptizimus Iohannis ē cœlo esset, an ex hominibus:* nec prætimore populi aulos suis quæstionis responderet. Vide Matth. 21. 24.

ἐν τῷ ρᾳδὶ] C. H. ἐν τῷ λαῷ perperam. Vid. Luc. 1. 22.

πολὺ δὲ ὅτι πιθανότερο, &c.] Infeliciter quoque in hujus loci explicatione versatus est Erasmus, Sicille: *Prout de probabile est vel Herodem, vel quempiam è plebe fierasse, ut arbitraretur non duos fuisse Iohannem, & Iesum; sed unum & eundem Iohannem, postea quam surrexerat ex mortuis, post decollationem vocatum fuisse Iesum.* Facile perficiet attentus Lector non id necesse habuisse Origenem ex præcedentibus concludere, quod diserte scripserunt Mattheus, Marcus, & Lucas. Præterea unde id concludebat Origenes, cum præcedentia contrarium adstruant?

πλὴν τῆς μετεποματῶσις φιλοθέξιαν] Quid his opponunt, qui Origenem in absurdâ illa meteptomatomatôsis sententia fuisse credunt,

D 3 Δεκα-

AD ORIGENIS

λειπότως καὶ τὸν υἱόμον, καὶ
ὅπερ θανάτῳ ὑπέ μὲν τῆς
ὑπέ μὲν τῆς λανθάνειν τὸν εἰ-
χῶρα τὴν ἔννυν πολὺ δίξει-
μένη, καὶ πεπληροφορήμεθα.

μῆτῆς τοῦ ερχοπέων, &c.] Licet Synedrii potestatem valde infirmasset Herodes Magnus, aliqua tamen pristinæ illius auctoritatis & dignitatis imago supererat: propter eaque tanti nominis rerum Hierosolymæ hoc est in ipsis Synedrii ditione non damnaſſet Herodes, illius injusſu, vel certe ille adverſante, cui tantum tribuebat ipſe Pilatus, ut Christi cauſam ipsi disputandam relinqueret, Joh. 18.31.

καὶ τότε ὥμα πεπλέψωσα , &c.] Aliter sen-
fit ipse Origenes Homil. 17. in Gen. & cum
Origene Eusebius, plurimique alii, pertine-
re nempe prædictionem hanc ad Herodis
Magni tempora , qui cum juxta plurimo-
rum sententiam alienigena esset, & Judæo-
rum regnum dolo malo invalidisset, & regia
stirpis Iuda reliquias sustulisset, tunc ortus
est Christus Dominus . Nunc vero prædi-
ctionis sensum alio detorquet ἀλλοι εἰποῦσι
pro more suo, vultque significati Reges Ju-
daeorum potestate regia fruituros ad Chri-
sti usque ætatem; tuncque ipsos ea priva-
tum inī , propter nefarie intereritum
Johannem. Non hic eorum sententiam refero
quos eo adduxit Herodes vir vaferimus,
ut ipsum crederent vaticinatione hac des-
ignari, verumque esse Messiam. Vide Ter-
tullianum de præscript. Hæret. Epiphani-
um Hært. 20. Hieronymum dialog. in Lu-
cifer. & in Matth. 22, 16. & Nos infra ad
Comment. in Matth. 22, 15, & seq. pag. 482.

λον ἀντὶ ἔλθειν ὃ ἀπίστεται] Origenes in Joh. 4. 25, lib. i. contr. Cels. & Philoc. cap. i. legit. **ἴως αὐτὸν ἐλθεῖν τὸ δοκούειν αὐτῷ** At lib. 4. **μετέπειπον**, **ἴως αὐτὸν ἐλθεῖν ὃ ἀπίστεται**. & Homil. 17. in Gen. utramque hanc lectionem agnoscit, quemadmodum & Epiphanius Hær. 20. Athanasius, Augustinus, aliique; & ante hos omnes Justinus dial. cum Tryphonie. Ebraice habet: **עַד בִּרְכָת שִׁילָה**. At **הַשְׁׁלֵך** significat, **filius ejus, vel, pacificus, quod** Messia tribuitur Esaia 9. 6, 7. & Hebr. 7. 2. Quidam Samaritani Codicis auctoritate fretiligunt **הַשְׁׁלֵך**, & exponunt: **Donet ve- niatur cui**, supple, **r̄p̄positum est regnum**: sed præter obscuritatem sensus, repugnat **הַשְׁׁלֵך** pro i & w pro **שָׁלֵךְ**; cuius contractionis antea Davidem exempla nulla extant.

ἀνθρώποις τὸν ἔργον ταῦτα ιδεῖσθαι] Non
Iudeos proprius intelligit, quibus jam
olim ius vita & necis à Romanis fuerat ab-
latum; sufficit videlicet Archelao in exili-
um acto Præsidibus; sic enim Iudei Jo-
hann. 18,30, Nobis non licet interficere quem-
quam: (licet in reos deinceps animadver-

COMMENTARIA

tisse aliquando ipforum Ethnarchæ reperiantur , vel suum illis jus remittentibus Romanis, vel dissimilantibus;) sed ipsum Regem Galilæorum , qui & ipsi, uti supra docuimus, dicebantur Judæi.

πατέλεσαι λόγον τὸν προφητικὸν, &c.] Hilarius; *Ob hanc itaque asperæ admonitionis veritatem Iohannes tanquam Lex in carcere continebatur.*

Εγγένειον οφίλιππας ή τετράδεκην &c.] Jose. Hilarius plus Antiquit. lib. 18. cap. 7. Herodorus Matth. 14.

cum fuisse vult, Antipas illius fratrem, non
ēquām̄p̄, sed Mariamne Simonis Pontificis
filiā natūm, cuius uxorē Herodiadēm
abstulerit Antipas; eumq̄ à Philippo
Trachonitidē Tetrarchā, cuius capite lu-
periore mentionē fecerat, manifēto di-
stinguit. Hugo Grotius, cuius auctoritatē,
cum in aliis omnibus, tum in hoc loco mul-
tū tribuo, ut Evangelistas, qui Philippum
appellant hunc Herodiadis maritūm, cum
Josepho conciliet, duplēcim Philippum
dat, utrumque Herodis Ascalonitā filium;
quorum alter Trachonitidi p̄fuerat, al-
ter cum Philippi nōm̄, Herodis etiam
agnomen habuerit, uti Antipas ille nōster,
qui Herodes itidem dicit̄s fuit, quo ab alio
Antipatro Herodis itidem magni filio dis-
cerneretur.

τέ νόμος τὸν γάμον ἐν ἀπαιδίᾳ συγχωρεῖτε.]
Supple, μόνον. *Lege ejusmodi nuptias tunc*

solum permittente, cum liberi non supererent;
supererat autem saltatrix illa. Ita Chryso- Chrys. R.
stomus: *τέλος τοῦ διάλογοῦ τούτου εἰναι τοῦ μεταβολῆς* mil. 48.18

Itomus: ἐπει γν ο πρωθυπολιτον εχεσσαν πλω γυναικα τη αδελφη ἔγνμε, οτια της ἐγκαλει ιδιωντας.

uxorem duxit; propterea accusat Iohannes.

Et mox: τέταρτον, οὐ κόπινον, διὸ οὐ παρένθετο λόγον
γάμον. Quartum, puella, propter quam iller-
euntur matratus. Ita etiam Theophy-

gitime erant nuptia. Ita etiam Theophylactus: ἡλεγχεῖ ὃ ἡ ιωάννης τὸν ἥρωδα, ὡς ποιῶν· μης ἔνοτα τῷ αἰδελόφῳ ἀπέτηται γυναικα· ὅν τούτῳ

μως ἔχοντα την αδελφήν που γυναικά οργιζει
ἔκειται πάντα την αδελφήν γυναικά τόπο λαμβάνει τὸν
αδελφὸν, ὅπερ ἀπαίτησε τελευτήσαι εἰκαίνη^Θ. ἐπειδὴ δὲ

ὅφλιττος ἡ αἴπας ἐτέλευτης, οὐ γάρ ἀπό ταῖς
ἡ ὄρχισταις. Reprehendebat autem Iohannes

*Herodem, ut qui contra legem haberet fratris
sui uxorem. Lex enim jubebat fratris uxorem
tunc assumere fratrem, quando absq; liberis ille
decessisset. Hic autem Philippus absq; liberis non*

obit; et enim saltatrix illa filia erat. At non
sine liberis, cui vel unus filius, unava filia est,
ut ait Caius Jurisconsultus: nam etiam filia
nomen paternum non representaret, ha-
reditatem tamē adibat, & nepotem de se for-
tasse datura erat, qui in avi familiam inferi-
posset. Sunt qui doceant Legem hanc qua
frater fratri absq; liberis mortuo feme-
luscitare tenebatur, ad eum etiam pertinuisse,
cujus frater feminæ tantum sexus prole re-
licta obiisset, propterea lancita calege, ne
fami-

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

31

Denz. 25. familiarum nomina interirent; int̄ itura autem fuisse, si filiae solum superfluisserit, quæ in aliud nomen familiamque nubendo transirent: idque ex hoc Deuteronomii loco patere volunt: *Quando habitaveris fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteris, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non delectetur nomen eius ex Israēl.* Iliautem quorum hic mentionem facit Origenes, non videntur sensisse Herodem Herodiadē Philippi uxorem per fas duxisse, cum liberi, masculi videleat, non supererint: eur enim succensissime dicereunt Herodi Johannem: cur mox scripsisset Origenes Herodem magis admisisse flagitium, quam iputent, si contra Legem non peccasse putarent?

ινεῖ δὲ μαθήται σοφῶν ἐγκλησίας, &c.] Qui pote reperiret mortuum fuisse Philippum ante Herodiadi conjugis discessiōnem, quem anno imperii Tiberii vigesimo perisse tradit Josephus, hoc est, aliquanto tempore post Christi mortem, ampliore etiam a Johannis interitu? Scribit Hieronymus in hunc Matthei locum Aretam regem, Herodiadē patrem, *exortis quibusdam contra generum similitatibus tulisse filiam suam, & in dolorem prioris mariti, Herodam inimici eius nuptias copulasse.* Basilius Seleuciensis Orat.

18. Herodem ἀδελφῆς τὸν τοιχοδόχον, ejusque cum Herodiade nuptias μοχέα appellat: deinde sic ait: ζωτε ἐν τῷ αἰελφῷ πάρα ποτῶν σφέοις ζετεῖ, ουμφάστει ἢ ἀκλασίας τῷ λα-

τινεῖα χρωμάτῳ, &c.] Vivente ergo fratre uxorem ejus abducit, & usurpat; regno uetus libidinis administrō. Theophylactus: *τούτος δὲ λέγειν ὅτι ξένῳ ἐπὶ τῷ φιλάσπειον ἀφίεται ἐν πόλεις*

Ἐπὶ τῷ γυναικεῖ, & πάλιν τοιχοδόχον. Quidam vero dicens vivente etiaminum Philippo, abstulisse Herodem & uxorem & regnum, Euthymius Zigabenus in hunc Matth. locum: *Dubius, vero de causa eum increpabat (Johannes), pri-*

mum quidem, quod iruente fratre suo abstulerat violenter & illius uxorem, & terrachiam;

deinde quod etiam quum ipsa filiam ex illo pe-

perisset, duxerat eam, quorum mirumq; contra

Legem erat. labebat enim Lex fratri uxorem

ducere, non tamen adhuc iruente, neque eam

quæ ab illo prolem suscepisset.

P. 230. ποτῷ τοιχοδόχῳ οὐτα δέξα, &c.] Herodiadē appellat πονηρὸν δέξαν, & μοχθερὸν διδοσαλέαν, quemadmodum Herodem, παράνομον λόγον, & μοχθηρὸν λόγον, ut mox observabimus; & infra. Tom. 12. in Matth. 16. 1. reges, ὄντες; eomodo quo Pharaonem, τὸν ταῦς θεοβεῖος οὐδέτερον περίποτον appellat Philo; Afranius, dedecus, hominem infamem; Lucilius, carcerem &c., ergastulum hominem carcere dignum; & Terentius, scelus, hominem

icelestum; & Catullus, stuporem, hominem stupidum, & lumen, lupanar, meretricem; & Seneca, Hectoris conjugia, conjugem; & Juvenalis vitia, homines vitis inquinatos; & Martialis vitiosum appellari vetat Zolinum, sed vitium dici jubet. Ita senex decrepitus, οὐδὲ Aristophani, & Machoni apud Athenaeum, silicernum Latinis nominatur. Hanc translationis formam attingit Crassus apud Cicer. 3. de Orat. *Quoitemingenerem (translationum) & virtutes, & virtus propriis in quibus illa sunt, appellantur: Luxuriae quam in domum irrupit, & Quo avaritia penetravit, aut, Fides valuit, Iustitia conficit.*

ἐπὶ εὐεργετᾶς γεράσην ἐν πόλει, &c.] Is est, fortasse, Philo Judaeus. Inde porro, & ex altero, quem supra profert Origenes in Matth. 13. 55. Josephi testimonio existimet Lector, verene scripsit nuper Vir crudus, quem honoris causa non nomino, Auditores laudare Origenem non solere.

ἐπὶ εὐεργετᾶς γεράσην ἐν πόλει, &c.] Origenes Homil. 8. in Levitic. *Nemo ex omnibus sanctis invenitur diem festum, vel convivium magnum egisse in die natalis sui, &c.* ubi prolixo docet, non modo à sanctis natalitia celebrata non fuisse, sed illos etiam diem sumum natale fuisse execratos. Hieronymus. *Nullum alium in venientis observassi diem natalis sui, nisi Herodem, & Pharaonem, ut quoniam numerat par impietas, esset & una solennitas.* Quid fieri ergo Agrippa Rege, quid Antiochus, quid tot alii quos diem suum natalem celebrasse tradunt historia?

ἔπει τὸν λόγον, &c.] Vertit Erasmus: *vide rationem iuxta quam purorum & impurorum ciborum discrimen expenditur: despicit autem, &c.* fatis commido sensu, id enim vult: Mirare illud, maximam à Judæis haberit rationem ciborum mundorum & immundorum, juxta Legis præceptum; despici autem Prophetiam, &c. Ego tamen aliter sentio, hunc videlicet λόγον cum esse de quo supra: & in θριστοῦ δὲ καθηγουμένοις οὐτοὶ λόγοι ἔρχονται, οὓς ἀποκεν τῷ λόγῳ τὰς κινήσεις αὐτῶν.

Et in die natali iniusti Sermonis in eos regnum tenentes saltant, ita ut Sermoni motus eorum placent. Et infra: σωτηρίαντας & σωτηρίαντας λόγον μοχθηρὸν διδοσαλέαν. Discubunt, & epulantur cum malo Sermone in Iudeos regnum tenente, qui in die ejus natali oblectantur. Et iterum: & γέ & μὲν περιποταὶ πρέπει τὸν διδοσαλέαν λόγον ταῖς περιποταῖς. Nec enim confidenter vaticiniis fidem detrectat, qui nunc Iudeorum Sermo est. Ita Origenes homines perditos & nequam, μοχθηρὸν λόγον appellat in Matth. 13. 36. & seq. p. 206. τὰ ζεύγια, ἀπὸ εἰώ ὁ μοχθηρὸς λόγος, ὁ διδοσαλέας γε τὸ πονηρόν. Ita Jonanem supra περιποταὶ λόγον, ita Herodiadē

7008

quam movere debet vocabulum, $\ddot{\epsilon}\rho\beta\pi$,
quasi, $\tau\delta$, si $\alpha\beta\beta\pi$, $\dot{\alpha}\tau\tau\tau$ non sit non enim stri-
 θ e $\alpha\beta\beta\pi$ sumbit, sed laxius paulum, & ad us-
que pronomina significationem ipsius ex-
tendit; magnam quippe esse pronomen-
ter & articulum affinitatem, perhibent
Grammatici, ut mirum non sit utrumque
 $\alpha\beta\beta\pi$ appellari.

*vult horum cum præcedentibus unam esse
seriem, veritque : Fortassis ut etiam dictio-*

*nus modo immoraremur. At ea pertinet ex-
istimo ad sequentia, & ante, τάχι, adscri-
bendam ταύταις σημείοις, non post, ταῦτα πρό-*

*et sic tās aḡas, &c.] Erasmus: Quia
Petrus primum dicente ipse Iesu, veni, &c. vel
de suo adjecit Erasmus, quod supplendum
credidit, vel certe aliter habebat ipius co-
dex ac nosfer, à quo nos ne latum quidem
unguem, quoad ejus fieri potest, rece-
dimus.*

P. 241. εἰς τὸν γῆν ἥπεραπέτ, ἐν, &c.] ἥπεραπέτ, ἥπερ,
Gennetara, & Gennafat, regio & lacus
regioni vicinus. Nulla plane extat vocis
hujus mentio in Veteris Testamētū Ebraic-
o contextu; in Novi Syriaca editione sic
scribitur טְרִיבָה: cuius dictionis originem
referre spissum est negotium. Hierony-
mus libro de Nom. Ebraic. *Genesar*, *Ortus*
principium. Id emendat Santes Pagninus,
& legit: *Hortus principum*, בַּרְזֵל interpretat
præterea Pagninus: *Protectio prin-
cipis à pa protexit*. Sed legendū omnino
in Hieronymo: *Ortus principum*; Hely-
chius: ἥπεραπέτ, πατρὶς ἀρχότων, à Chaldaeo
וְרִבְעָה וְרִבְעָה. Derivant alii אֶתְרָאָה, quod
interpretantur, *vallis florida*: mallem, *vallis*
confusa, צְבָבָה, quippe furculum significat: fera-
cem enim esse regionem hanc ad prodigi-
um usque testificatur Josephus lib. 3. de
bell. Jud. cap. 18. & Iosephi perpetuus imi-
tator Hegesippus lib. 3. Excid. Hieros. cap.
26. A טְרִיבָה factum conjectant quidam
וְרִבְעָה, mutato à Chaldais Caph in Gimel,
& inferto Samech: quod verum est. Itaque
passim in Veteri Testamento regionem
Cinnereth à Chaldais Paraphrasis Gen-
esar & Gennafath appellatam nanci-
scari. In ea autem appellatione placuerunt
sibi, quod sua, ut dixi Dialecto significaret:
Ortus principum; & ex tribu Nephthali,
quæ ibi sita est, mille principes profecti Da-
videm convenienter 1. Par. 12. 34. Longe
vero ineptissima est sive etymologia, sive
allusio, quam loco laudato affert Hegesip-
pus: *Genesar*, inquit, *dicitur Graeco vocabulo*,
qua si generans sibi auram aqua dulcis, et ad po-
tandum habilius. Cum igitur vocis hujus ob-

scura sit origo, minime mirum inficitiam
suam hic aperte Origenem profiteri. Hio-
ronymus vero tam stricte Originem adhaeret,
ut ipsa etiam verba quibus ignorantiam
suam hic testatur, ille repräsentaverit: sic
enim habet: *Si sciremus, quid in nostra lin-
guia resonaret Genesareth, intelligeremus quo-
modo Iesus per typum Apostolorum, & nazis,
Eccliam de persecutione & naufragio libera-
tam transducat ad littus, & tranquillissimo per-
tu faciat regniscere.*

*tὸν πατέρα τὴν σκότους, &c.] Nota hic Patrem p. 242.
peccati, ipsius Filium, & Spiritum malum*

opponi Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto.
Origenes in Matth. 16, 21, p. 284. *να γενέσ-*

ν (χριστός) δεῖται πονηρῆ, καὶ τὴν γένη ἀπέ, εἰ φέτος
φεύγει **λι**, καὶ οὐ αδικία, καὶ οὐ πόλεμος, καὶ σώμα
τὰ ἔκαντα οὐκέτι οὐ ποιεῖται.

τα εκάπια οι δέ την Χριστού. ἐτί δέ τα μεταχώμα.
τιζομένα εἰς ἄγιον πνεύμα Βεβήλων πνεύματος, οὐ-
ποιησον τοῖς ρυθμοῖς Εαστίζεται τὸ πνεῦμα, καὶ τόνι-

χλεύ, Ε τὸ σῶμα, εἰς ὄνομα Φ πατέρος, ηγετεύει, ηγετεύει πνεύματος. Porro Diabolum appellat

πατέρα τῆς σκότου. Sic Paulus Ephes. 6. 12.
τὸς κοσμοκράτορας τὸ σκότος τὸ ἀιῶνα τούτου. Orig.

genes Homil. 8, in Exod. cap. 20. *Vt quoniam Patres, id est, Diabolus, & Angelie jesus, caterique principes mundi huius.*

principes mundi hujus, & rectores tenebrarum
harū, & ipsi enim efficiuntur Patres peccati, sic-
ut & Diabolus: quoniam inquam patres isti &c.

χριστός καὶ μαρτυς, &c.] Matth. 13.38. Iohan. 8.

44. Act. 13. 10. & 1. Johann. 3. 8, 9, 10. Origenes Homil. 8. in Exod. cap. 20. Cum à

Diabolo ad peccatum suademur, semen ejus efficiemur: cum vero etiam implemus quod suaserit, tunc iam deo gerimus nos — nescimus enim eis filii

iunc jam & genuit nos, nascimur enim ex filio per peccatum. Et mox: Et ut ad ea quæ scripta sunt, veniamus. Dominus maiestatis Iesus Christus.

Junt, veniamus, Dominus maiestatis Iesus Christus Salvator noster crucifixus est; hujus piaculi auctor et pater sceleris sine dubio Diabolus est;

*autem & pater feceris sine dabo Diabolus tibi;
sic enim scriptum est: Cum autem introiisset Dia-
bolus in cor Iudei Iscariotis, ut traderet eum. Pa-*

ter ergo peccati Diabolus est, &c. Et in Matth. 13. 43. p. 207. εἰ παρεδέξαρθοι τὰς ψῆφος τῶν ποιητῶν

λόγως. Quis sermones Muli filios admiserant:
sed præcipue in Johan. 8. 44.

τὸν γένος αὐτῷ τὸ ἀντικείμενόν τοι, &c.] 2. Theſſ. 2.
3. 4. ἀντικείμενόν τοι καὶ παταιγόμενόν τοι, &c. est pro-

prie των, *adversarius, inimicus, Diaboli cognomentum.* Satanas autem Dei filii potis-
tus est σατανας σατανας. Origenes

simum adversarium significat. Origenes lib. 6. contr. Cels. ὁ δὲ ἐρατος διαδέκυντος ταῦτα

καὶ ἐλευθερούς τινων ἵστηται σαράντας, με-
ταλαμβανόμενοι οὐ εἰς ἐλάσσα φωνήν, ἕπεται αὐτοῖς πε-
ποίησαν ἀπόλυτα κακά, ἐλέγουσεν Θεός, ηγέτης τῶν θεών.

νοτ. πας ο οπικακιαν ερωμενος, οι
βιον, ως τα εναυτια φρατλον τη αρετη, σατα-
νας εστι, τελεσιν αντικειμενον ποι ιψι τε θεοι

διαβολούν, τῷ δὲ αἵρεσι, καὶ σοφίᾳ Diabolum Diaboli filium appellat Origenes,

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

Σημειώσεων οὐ δέ προς, καὶ εἰ τὸ ἀληθικόν ἡ
ἐγένετο, ὅτι εἰ ἐξ αληθείας εἴπηται, τόσον λαλῶ τοῦ
ψεύτη εἰ τοῦ ἴδιου λαλεῖ, ὅτι φάσεις εἰσι, τοῦ δὲ
πατρὸς εἰρῆς Βοστονίου τοῦ Διαβόλου εἰσι, Ἐπειδὴ
πατρὸς πατρὸς ψεύτην εὐθὺς facere. Ille homicida
erat ab initio, Ἐπειδὴ non sicut est: quia
non est veritas in eo. Quum loquitur mendaciū,
ex propriis loquitur, qui mendax est, Ἐπειδὴ
Pater eius. Scio, ambiguum esse locum hunc;
ejusque ambiguitatem ab Origene propo-
ni, in Johann. 8.44, & cuncta plerosque ex-
ponere, quād, ἀντί, referendum sit ad ἀληθείας.
Hieronymus in 14. II. Legimus in Evangelio,
quod Diabolus ab initio mendax sit, Ἐπειδὴ
eius: id est, mendaciū; quod multi non intelligi-
entes, Patrem Diabolos volunt esse Draconem
qui regnet in mari, quem Ebraei appellant Ιησοῦν.
Nonnus vero ad Diabolum refert:

ὅτι πολὺς γενεθλίους διέχει
φεύγεις αὐτούς, φεύγεις εἰς μυστήρια.
quia pernicioſis moribus præditus

Mendax ipse est, mendace ex Patre.

Et revera articulus præfixus τῷ πατέρῳ, id vi-
detur confirmare. Alioquin hunc locum
robordans dogmatis suis, quibus natos, &
natorum natos Diabolus tribuebat, pro-
ferre non potuissent Caiani & Archontici:
qui, ut refert Epiphanius; hunc ita conce-
ptum legebant: ὑπάρχει τοῦ πατέρος οὐδέποτε
διαλέκτης, ὅτι φεύγεις εἰς τὸ πατέριον οὐδέποτε
Cyrillus præterea Alexandrinus libr. 6.
Comment. in Johann. nonnullos refert ex-
istimare Diabolum, postquam ē cœlo de-
turbatus est, in infernum fuisse detrusum
& alligatum; alium vero Evans & Adamum
in fraudem illexisse, cum que superioris illi-
lii filium à Christo hic appellari: quod
commentum merito Cyrillus expludit. Id
certe constat τῷ πατέρῳ, ad Diabolum, non
ad mendacium ipfōs retulisse.

τὸ ἐμαρτίον τῷ ἀγέλῳ πνεύματι πνεῦμα] πνεῦμα
intellige τὸ πνεῦμα, de quo Luc. 7. 11. & 8. 2.
& πνεῦμα ἀνάθετο, de quo Matth. 12. 43. &
paſſim; πνεῦμα ἀλλοτόν καὶ παφτόν, de quo Marc.
9. 25, quæ in Spiritu sancto spiritibus ma-
līs aduerso ejiciebat Christus. Intellige &
Spiritu illum mendaciū, de quo 3. Reg. 22.
22, 23, aduersarium Spiritus veritatis, de
quo Joh. 14. 17. & aliib. Tertullianus de mo-
nogamia: Ergo, inquit, bac argumentatione
quidvis novum onerosum Paracletο adscribi
poterit, et si ab adversario spiritu fuerit. Non
utique. Adversarius enim spiritus ex diver-
sitate predicationis apparit. & Origenes
Tom. I. in Matth. p. 209. ἐπαποροῦσαί μοι
τοιαῦτα, ἀριστερή ἀριστερή τὸ ἵναν, μὴ σωθῆνται
τοῦ ἀρνητοῦ πνεύματος ἵχθρον τὸ σιδερικό πνεύματος
καὶ σφράγις τοῦ προτοῦ ὁμολογεῖν πατέρα τοῦ ἀξιοῦ
τοῦ ιεροῦ Συνοδούνος:

ὅτι τελέστην εἰς πνεύματα, &c.] Aliquantisper
ab horum sententia recedit Erasmus.

ως ἔχει περισσεῖ, &c.] Erasmus: quæ
jam positus extra temptationem illius navis in
qua jactabatur. An habuit Erasmi codex:
ēcūia πλοίοις, ut ejus interpretatio videtur po-
stulare? an id supplendum creditit?

ἢ τῷ στοιχείῳ,] C.H. habebat ἰσοπλοῖον,
sed ad oram recentiori manu notatum erat;
στοιχείῳ. Lege, στοιχείῳ. Erasmus: de
bis qui servati sunt.

εἰ δὲ εἴ τοι σιαφρά, &c.] Fugit Erasmus p. 243,
loci hujus sententia; sic enim interpretatur:
Porro nūm qua differentia sit hujus verbī: Sal-
vi facti sunt, quod de his dictum est, quantum
ad salutem datam; nam proflvio sanguinis
laboranti famina dictum est: Fides tua se sal-
vam fecit, ipse etiam per te dispicies.

ἢ τῷ πολύτιμῳ ναῷ τῷ πατέρῳ, &c.] Nempe cum ca- P. 244.
put rasit Cenchræis, juxta votum prius à se
conceptum, Act. 18. 18. vel cum quatuor filiis
viros votum habentes super le radicem
curavit, oblationemque pro unoquoque co-
rum offerri, Act. 21. 24. 26. Legale votum
appellat, quod juxta Legem factum fuerat.
Lex autem ea habetur diserte Num. toto
cap. 6. Θυσία dicit; quum enim cœfariem
deponebant Nazaræi, agno, ove, & ariete
faciebat Sacerdos, panes azymos, aliaque
nonnulla offerebat, capillosque defonsos
comburebat. Num. cap. 6.

καθαρίου περιέμενα, &c.] Hieronymus
iisdem pene verbis: Manus, id est, opera,
non corporis utique, sed anima lavanda sunt, ut
sit in illis verbum Dei. Origenes infra in
Matth. 15. 19. 20. p. 255. τὸ δὲ ἀντίστοιχον τοῦ Φα-
γεῖν, εἰ κανοὶ τὸν αἱρετον, ἀλλ' εἰ δὲ τολμήσει
εἰπεῖν, κανοὶ τὸ αἵρετον καρδια διπλοτέρην φαγεῖν, οὐ πε-
ψυκε τὸ ἡμερικὸν ἄμαν διδίειν.

Τούτοις τοῖς πρὸς τὰς γονεῖς τιμᾶς, &c.] Eadem
hæc habet Hieronymus.

περβάριον ἐστὶ ὁ ἀφειλεῖς μοι, Τούτεσι, δῶρον] Πατρὸς
Oblatio, donum, sacrificium. Theophylactus
in Matth. 15. 5. περβάριον ἐστὶ ὁ ἀφειλεῖς μοι, Τούτεσι
δῶρον τῷ θεῷ αὐτοῦ δειπνοῖον. ὃ ἐν χρεώσῃς οὐ τῷ θεῷ
ἔκτελε ὁ φειδῶν, καὶ αὐτὸν κατέβαλλε.

οπιρ εἰς ὁ σκευεῖς ἔποιξ, &c.] Fenerator
ut pecuniam creditam recipere, hanc Deo
consecrabat, atque ita eam suo nomine in
gazophylacium inferre creditorē cogē-
bat, quod erat eam aliquomodo recipere.
Filii autem ne pecuniam parentibus debiti-
tam darent, eam Deo prius consecrabant.
Igitur etiam si diversis de causis, idem ta-
men filii illi nequam faciebant ac credito-
res; utriusque enim Corban caußabantur,
illi ut mutuum recipere, illi ne quid parenti-
bus darent.

οἱ ἄνθρωποι ἀφειλεῖς, &c.] Loci obscuri, va-
riique ab Interpretibus accepti, clara hæc
est, & dilucida expositio: Quare ἀμε adju-
tus fuisses, ὁ Pater, eares jam Deo consecrata est:
sive, munus est id quo ame juvareris. Ori-

fanguineis egentibus opem ferant.

[καὶ σφόδρα γε ἀπορεπτικά, &c.] Videatur Episcoporum avaritiam perstringere, qui cum bonorum Ecclesiarum circumsidorum arbitri esent, universa in propriis usus convertebant, & aliorum qui ea largiti erant, pietatem in lucro deputabant. Origenes infr. in Matth. 15. 20. pag. 255. τὸ δὲ ἔργα ἡρεμοῦντα ἀποστολής, διὰ τὸ ὅρθρον ποιοῦσάν, ἢ τὸν δόνον ἀνέβασθαι κατακλύσαντας τὸν φροντίστων τῷ λόγῳ ποιεῖσθαι, διδόντων πορεύεσθαι ὁ γαστὴρ τούτῳ ἐπιστρέψας εἰς τὸν ἄπομνον.

genes in Matth. 14. 36. ex Carena M. S. Biblioth. Reg. ἵπαδισαν τὸν τύπον ἴνοτειαί οὐκαντικαὶ πατέροις τῷ γάνων. Εἰσὶ εἴπερ τοῦ ιδίου γένους, ὃς ποιοῦσαν τὸν τύπον ἐχει, ἢ τὸν μόχον, ἢ τὸν τύπον, ἐπειδὴ ἡ πατέρα, οὐράνιον τοῦ θεοῦ, ἐθέλεις ἐξ ἑμέρας φτιαχνίαν. καὶ εἰ δύναται λαβεῖν.

Chrysostomus in orej. Enar. in Matth. 15. Iuvantes docuerunt pietatis obtentis parentes contempnere. Verbi gratia, dixit filio suo, dimisisti orem hanc quam habes, vel vitulum vel aliud quid simile; dixit patri, Domum illud est Deus, quo à me adjuvari vis, nec accipere potes.

Hanc expositionem retinuit Chrysostomus: Quod à me in utilitatem tuam petis, Pater, jam dono Deo dicatum est, nec illud sumere potes: & post Chrysostomum Theophylactus: Οὐς: ὁ δοῦλος εἰς τὸν θεόν πάτερ, ὁ θεός εἰς τὸν οὐρανὸν Δούλος, ὁ Πατέρα, id quod à me in commodity tuum petis. Quo magis miror venisse in mentem tui magnis viris quos laudat Thomas in Caten. ut tam male locum hunc torquerent, quibus praesertim facem prætulerat Origenes. Causam difficultatis sive puto vocalam εἶναι, quae pro ἦν hic & alibi ἀπίστημει usurpat.

τῷ θεῷ ἀνακείμενον πεντάν] Psalm. 9. 33. 35. Isaia 49. 13. Jac. 2. 5. Menander:

ἀεὶ νομίζεσθε τὸν πάτερ τὸν Θεόν.

Semper existimantur pauperes Deorum esse, ita τῇ προφορᾷ τῶν πνεύμων, &c.] Ut in ea quae in pauperes fuerant erogata, involvent homines rapacissimi, & gazophylacium expilarent. Theophylactus: οἱ διάστασις τοῦ πατέρας μετὰ διδέναι τοῖς γονεῦσιν, ἀλλαζόντες ὥστε ἐχοῦσι τὸν γαζοφύλακιον οὐκ εἰσέχει. Liberos enim docebant nihil parentibus dare, sed facultates suas omnes in Templo Gazophylacium inferre. Non facultates suas omnes, sed tantum ὁ ἀνατολής τοῦ φροντίστου, quod parentes ipsorum acceptissent, ut vult Origenes; quemadmodum & ipse Theophylactus eorum quae paulo superius docuerat parum memor: καὶ οὐτοὶ ἡγελοῦσιν αὐτοὶ μὲν τὸν πατέραν τὸν χρύσατε, τοὺς δὲ γονεῖς καταλιμάνουσιν ἀγνοοῦσιν. Et sic cum liberis bona dividebant, & parentes relinquebant in senectute absque ulla subfidiō. Qui pote partiti fuissent opes eas cum liberi Pharisaei & Scribæ, si universas eas abstulissent?

[εἰ τοις ἦν καὶ τῶν λεγομένων, &c.] Presbyterorum intererat quamplurimas pauperibus oblationes erogari, ut pote quarum pars ad se pertineret. Id colligitur ex Urbani Papæ Decretalibus Epistola. Hujus etiam satagebant Principes reipublica causa, ne quis fame & inopia interiret, dum alii luxurie diffluenter. Pharisæorum igitur fratres eos appellat Origenes, qui confanguineorum & affiniorum inopum cura neglegta pauperibus conferendam esse stipem contendebant. Sanctum certe est, in Apostolicis Canonibus, ut ipsi Ecclesia Antistites con-

[καὶ τὰ Καλύβια οὐδὲ ταῦτα] Vulgata editio, Syriaca, Arabica, Perifica, Eraqmiana, Paganiana, omnesque fere Interpretes redunt: εἰς ταῦτα μιτιεῖσθαι, πορταῖσθαι. Sed num satis hæc coherent: loculos habebat, & εaque mittebantur, πορταῖσθαι? quasi qui in loculos missa portabat, non etiam loculos portaverit. Deinde cum ait Origenes: εἰ τοις τοῖς ἐκκλησίας ἔχοντος γλωσσίου, λέγει μὲν, ὃς τοις ιδίας, ὑπὲρ πεντάν, ταῦτα μιτιεῖσθαι, &c. manifeste opponit τοις ταῦτα μιτιεῖσθαι, τοις τοις ιδίας. Præterea inquit: εἴ τοις τοῖς ἐκκλησίας ἔχοντος γλωσσίου, λέγει μὲν υπὲρ πεντάν. Ταῦτα μιτιεῖσθαι, μιτιεῖσθαι τοῖς τοις ιδίας. Quodnam ergo sensu illud est pauperum caulam agere, & in loculos missa portare? Ne Lectorem diutius teneam, dico ego, Κατάζειν, non significare duntaxat, ferre, sed &c., auferre, subripere, furari. Suidas: βασανίζειν, ἀπότειν, κλαπέν· ὁ δὲ λανθάνεις σφραγίσαρθρος διὰ τὴν ἐπιντοσχήν τοῦ σφραγίδος. Σιατικόν τοῦ σφραγίδος, ὁ μηδέποτε αὐτῷ σφραγίδιον, κατὰ τοῦ Κατάζειν τῶν διοτεμάνων Κατάζειν, ablatum fuerit, furto surreptum fuerit. Lacydes autem, impresso sigillo, annulum per foramen jaciebat, ut nihil ē rebus ipsius subriperetur, nec quicquam eorum quae recordata erant, auferretur.

Quem locum Suidas ē Laertio transtulit; Latt. lib. sic ille: ἵπαδισαν τὸν πατέρας τὸν Σαμεῖον, σφραγίσαντα πάλιν, εἴσω τὸ διαυτίλιον σῆρα τὸν ὅπερες εἴπει. Ench. lib. πλ. διε, οὐδὲ μηδέποτε αὐτῷ σφραγίδειν, καὶ τοῦ Κατάζειν τοῦ διοτεμάνου μιτιεῖσθαι τοῦ σφραγίδος, καὶ ὡστε τοῦ Κατάζειν τοῦ διοτεμάνου μιτιεῖσθαι τοῦ σφραγίδος. Domine, si in abstulisti eum, dic mihi, ubi cum posuisti. Cum igitur non una sit verbi, Κατάζειν, significatio, posteriore illo sensu accipi debet hoc Iohannis loco: καὶ τὰ Καλύβια οὐδὲ ταῦτα. Et εaque mittebantur, subripiebant. Nec aliter intellexit Ἀθιopicæ Interpretationis auctor,

OBSEVRATIONES ET NOTÆ.

ctor, nec aliter Nonnus:

εἰπε δὲ καὶ λύ

*τῇ ἐν χαλκῷ ἔπειτα, καὶ ὅπως τοι οὐλέτο, χλωφός
ἀντὸς ἀντίταξης φύλαξ παῖδες.*

habebat autem cistam

*In qua pecunia jacebat, & quacumque vole-
bat, λούσθι*

Ipse auferebat cūstos malus.

Ubi notandum obiter *κιτλῶ* appellari, quam Evangelista *γλωσσαῖς* appellat: Perfa Interpres vertit, *caput amnumnumorum*. Ita 2. Par. 24.8. *μῆν, arcām*, LXX. vertunt, *γλω-
σάνομος*, quam à Græcis vocem mutuati sunt Jonathan & Hierofolymitanus Interpres, Gen. 56.26. & Syrus, Joh. 12. 6. & Ebrai Magistri aliquot. Hesychius: *γλωσσαῖς*. Σῶν ερπετῶν τῶν λεπτῶν. Sed ad rem *ἀντίταξης*, haud secus ac *ἰβρίσταις*, utrumque significat, *ferebat, auferebat*: quod utrumque *five casu, five consilio exprefsi* Augustinus: *Traū, 50 ministerio portabat, furio exportabat*. Eadem est apud Græcos significatio vocis *φέρω*. Inde *φέρω*. Paulus I. I. D. Defurt. *Graci δῶδος τὸ φέρειν, hoc est, fereō, φέρειν dixerunt*. Etymologus: *ἄντετο φέρω, φέρειν φέρω*. Ita apud Latinos, *fero, pro aufero*. Virgilius:

*Omnia fero etas, animum quoque. Item:
Postquam te fata tulerunt.*

εἰ τις ἐν καὶ νῦν τὸ ἐκκλησίας, &c.] Episco-
pos designat, quorum munus erat, ut supra
diximus, bona Ecclesiastica, censu puta,
decimas, & oblationes servare, eaque sibi,
clericis, & egenis distribuere.

δι' αὐτὸς γέλεγμα, νοῦν ἴχνοντα] Erasmus: *Ob qua veluti gangrenam habent: videtur legisse, δι' αὐτὸς γέλεγμαν μὴν ἴχνοντα*.

τὸ πεντηκοντάντον σετε τέττα βέλος] Alludit ad Ephel. 6.16.

δέοντος δεκαλόγυν δέοντος ἵερον] Per me non stat, quin postremum illud, *εἰπε*, deleatur.

Clem. A. Strom. *δικαίος, δικαίας, δικάλος* & autem *δικαίον* apud Clement. Alexandr. ipsum Origene, lib. 2.

P. 247. *εἰς τιμὴν πατέρου καθάπτετο]* Erasmus, *in sub-
sidium, in honorem*, cuius honoris pars erat
subsidium parentibus ferre, ut docetur su-
per ap. 24.5. Hinc 1. Tim. 5.17. *Qui bene p̄-
fiant Presbyteri, δικαῖοι τιμῆι, duplīci honore di-
gni habeantur: hoc est, dupli stipendio.* Eodem sensu Prov. 3.9. *Honorā Dominum de-
tua substantia; id est, largire. Elegantissime
Cicerō dixit: Curia misit medico bonos ha-
beretur: hoc est operæ pretium redderetur.
Inde, *Honorarium*.*

ιudei δὲ δικαίας, &c.] Ita C. C. Holm, &
Reg. Videtur legisse Erasmus: *ιudei δὲ δικαίας, &c.* certi enim: *ιudei igitur filios; quæ lectio
verissima est.*

ἀπὸ τῶν φρεγτῶν, &c.] Ita C. H. at R.
ἀπὸ τῶν φρεγτῶν, &c. Sic ergo locus hic

concipiendus est: *ἀπὸ τῶν φρεγτῶν βιλόμι-
νος ιατρού λόγων, &c.*

πνεύματι κατεύζεται] Ebr. *תְּרוּמָה מַרְאֵת*: optimæ Vulgata, *spiritum soperis*; & Aquila, *πνεύματι, gravissimi torporis*; quod idem habet Syrus; Jonathan, *spiritum deceptionis*; Arabs, *spiritum abjectionis*; Theodotion, *ἐνέστασις, vel potius, ἀνάστασις*. Ab hac significatione cum multum recedere videatur, *πνεύματι κατεύζεται*, Leo Castrius legendum censet apud LXX, *κατανεύσασθαι*, sed fallitur, nam Paulus hunc locum repetens, legit: *πνεύματι κατεύζεται*, Rom. II. 8. & hic constanter Origenes, Hellensistæ dixerunt, *κατεύζεται* pro *κατανεύσασθαι*. Ita Psalm. 29. 13. *Vi cantet tibi gloria mea, & non compungar.* LXX. *καὶ μὴ μη κατεύζεται*. Ebr. *מַרְאֵת non ut vulgo legitur: מַר אָלֵי*, quam lectionem tamen sequitur Thargum. Et Dan. 10. 9. *Et audiens jacobam consternatus super faciem meam.* LXX. *וְיֻלָּה κατεύζεται, μִנְחָה וְמַרְאֵת.* Utrobiisque *מַר* reddiderunt per verbum, *κατεύζεται*: quemadmodum *תְּרוּמָה* quod ex *מַר* factum est, per nomen, *κατεύζεται*. Vero præterea, *κατεύζεται*, ullibi unquam legerit Castrius. Ceterum Cod. Holm. habebat *πνεύματι, rescripsimus πνεύματι,* nam infra legitur: *πεποιημένων πνεύματι κατεύζεται*, & LXX. *πεποιημένων πνεύματι κατεύζεται*.

εἰσθιει τὸ ἑσφραγισμένον] Ita Ebraica, & P. 24.8. Vulgata, & reliqua interpretationes. LXX & Epiphanius Hæx. 64. *εἰσθιει τὸ ἑσφραγισμέ-
νον τέττου*, quasi de suo libro locutus fuerit Isaías.

μόνη τῷ σύρατι ἡγέτει τὸν λαὸν, &c.] Impuras & illotas manus ori admovere piaculum erat Pharisæi, ne scilicet labia & os polluerent. Institutum illud exagritans Christus, Isaías verba apposite in illos con-
tortis: Purus est populus iste labis & ore tenus; corde autem contaminatissimus.

εἴσθιε τῷ διδάσκαλῳ, &c.] τὸν δὲ editioni
contentiunt Matthæus, & Marcus; & illis
Origenes: *μάρτυν δὲ οἰκεῖα μετὰ διδάσκαλος εἶπεν
μάρτυρας προπονών, καὶ διδάσκαλος*. Altera Vul-
gata: *Ei tñmuerunt me mandato hominum &
doctrinæ*, & quotquot Ebraico contextui
instunt, cuius varian. fuisset hoc loco lec-
tionem, ex hac interpretationum varie-
tate conciuncti quidam. Ego aliter judico,
nam præterquam quod nulla ejusmodi no-
tatur variatio in Keri & Ketib, neque in
variis Lectionibus Orientalium & Occi-
dentalium, neque in illis Ben Ascher, &
Ben Neptali; si rem proprius spectes,
etiam si verba recedant paulisper, senten-
tiae tamen in idem recidunt, cum præ-
sertim, *διδάσκαλον*, hic significationem
non docendi, sed discendi obtinere

E 3 videa-

³⁰ videatur, ut infra quoque notabimus.

P. 249. *καὶ οἱ ἀπόστολοι τῶν εὐαγγελίων*] Quam proxime ad Iudeos accederent Ebionæ, docent Irenæus, Epiphanius, & Theodoretus. Non ab impuris autem cibis solummodo, sed & ab animatis omnibus eos abstinuisse, ac pro impuris habuisse, eundemque errorem Petro affinxisse testis est idem Epiphanius. Nec Ebionæorum duntaxat error ille fuit; quæ animata fuissent res ipsa censere, sed & Nazaræorum, & Dositheanorum, & Valeſorum, & quorundam è Saturnilianis, & Marcionistis, &c., si Philastrio fides est, Aërianorum, & Encratitarum, & Manichæorum, & qui ex illis orti sunt, Priscillianistarum, & Apotacticorum, seu Apostolicorum. Quam infamiam damnavit Synodus Gangr. Can. 2. aliaque subinde Concilia.

P. 250. *et eiusdem locis*, &c.] Ita C.C.H. & R. *et idem*
autem tradunt Grammatici esse idoli
similitudinem; quam significationem hoc
loco tueri non possunt. Malim igitur, *et*
eiusdem locis, hoc est in idolorum templis. Eras-
mus, *in sacrificiis idolorum*. Cæterum vid.
Act. 15. 20. & 21. 25.

P.251. ἐν θιαφόροις ἐνδιαφορεῖν, &c.] Erasmus: *contenta superflitio ne in rebus, ut opinor, indiffer- rentibus: legebat: ἐν θιαφόραις. Pro ἐνθια- φορεῖν autem legendum existimō ἐνθιαφορεῖν, vel ἐνθιαφορεῖν. ἐνθιαφορεῖν autem insolens est.*

P. 252. οὐαὶ τῷ φασκόντων ἐπὶ τὸν, &c.] Valentiniā-norum, Marcionistarum, aliorumque.

ημᾶς ἀλλθῶς;] Ita C.C.H.&R. Priorem illam vocem prætermisit Erasmus. Legendum ημᾶς.

ipsi τὰ αὐτὸν θεούς] Vides hic duos αἰώνας,
& oppositum αἰώνα ζωήν, αἰώνα τέτο, utre-
ra dura sunt. Horum alter idem est qui
αἰών επέχειρος, Marc. 10.30. Luc. 18.30. αἰών
μάκρος, Matth. 2.32. Hebr. 6.5. αἰών τοις αἰώνοις,
Hebr. 1.8. αἰώνας τῆς ζωής, & ταπεί αἰών sim-
pliciter, vel αἰώνας. Altervero αἰών τὸ κόσμον
τούτου, Ephes. 2.2. ἡ ζωὴ αἰών παντοῦς, Gal. 1.4.
ἡ νῦν αἰών, Tit. 2. 12. & αἰών οὖτι, passim.
Utrumque optime distinxit Luk. 20.34.35.
Unde & hunc unum expressit Origenes:
ὅτι τοῖς τε αἰώνοις τέλον γενέσις, καὶ ἐγγενέσιον οἱ
διά κατεξιθέτες τε αἰώνοις ἔργα τοιχεῖν, καὶ τοῖς
ἀναστάσεος τε τὸν γένησιν, οὐτε γενέσιν, οὐτε ἐγγενέ-
σιον. Sic apud Ebraeos duo sunt sacerdula,
τὸν δικαιοῦντα sacrum hoc, & τὸν δικαιοῦντα, sacrum
futurum, quo vel dies Messiae intelligentur,
vel tempus quod mortem statim sequitur,
vel quod sequetur corporum resurrec-
tionem.

P. 253. ἔποι δὲ αὐτίς, &c.] Hoc loco multum se
jactant heterodoxi. Inde certe Petrus Mar-
tyr, Philippus Mornæus, aliquique nobiles il-
larum partium consecrati rem sibi con-

fectam putant. Sixtus Senensis locum ab
Hæreticis, Petronius Cardinalis & Gene-
brardus ab Erasmo deprivatum & adulte-
ratum suspicantur. Quem tamen integrum
est fidem faciunt calamo scripta Graeca
exemplaria. Neque vero cur ad ejusmodi
responsionem decurratur, ratio illa est;
cum omnis inde illis arcessendi causæ suæ
patrocinio anfa facile præcidatur. Quamvis
autem Adamantii de Eucherisfia opinio, fa-
tis jam in Origenianis ventilata fit, accur-
tius tamen locum hunc enucleabimus.

Cum quis corporis Christi fit participes, non sufficit sola participatio hæc, ut sanctitatem confequatur: at necesse est præterea, ut nullius sibi sceleris conscientia, sed pura mente ad sacramentum accedat, alioquin *judicium sibi manducat & babit.* Duo igitur ^{1 Cor. 11:29} requiruntur, ut qui participes fuerit corporis Christi, sanctior evadat; primum ut participes fiat, tum ut pura ejus sit mens & integra conscientia. Defuerit postremum hoc, seipsum sancti sacramenti fructu fraudaverit. *Non igitur ex se, vel suæ natura,* ut reddit Erasmus, solum, nec simpliciter & absolute utentem sanctum efficerit corpus Christi; alioquin etiam indigne utentem sanctum efficeret: sed adhibita pura conscientia, & certa fide utentem sanctum facit, eique fit utilis.

επειδὴ τὸ εὖ τὸ μὲν φαγεῖν, &c.] Mox do. p. 254.
cuit Origenes nisi ad hunc corporis Christi
esum, integer præterea & intaminatus ani-
mus, accesterit, futurum ut nullus inde ad
nos fructus redundet; nunc subiungit nec
simpliciter ex abstinentia ab hoc sacra-
mento quicquam nos detrimenti capturos,
vel bono aliquo privatum iri; cum illo ab-
stinenre debeat homo sibi nondum satis pro-
batus; vel si impedimentum aliquod oc-
currerit, aut ad legitimam attetam nondum
pervenerit; sed tum potius cum insinceri
pectoris fordes eluere negligentes hoc elu-
sponte abstinemus: τὸ δὲ αἵτιον ὁ θεραπευτὴ
κατὰ τὸν τὰ αἱματηρά μαζανὸν καὶ τὸ αἵτιον τὸν τε
εἰσελθεών, οὐ δικαιούσων ἐστι, καὶ τὰ καθόρθω-
μα. 1. Cor. 14
28.

καλὸν ἀπὸ τὸ πλεῖον, &c.] Hoc est accidentia materiæ panis prius inherentia, ejusque propria; quæ postquam in stomachum demissa, ab eoque corrupta sunt, in novam convertuntur substantiam, & partim humani corporis formam induunt, partim ejiciuntur in feces, juxta doctrinam S. Thomæ, p. 3. q. 77. a. 5. & 6.

¶ de r̄d̄ t̄n̄ḡn̄l̄w̄ d̄nd̄ īv̄x̄l̄, &c.]
Ut īp̄r̄a ēr̄v̄z̄, t̄c n̄m̄c īv̄x̄l̄ appella-
croſanctū illum ſermonem quo panis
conſecratūr̄. Ita Justinus Martyr Apolōḡ 2.
ad Anton. Imp. 233 ēr̄ ḥȳp̄oſ̄oſ̄ ſ̄īa λ̄ōp̄oſ̄ ſ̄īs̄
Capit.

AD ORIGENIS

40
sus est: *vel emolumentum ab iis capiendum, qui
recens ad Christi fidem conversi, pietatis causa
dona offerunt.* Quod alibi, λόγος Εαπιλειας, λόγος
συντελειας, λόγος Θειας, λόγος Σανχει, λόγος
καταληξης, λόγος αιλαθειας, λόγος ζωης, λόγος πι-
στως, λόγος θιαροσθινης, & λαπισθινης, λόγος θεως,
illud hoc loco λόγος appellatur: quemadmodum apud Marc. 14. 4. & 4. 33. & Act. 8.
4. & paulum. Igitur προσεινεται τοις λόγοις, idem
est ac προσεινεται τοις λόγοις πιστως, sive τοις λόγοις ια-
θειας, hoc est, ad Evangelii partes transfere,
& fidem amplecti, προσειρχεσθαι τοις λόγοις ιαθειας
ut 1. Tim. 6. 3. & προσειρχεσθαι τοις θεοις λόγοις, ut
Origenes in Matth. 19. 29. Familiaris est autem
utrumque locutio Origeni; qui & non
nunquam προσειρχεται & προσειρχεται simpliciter
usurpat. Inde dicti προσειλυτοι, qui relictis
Gentilium superstitionibus circumcidie-
bantur. Eorum autem qui recens verbum
Dei receperant in naescientis illis Ecclesiaz
primordii insignis erat zelus, & profusissima
in Ecclesiaz largitas, adeo ut quotquot
possessores agrorum, aut domorum erant, ven-
dentes afferrent pretia eorum que vendebant,
& ponerent ante pedes Apostolorum: divide-
rentur autem prout cinq[ue] opus erat. Incre-
mentum deinde capiente indies Christiana
republica, cum ex ejusmodi venditionibus
nonnulli incerti fructus ad Sacerdotum, &
pauperum alimoniam caperentur, nec
constans bonorum Ecclesiaz estimatio fieri
posset, placuit domos ipsas & praedia Ec-
clesiaz attribui, e quibus certi redditus quot-
annis provenirent. Id docet Urbanus Papa
in Epistola Decretali. Præterea mos ille in
veteri Ecclesia obtinuit, hodieque fere in
usu est, ut Christiani ad tempula accedentes,
vel in concham, ut colligi potest ex Eliber-
tani Concilio Can. 48. vel certe in arcam ad
id paratam, pro libitu & pietate stipem de-
mitterent. Id à Paulo λογια, 1. Cor. 16. 1, 2.
& 10. 1, 2. Cor. 9. 3, 6. appellatur; hoc est
ευλογη proprie Collecta. Insignis est Justinus
locus Apol. 2. pro Christ. οι ευποιησεις δε καὶ
ειδοροι καὶ προαιρεσιν είναις οι πλέαντες, οἱ δέ
διδωτοι, καὶ τὸ συλλεγόμενον τοῦ προαιρεσιν είναι
δεῖται, καὶ εντοτὲ επικαρέοι φανεῖται, κακά κρίοις, καὶ
τοῖς δημόσιοις, ηδι ἀλλων αἰτιαν λεπτομήναις, καὶ τοῖς
εἰ δεσμοῖς θει, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις θει ξένιοις,
καὶ αὐτοῖς πᾶσι τοῖς δι κρίσια θει κακών τύποις.
Qui divites sunt & περιβολοῦνται, ad libitum unius-
quisque suum, quod vult, largitur: & quod
colligitur, apud Praesidem deponitur: ipse au-
tem opem fert orphanis & οἰδιαι, iisque qui vel
propter morbum, vel alia de causa egestate pre-
muntur, & quisunt in vinculis, & hospitibus
peregre advenientibus; & ut semel absolvam
omnium inopum curam gerit: qua αὐτοῖς
fere retulit Tertullianus in Apologetico
cap. 39. Coimus, inquit, ad literarum di-
vinarum commercium, &c. & mox: Etiam si
quod arca genus est, non dehonoria summa

COMMENTARIA

qua redempta religionis congregatur. Modo
cam unusquisque stipem mensura die, & si modo
velit, & si modo posset, apponit: nam nemo com-
pellitur, sed sponte confert. Hac quasi deposita
pietatis sunt. Nam inde non epulis, nec potac-
lis, nec ingratis voratris dispensatur, sed ego-
nis alendis, humanisque, & paucis ac paucis,
ac parentibus desitutis, jam domesticis
senibus, item naufragis, & qui in metallis, &
qui in casis, vel in custodis, duntaxat ex
causa Dei sece, alumn confessionis sua sunt.
Plurima alia fuerunt donorum genera vel
testamento relicta, vel alia quae occasio-
ne erogata, quae omnia Oblationum nomi-
ne censebantur. Ad Episcopi autem cu-
ram pertinebat, clericis eas, egenis, car-
risque dividere, nec non & illatum partem
sibi servare, ut liquet ex Apostol. Can. 39.
& 41. & Urbani Epist. Decret. jam lauda-
ta, & Concil. Gangr. Can. 7. & 8. Cum ergo
ampias opes Episcopus pro arbitrio dispen-
saret, Episcopatum ambiant multi, ut eas
invaderent, pauxillum vero egenis imper-
tirent, & existimabant quæsum effe aliorum 1. Tim. 6. 6

Α. 4.
54. 35.

[εἰς τὸ προειρῆτε &c.] Sic H. C. hæc autem P. 256.
R. C. prætermittit: εἰς τὸ προειρῆτε, καὶ διαπο-
ρεύεται ἡ θεοὶ εἰς τὸν γραμματικόν.]

[εἰς τὸ προειρῆτε, καὶ διαπορεύεται, & Hom. 14. in Jolue, de
Sidone agens; Sed si, inquit, ad interpretationem
nomini redam, quod significat, Venatrix, &
Vel, Venatores: & Homil. 16. sequenti: Sidonii
dicuntur autem, scit ante jam diximus, Venatores: & Hom. 13. in Ezech. Communitas est in
Sidonem, que interpretatur, Venatores. Hiero-
nymus de nomin. Ebr. Tyrus, que Ebraice dici-
tur Zor, & interpretatur tribulatio, sive angu-
stia, & fortitudo. Idem, ibidem: Sidon, vina-
titio tristitia. Tyrus à τε, adstrinxit, coarctavit.
Inde nomen τε rapes; unde Tyro nomen,
quod rupi imposita sit, Sidon à τε venatus est.

[οὐδὲν τέτοιο οὐδὲν οὐδέποτε.] Hoc est,
Dæmones: ita Theophylactus.

[εἰς τὸ προειρῆτε, καὶ διαπορεύεται.] Ita se habent
Hebraica, Deut. 32. 8. לְאֵת שְׁנִי juxta
numerum filiorum Israel: quemadmodum
Interpretes omnes. Soli LXX: εἰς προειρῆτε
εἰς τὸ προειρῆτε Legerant fortasse, νοι γραμματική
juxta numerum filiorum Dei, quod alibi quo-
que Septuaginta reddiderunt, εἰς τὸ προειρῆτε Ab Gen. 6. 1.
antiquissimis temporibus in Interpretibus 1000. b.
sacrari varietas haec inolevit, ut que in vetu-
stissimorum Patrum libris appareat. Ori-
genes Homil. 29. in Num. Quia scitum cum
dispers-

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

dispigeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, vel (ut in aliis exemplaribus legitimus) secundum numerum filiorum Israhel, &c. & Hominum, 15 in Ezech. Secundum numerum Angelorum Dei, sive natura adstruere. Vide Irenaeum lib. i. cap. 20. Epiphanius Hær. 42. cap. 4. & 11, ubi libro Valentino, Colarbafo, Gnosticis omnibus & Manichæis, præter Marcionem, tribuit.

ut melius habet, secundum numerum filiorum Israe. [Sententia postulat ut τὸν μὲν πάτερα negandi particula præfigatur.]

γεγγαῖ incurvatus, depresso, & per metaphoram, humiliatus. Ex hoc loco Theophilactus: συντάξις ἡ πολιτεία τῆς τετρανήσου.

παντας πάντας οι οίκοι της βασιλείας της θράνων, &c.]
Alludit ad Matth, 25, 34. Legendum videtur:
πάντας πάντας οι οίκοι της βασιλείας &c. &c. οι πάντας πάντας οίκοι
της βασιλείας, ούπως Theophylactus ex hoc loco: οι
πάντας πάντας της βασιλείας της θράνων πάντας πάντας
οίκοι.

*πράξεων ἐτοιμαζόντων.] Ita scriptum erat, C.
C.H. & R. Sed quis non videt corrigendum
est ēτοιμαζόντων?*

P. 158. οὐτε ἵεροῦ τοῦ θεοῦ.] Et alii item cæci duo, de quibus Matth. 6, 27. μητέ Θεοῖς δὲ Λυχνίς.] Hieronymus.

Ἔτι ἴστραντι μηδὲ διορατικὸν.] Erasmus: videlicet eum qui non erat Iſrael, neque perspicax. Videatur legiſſe, τὸ μηδὲ ἴστραντι.

cur legimus & non loquimur
καὶ οὐκέτι εἰς εἰργασμένον.] Sic habebant
C. C. H. & R. Correxerat autem aliquis
ad oram libri H. εἰσὶν εἰς εἰργασμένον, quam le-
ctionem fecutus est Erasmus: sic enim red-
dit: *quoniam cum adesse et ea mensura panum, ut*
non possint simul & filii comedere panes, & ca-
telli familiæ, aut alii præterea panem bene confe-
ctum: indigesto & perturbato sensu, id enim
plane sibi vult Origenes: Quum ea esset
panum mensura, ut non possint filii simul
& canes domus panem comedere, nisi forte
alium à pane elaborato panem canes come-
derent.

Mērōs d'euāmōs, nād' d'ix̄pēs, &c.] Sic hæc benigne postlumus interpretari, humanam Christi naturam, utpote creatam, vis infinita nequitam fuisse capacem; sed à Verbo tanquam instrumentum mensuram aliquam potestatis accepisse.

περὶ τῶν ἡγεμονίας, &c.] Exod. 22, 31.
ἄλλοι μὲν ἐν ἵκανοις εἰσιστοῦσιν, &c.] Jam
supra doctrinam hanc, quæ μετέβησαν
aliter, ab Origene confutata vidimus.
Hieronymus tamen Epistol. 59. ad Avitum,
hujus erroris reum ipsum petagit. Quo ju-
re, disputamus in Origenianis. Hic autem
Simonianorum, Basiliidianorum, Marcioni-
starum, aliorumque cum quibus semper ad
præliandum compositus est, stolidam op-
pinionem notat, qua Metempsychose in statue-
bant, Origenes in Epist. ad Rom. lib. 5. c. 5.
Sed hec Basiliides non advertens de lege naturali
debere intelligi, ad ineptas & impetas fabulas
sermonem Apofiticum traxit in Pythagoricum
dogma; id est, quod anime in alia atque alia cor-
pora transfundantur, ex hoc Apostoli dicto co-

πονητὴ τὸ θλόγον μελανεῖα.] Sententia postulat ut τῷ μελανεῖᾳ negandi particula prafigatur.

καὶ τὸ λιανῶσθες.] Erasmus reddit: *multa-
que graveolentia; legebar nempe, καὶ τὸ θυμω-
δεῖ.* [2. Reg. 16.
χρυσιτσαὶ καὶ τὰ τῆς χειρῦ, &c.] ver. 9. Psalm. 21. v. 17. Eccles. 13. v. 22. &c.

verbi. 9. Famili. 21. v. 1. Ecclesi. 13. v. 22. &
alibi.

καὶ λόγοι ἐπράττεται. | Erasmus : *juxta rationem ingredi*, legerat procul dubio, εἰπεῖσθαι, vel ἐπέσθαι quod valde mihi probatur; nam & id sensus desiderat, & confirmatur ex Theophylacto: καὶ χωλὸς, inquit, βέβαν πολὺ τὸ

καλὸν, ὃ διωνάρθεται εἰς αὐτόν θεῖν. Codices tamen H. & R. habent, ἐργάζεσθαι.
οἱ πρότεροι κωφοὶ ὑπέροχοι λαϊστοί &c.] Ori-

genes lib. 2. contr. Cels. pariententia: αεὶ γένεσις
ἀναγόντη δὲ φθαλαμὸς τυφλῶν πλεύ Φυχίων, καὶ ὅτα τὸ ἐκ-
πειναι φρεμένων πορὸς λόγγος αἰσθῆται, απέν τοιδέ θύματος ποτὲ

Εἰς, καὶ ἐπεὶ πάτε (F. αὐτὸ) μικρέσ τοῖς πόλοι δὲ
καὶ χαλοῖς τὰς βασίες Φ (αὐτὸ γραφὴν ὑπόμενον) ἔστιν
ἀρ-
θρόποι, καὶ τὸ λόγον ιασαμένον αὐτοῖς, ἥπῃ ἀπλωτὸν,
αλλὰ οὐ ἔλαφον.

καὶ πολεμῶ ὁ ὄφελος.] Origenes Homil. 27.

in Num. Homil. 2. in Cant. Cant. & Homil. 18. in Jeremiam & lib. 2. contr. Cels. Cervos cum serpentibus perpetuas exercere inimicitias, eosque persequi & profigare, res est pridem decantata. Fallitur profecto Horus Apollo cum cervos viperam visa in fugam se dare scribit; hanc enim è contrario eorum præsentia & odore fugari, sape & ab illis deglutiiri, docent Theophrastus lib. 4. de cauf. Plant. & Basilius in hexaëm, ino & serpentium omne genus, quo pabulo ætatis dispendium reparetur, denouquo juvenescant cervi. Tertullianus de pall. cap. 3. Isidorus lib. 2. Orig. cap. 1. Nec illud verisimile est quod eleganter defcripsit Oppianus lib. 2. Cyneg. cervos in Libya arenis projectos a serpentibus manu facta invadit; nam nec cervos in Africa ullos esse notum est, nec credi potest ad illud animal angues hostili animo viam affectare, cuius vel odorem solum reformidant. Quanquam scribit Michaël Boymus in Flora Sinenis iungens quoddam serpentis genus apud Sinas reperiri, tam vastæ molis ut totos cervos deglutiatur: nomen illi Gento. Cervu am-

F

he litur

AD ORIGENIS COMMENTARIA

42

helitu suo serpentes è latebris excitare & prodeuentes devorare scribit præter alios complares Ælianuſ lib. 2. de anim. cap. 9. cuius verba ita interpretatus est Vir doctissimus, quiaſ spirituſ cervini amore serpentes produci vellel Ælianuſ perperam, ſic enim ille : *καὶ ἀλει, οὐκέτι, τοῦ πνευματι, καὶ αὐτοῦ φρούριον*. Quod ita reddas : *Et trahit φίριτο, ταγνην ἵλασθαι, καὶ in uitum præducit.* ινγξ autem non ſemper amoris illecebram fonat, ſed & quidquid attrahendi & illuciendi vim habet. Nota præterea quod ut ſemper, ινγξ, amoris illecebram significaret, cervi ſpirituſ ινγξ non appellat, ſed ινγξ comparat, quod nemp̄ utrumque attrahendi vim habeat illud volentem, illud etiam renitentem, ut liquet ex sequentibus verbis : *καὶ αὐτὸς φρούριον*. Addit Ælianuſ id fieri maxime hyeme; Symeon autem Sethi, xſtate, atque ita cervis à natura comparatum eſſe, ut devoratis ſerpentibus, ante coctionem potu abſtineant, urgente licet ardente ſiti; id ſibi lethale videlicet futurum præſcientes: cum tamen doceat Epiphaniuſ in Physiologo cervum ſerpentibus halitu ſuo excitis paſtum, niſi intra tribu-rium ſitum aqua reſtinxerit, moriturum, propterea queſcriptum eſſe Psalm. 41. vers. 1.

Quemadmodum defiderat cervus ad fontes aquarum; & Epiphaniuſ conſonet Hieronymuſ, aliisque plurimi. At cervinorum cornuum ad ſaxa attritu, corumque *αναδυμένοις* serpentes è latebris agi produnt alii. Sane Plutarchuſ in libro *πόντοι τῷ λόνῳ*, ſerpentes à cervis attrahi pronuntiat, rationem attrahendi silentio prætermittit: id autem nos non ſilebimus huic Plutarchi loco Ælianuſ lib. 8. de animalibus ſextum caput ne mutatis quidem verbiſ ita ſimile eſſe, ut ex eo expreſſum videatur. Etymologici vero magni auctor & respiratione, & cornuum attritu & ſuffitu ſerpentes à cervis trahidoceſt. Certe cornu cervini odorem venena depellere, & ſerpentes fugare tradunt Theophrastuſ, Dioscorides, & alii: ſinistrum piaſcipe cornu efficax eſſe, & utile ait Aristoteles libr. 9. de hiſt. anim. propterea queſcriptum invidiouſum animal id in terram defodere, ne quodinde homines emolumentuſ capiant. Quod autem ille ſinistro cornu, dextro illud tribuant Theophrastuſ, & Pliniuſ ipſe vero Aristoteles Epirotici tantum cervi cornu dextro. Nec cervi duntaxat cornu hac vi pollere, ſed & illius ſanguinem, & medullam, & genitalia, & centipellionem, & dentes, & hinnulei coagulum ſcribunt Dioscorides, & Symeon Sethi, & Pliniuſ, & Serenus Sammonicus. Ab ea autem ſerpentium vel agitandorum, vel devorandorum facultate diſtos Gracis *λάρας*, crediderim: ita A-

thanaliuſ lib. De definit. Epiphaniuſ in Physiologuſ. Eustathiuſ in Iliad. & Etymologicum magnum: non *ἀλει* ὁ ἔλασις, ὁ φρωτός, ut vult Plutarchuſ, vel *ἀλει* ὁ ἔλαφος *τηλεῖ*, ut proponit Etymologicuſ, cum *τὸν ἔλαφον*, quiaſ *λαφός*, ab *λαφός* dictum potius exiſtimet Eustathiuſ in Iliad. ε.

μηδὲν βλαπτεῖς τοῦτο οὐ, &c.] Basiliuſ in Hæcēm, īneſt ſolivuſ ὁ ἔλαφος τοντοὺς ἴπουχοὺς πατέρευς, οἱ πράτιον οἱ τοῦ ἐπιτρόπου διαβός, αἱ προτοὶ τοῦ Γενεᾶ τηνοῦτος, τοῦ τοῦ σχήματος βρούσα. Quoniam ergo ita cervus à natura comparatum eſſe, ut omni ſerpentium injuria superior fit simo & vipera eſſe remedium ipſe fit, ut apud quires ejusmodi obſeruerunt. Serpentium quorumvis vulneribus obnoxios eſſe cervos ſed phalangiorum præcipue; cancri autem comeſt, & hedera fylleftri fanari prodiuit eſſe ab Aristotele, Oppiano, & Æliano. Quanquam autem, ut ſupra dixi, non id facile credam, quod ſcribit Oppianuſ ſerpentes cervis inſidiari, cuius prelen-tiam & odorem refugunt & exhorrefunt: fieri tamen poſſe exiftimo, ut a cervo depre-henſus & exagitatus ſerpens vim vi repellar, & mortem ſibi jamjam in ferendam ulcificatur. Id vero metuens cervus, ubi ad bellum anguiuſis in ferendum ſe accingit, claphoboco paſcitur, eoque munitus ſerpentibus reſiuit. Dioscorides lib. 3. c. 80. Plin. lib. 22. cap. 22.

Ἐπὶ διατὸς παῖδες, &c.] Marcionistas, aliosq; Hæreticos perſtrigit.

ανθίζει μὴ διὰ τὸν παῖδα ταῦτα, &c.] Inde P. 261; Chryſoſtomoſ in eundem Matthæi locum: *καὶ ανθίζει τὸ σημεῖον τέτο μᾶλλον ποιῶν, ποὺρα ἡδεῖς ποὺς τοῦ τὸ σῶμα πεπνημένες.* Hilarius porro & Hieronymuſ hanc Origeni expositio-nem maxima ex parte ſuos in Commentaria tranſtulerunt.

καὶ εἰδὲ μὲν ὅμα τοῦτο τοῦτο, &c.] Chryſoſtomoſ, Hieronymuſ.

ἐνθάδε τὸ σκέπαιον, αἵμα, πούρος, οἶνος] παραβολὴ, quidem apud Marcum, 6, 16, ſed ait aīne apud Matth. 15, 35.

Ἐποιεῖν δὲ τοῖς φίοις, &c.] Eſtili in deferto P. 263; erant: Matth. 15, 33. *Vnde ergo nobis in deferto panes tantos?*

καὶ τάχα τοῦ μὲν διατέλεος, &c.] Theophylactuſ.

εἰπεὶ τὸ μὲν διατέλεος, &c.] Erasmus prætermiſit μὲ.

αὐτὸν αὐτὸν αὐτοὶ θύνει] Sic habet C. R. & id ſenſuſ postulat C. H. *αὐτὸν αὐτοὶ θύνει*.

ὑπὸ τοῦ μὲν αὐτὸν καταδιδάσκει, Si haec ita legiſ, videtur aliiquid ad ſenſum explen-dum defiderati; haec puta que exhibet Erasmus: *illum fortasse non condemnasset: fin autem: ὑπερ τοῦτο, μὴ αὐτὸν καταδιδάσκει,* nihil

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

43

nihil deerit, & sic interpretaberis: Pilatus autem aliquatenus ad id inclinans, cum non condemnasset.

Ἄρτος τιὸς οὐκέτι ἴσχειν αἰγάλεων, &c.] At in Lucan nulla hujus extat postulationis mentio: immo contrarium diserte docetur. Vide Luc. 23, v. 14, 15. Nec quicquam facit quod habetur, Act. 4, v. 27. Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxiisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israe: nec enim inde probatur Herodem à Pilato Iesu mortem poposcisse.

P. 265. ἔπειρον οὐφωνιας.] Vide Nos supra ad pag. 230. Comm. in Matth.

ἵνα φαραὼ πόδες ναθυχοδούσεως] 4. Reg. 24, 7.

Σαραντα βασιλεὺς ἀμύνονται, &c.] Ἐβραιice dicitur: Σαραντα ab Interpretibus LXX. Σαραντα à Iosepho: Tirthac à Sulpicio Severo: & hunc nonnulli eum esse putant qui à Strabone τετρακοντα appellatur. Sennacheribum produnt facri Codices post vastatam Iudeam Rabascan ad oppugnandam Hierosolymam misisse, ipsum Lachis obseditse, atque inde eum in Lobnam civitatem impetum convertisset, Rabascan Hierosolymæ obsidionem soluisse, & ad Sennacheribum Lobnam contendisse: cum vero Tharacam Regem Chus aduersum se exercitum ducere accepissent, ad Hierosolymæ expugnationem rediisse. Nam quod 4. Reg. 19. vers. 14. legitur: Cumque audisset de Tharaca rege Aethiopia dicentes: Ecce regulus est ut pugnat aduersum te, & iret contra eum, misericordia ad Ezechiam. Ebrais non consonat; illud nimirum: & iret contra eum, ex Ebraeo, οὐτοι, & reversus est, melius LXX. καὶ πατέρων, & Jonathan, οὐτοι, & rediit. Quia autem tradit Iosephus Antiqu. lib. 10. cap. 1. circa Pelusii obsidionem impeditum Sennacheribum à Tharaca, vel iuxta Herodotum à muribus procedente obviam Sethone Rege, discedere fuisse coactum, Scripturae sacræ non repugnant, nam Lobna Pelusium contendere potuit Sennacheribus, prius quam de Tharaca inaudisset quidquam, ejusque adventu ad se perlato regredi. Pelusiacam hac autem obsidione maxime commotus videtur fuisse Tharaca, ut Aegyptiis suppetias ferret. Quod vero subicit ex Herodoto de muribus, simile ejus est quod Cretensibus Amoxitum obsidibus contigisse refert Elianus libr. 12. de Animal. c. 5. & alii. Unde vero acceperit Sulpitius Severus Tharacam Assyriorum regnum invassisse, dicat Hariolus.

καὶ συναζευξη ὅτι ἵπποι, &c.] Vide Theophylactum.

καὶ οὐδὲν αὐτοῖς εἶδεν, &c.] Hæc item refert Theophylactus.

καὶ οὐδὲν αὐτοῖς τρεῖς ἀρχαὶ ιππῶν] Job. I.

v. 17. Chaldei posuerunt, כְּשַׁלְוָה, vertit Pagninus, resudes: LXX. Complut. Edit. & MS. Alexandr. καὶ χαλδαῖοι ἐπέθησαν τρεῖς ἀρχαὶ. כְּשַׁלְוָה hoc loco, cunctos militum, turmas, agmina significat, ita dicta, quod unaquæque suum caput, sive suum ducem habeant. Eadem obtinet significacionem Jud. 6. v. 16. & 1. Sam. 13. v. 17. & alibi. Optime itaque Thargum: Chaldei constituerunt ἑπτὰ τετρακοντα tres turmas, voce Graeca, ἔχαντα fervata, & Aquila: τέτρακας τρεῖς & Vulgata: Chaldei fecerunt tres turmas.

ἴμαν δὲ οὐτὶ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, &c.] Cav hoc loco Erasmi interpretationi fidem adhibeas.

τὰ σημεῖα μαρτυρίας] C.R. μαρτυρία. Scriben- P. 266. dum fortasse, μαρτυρία. Sed tamen Origeni frequens est aristotilis primum pro futuro, vel praesenti usurpare: ut pluribus probabilius infra ad p. 118. Comm. in Joh.

τετρακόντα, &c.] Erasmus: Est autem, &c. legerat, εἰς, sed perperam.

ζήτει δὲ καὶ σύμπλεγμα, &c.] Erasmus: Quintum P. 267. etiam quare signum; legerat: ζήτει δὲ σύμπλεγμα.

τὸν δὲ τὴν κατῆνα γράμματα, καὶ .] Ita C. H. cuius ad oram attextum erat aliena manu, γράμμα. Lege: τὸν δὲ τὴν κατῆνα γράμμα τέττα. Τυπλοί, σπουδοί: ut supra; τριημέροις ἡτοῖ, & τὸν σώματος ἡτοῖ λογοτεχνίας. Hanc lectionem fecit etiam Erasmus: cujus signum sit in Novo Testamento.

ταῦτα δὲ τῇ ποδὶ βασιλεὺς, &c.] Origenes P. 268. in hunc Pauli locum, capite nempte 7. lib. 6. doctrinam hanc fuisse persequitur & asserit.

πόλις πιστὸν στόλον] Alludit ad Il. 1. v. 21. Quo- P. 269. modo facta est meretrix civitas fidelis plenaria. dicit? In Ebraeo non appetet vox, Στόλον, neque in Jonathane, neque in Syro. At LXX. quos fere sequuntur Arabs, & Origenes: πόλις εἰδιότης πορείας πιστὸν στόλον πλήρης πείστων. Vocem hanc, στόλον, à LXX. perspicuitatis gratia insertam putat Hieronymus. At versu 26. capituli hujus vox eadem, στόλον, apud τὸν δὲ reperitur, quæ ad verbum sequentem pertinet, ut Ebraica fidem faciunt.

μὴ τοῦ μητέρα ποτίσσει, αλλα, &c.] Vetus & rancida controversia est, multorumque tum recentiorum Scripturae sanctæ Interpretum, tum antiquorum disputationibus agitata, eadem mulier, Maria videlicet Magdalene septem dæmoniis liberata fuerit: & apud Simonem Pharisæum, quemadmodum retulit Lucas; & multo post in Bethania, ministrante Martha, & accumbente Lazaro, ut scripsit Iohannes; apud Simonem Leprosum, ut proditum est à Matthæo, & à Marco, Christum unixerit. Certe operæ pretium non est, cramben hanc recoquere, cum ad unum Origenem meam F 2 hanc

AD ORIGENIS COMMENTARIA

AD ORIGENIS

Grot. in
Matt 26,6

44 hanc omnem opellam pertinere intelligam, Illud obiter dixerim, verisimillimam milivideri Grotii sententiam, qua non unam tantum, eademque mulierem fuisse statuit, quæ Christum apud Simonem Pharisæum, & apud Simonem Leprosum unixerit; sed & Simonem eundem, idemque factum. Quod autem dubitat, eademque hæc fuerit quæ Maria Magdalene, de nihilo est; ut enim fatear verba Christi de pollinctura Mariæ, Marc. 14. vers. 8. Johann. 12. vers. 7. præsens officium, non futurum respexisse; certe quod bis Christum vivente unixerit Lazarus foros; mortuumque item unguentis perluderit Magdalene; eademque hanc Magdalenen fuisse, ac fororem Lazarī, aliquam scilicet unguentariam mulierem non præter rationem conjici potest. Addit Magdalenen videri Galilæam, ex Matth. 27. vers. 56. & Marc. 15. vers. 40. at è Galilæa Christum secutam fuisse Magdalenen fatetur, Galilæam fuisse negamus: subjungit dæmoniis liberatam fuisse Magdalenen, Lazari fororem non item, ego non peccatis solum, ut Luc. 7. vers. 47. 48. habetur, sed & dæmoniis liberari potuisse Mariam respondeo: pergit Lucas post narrationem de femina unetrice, subjicere mentionem Magdalena ad dentem ci- notam ab ejectis dæmoniis, & non ab undio- ne; & merito quidem longe magis enim mi- rum est dæmoniis ipsam fuisse liberatam, quam Christum unixisse; & Christi, cuius historiam scribit Lucas, virtuti testificandæ longe aptius illud est: tum Clementis Con- stitutionum demum auctoritate se tuerit, quam ego rejicio. Sed redeamus ad Ori- genem: illius profecto valde incerta & de- fultoria super hac quæstione videtur esse sententia; hoc enim quem tractamus lo- co, mulierem eam notat, de qua agitur Luc. 7. ut ex co-intelligere est, quod sicut or- taticem appellat, quodque JESU pedes lachrymis & unguentis rigantem inducit: cum autem Simonem cuius in domo hæc contigerunt, quique à Luca Pharisæus di- citur, leprosum nuncupet, ita ut à Mat- thæo, & a Marco dictus est, unum & eun- dem Simonem esse, & ut multis argumentis vinci potest, unam consequenter, eademque Mariam videret credidisse. Homilia certe decima in diverso, qæ Origeni falso ad- scribitur, hæc legas: Olim te diligebat, olim à Pharisæo te defendebat, & à forore tua diligenter excusabat, olim laudabat te, quando unguen- to pedes ipsius ungébas, lachrymis rigabas, & ca- pillis tergebas, dolorem tuum mulcerbat, peccata dimicabat. Olim quærebatur te cum non adesses, vocabat te cum abcesses, mandabat tibi per foro- rem tuum, ut ad se venires, Magister adest & vocat te. At Homilia 1, & 2. in Cant. duas ipse

agnoscit, aliam sanctam, aliam scortatricem. Loquitur Evangelium, inquit, quia venit mulier habens alabastrum unguentum nardi pifici pretiosum, non illa peccatrix, sed sancta, de qua nunc mihi sermo est. Scio quippe Lucam de peccatrice; Mattheum vero, & Iohannem, & Marcum non de peccatrice dixisse. Venit ergo non peccatrix illa, sed sancta, cuius nomen quoque lohannes inscrivit. In Matthaei autem c. 26. aliam rursum proficit fententiam: Ego autem inquit, magis consentio tres iussisse, & unam quidem de qua conscripserunt Mattheus & Marcus, nullam differentiam expositionis sua facientes in uno capitulo: alteram autem iussisse, de qua scripsit Lucas; aliam autem de qua scripsit Iohannes. Lege totum caput, unde intelligas, cur ita seneserit. Victor Antiochenus in Marc. 14. ex interpretatione Theod. Peltani: *Origenes vero aliam illam esse dicit quia apud Matthaeum & Marcum in domo Simoni leprosi unguentum super caput Iesu effudit: aliam rursum tamquam cum in civitate peccatrix esset, in domum Pharisaei ingressa, pedes illius lachrymis abluit, & unguento perfudit;* addit Victoria Codex MS. Gr. Origenis nomine falso inscriptus: *et alia alia secunda in iuvanum ad eum pluia & lacrima & aliam apud Iohannem Lazaris sororem.*

*ποιήσας αὐτοῖς] Erasmus: Quos fecerat novam
spiritualem consperionem, legerat, aīcū.*

¹²⁷⁰ ὃς τοις λέγεταις.] Erasmus: *Non quid
dem facientes quod acciderat, legerat: εἰς
τοὺς λέγοντας, sed veteres libri reclamitant,
atque adeo ipse sensus, τὸ παρόν, vel quod
idem est, τοις ὀνόμασι, apud Hesychium, est ιδε-
σθαι. Opponit itaque, γεγονός λέγεται, τῷ τοι
καρδιά λέγεται: hoc est παροφεύειν λέγοντας, λέγει καὶ βέβη-
σθαι.*

χρήσι μηδὲ γυμνωσαντ^θ. αὐτό^θ, &c.] Chrysostomus : χρήσι αὐτέ^θ τετομή ερμηνεύσαν^θ. ita & Brev. Enarrat.

ὅσον μὴδὲ ἐχομένῳ, &c.] Alludit ad P. 271.
Matth. 9. vers. 15. Marc. 2. vers. 19, 20. Luc.

5. V. 34. 35.
απορευμένων τὸ μόνη τῷ καρδιά τῆς σφάλματος οὐ π. 278.]
ὅ μονού τοῦ τῷ καρδιά ἀνθελον τῇ τελεῖ μογέσσει
καθαρότερον ἔστως καὶ βέβαιον] Verba hę debemus
Codici Reg. ca siquidem neque in nostro
Codice, neque in Erasmi interpretatione
comparabant.

^{et alia rite cypri uero et iherosolimana, &c.]} Erasmus a.
liter hunc locum legerat; sic enim vertit,
Sed fermentum modo quoddam doctrina Phari-
seorum & Sadducorum.

τάχα ή ἐπειδή πάντες δέσποινται, &c.] Epiphanius P. 274
in Ancorat. cap. 2. ἐπί ἀλεξανδρίας γῆς καὶ εἰδότες
σωμάτων τι, τοῦ σώματος (sic enim lego), non
ut vulgo, σώματος λέγεται μάκρης τοῦ πό-
νου, τὸν οὖν οὗ ὁ θεός εἰς ἄποθεσίν τοῦ Λαοφόρου, εν-
θεός ἐτι τινες μάκρης εἰσιν, ταῦτα καὶ τοῖς
ἄλλοις εἰπενται, &c. Revera enim qui
beatissimo Petro consona ac consonantia dicere
potuerimus, nempe, Tu es Christus Filius Dei vivi,
marth.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

45

manifeste ab ipso Domino beati predicandi sunt: quemadmodum & sanctus Petrus beatus dicit us est, &c. Ambrosius Comm. in Lyc. 9. Crede igitur sic, quemadmodum Petrus credidit, ut & tu beatus sis.

P. 275. πέρησα γάρ τὰς ὁ Κατόπιν μαθητῶν, &c.] Théophylactus: ἐγίνοτο καὶ εἰπεῖν θεοῦ μηδὲ δικαιοσύνη, εἰς τὸ θεῖον γνώμων. Εἴτε αὐτὸν & unusquisque nostrum Ecclesia, effectus domus dei. Ex Eusebio, in hunc Massu locum.

Nil. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 10. Cujus etiam argumentis refellendus est Nilus Thessalonicensis Archiepiscopus, cum Papæ primatum his verbis abrogare studet: «Ἄλλοι διορθωταὶ μόνοι πλέοντες ὁ Κατόπιν, ὡδούμοντες ἐν τῷ θεολογεῖ πέρησαν, καὶ εἰποῦν διὰ τὴν πονητὴν ἑυλογούσι φύλακες ἰστορεῖ. Sed adificavit quidem Ecclesiam Christus, adificavit autem eam super sermone queru de DEO Petrus habuerat, & super omnibus qui eiusmodi confessionis custodes erunt: hæc enim Nilus non ut allegorie dicta, quemadmodum Origenes locis laudatis, & mox a nobis latitudinis ita utilic demonstrabimus sed stricte, & ad verbum vult accipi. Isdem quoque rationibus confutandus Graculus alter à Salmasio editus: σὺν τῷ τῷ τῷ περὶ σωτῆρος πάσιν πέρησαν: παραγγελιῶν καθολικῶν, ωδὲ πάσιν τῷ πιστιστῶν καὶ πιστωτῶν; Θεοῖς προπενούμενων πλάσιον, ενοχορεῖν; εἰς μόνου τῶν πονητῶν παρεπεμψεν τοσούτας. Præterea Servatoris ei [Petro] factam præmissionem universæ de omnibus qui crediderunt, vel credunt a sanctis Patribus expositam, vos ad unam Romanam restringere, & perperam interpretari conanimi. Hæc porro atque item sententia in Origenianis nostris satis pensamus.

Comment. ἐν εἰκαστῷ γάρ τῷ τελεῖσθαι, &c.] Ambrosius: in Lyc. 9. Qui enim carnem vicerit, Ecclesia fundatur est, & si aquari Petro non potest, imitari potest.

εἰ ἐπὶ τῇ εὐαγγελίῳ πέρησον, &c.] Origenes Homilia 16, in Jerem. I. εἰν τὸ θεῖον τὸ χρόνον, εἰτε τὸ προφῆτην, εἰτε τὸ Δοτούμων, εἰτε καὶ ἐπαναβιβλωτὸν εργαλον αγγέλων, λέγω ὅτι πάντες πέρησον μηδεπατέσσι. οὐτε εἰκόνα τοι πέρησα τοι πέρησα γίνωσκε. Super univerlos Apostolos Eccleſiam a Deo fuisse constitutam & fundatam fatendum est, sed præcipuo quodam modo super Petrum. Audiendus Tertullianus lib. de pudicit. De tua nunc sententia querō, unde hoc jus Ecclesiæ insurges. Si quia dixerit Petro Dominus, Saper hanc petram adificabo Ecclesiæ meam, Tibi dedi claves regni caelos, vel, Quæcumque alligaveris, vel solveris in terra, erunt alligata, vel soluta in celis, idcirco præsumis & ad te derivasse solvendi & alligandi potestatem, id est, ad omnem Ecclesiæ Petri propinquam; qualis & evertens arg. commutans manifestatam Domini

intentionem personaliter hoc Petro conferentem? Super te, inquit, adificabo Ecclesiæ meam, & Dabo tibi claves, non Ecclesiæ, &, Quæcumque solveris vel alligaveris, non, quæ solverint, vel alligaverint. Epiphanius Hæres. 51.

Ἔσπερον πάλιν ὅτε ἡ τελεῖα ἀντίστηται περίστηται γεγένεται. δοῦλος τὸ πέρησον ἡ σωματίου γεγένεται. ἐπειδὴ γάρ καὶ ἡ ἀντίστηται περίστηται τὸ ιδίων τοῦ μετεπέμπεται, τὸ τελεῖον τὸ πέρησον τὸ περίστητον τὸ ιδίων μαθητῶν. Postea vero quum absoluta illa suscepit et omnia verum abdicatio, initium est à Petro factum. Tunc enim & ipse fratri suo praevit. Accedit quod DEVS humānorū cordium natus ac propensiones anitnadvirtit, ac quis sit primo loco dignus, intelligit: quare Petrum Discipulorum suorum principem elegit. Hieronymus lib. 1. contra Jovin. Licet super omnes Apostolos ex aquo Ecclesiæ fortitudo solidetur; tamen propter ea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio. Optatus Milevitanius, libr. 7. Stant toti innocentes, & peccator accipit claves, ut unitatis negotium formaretur. Provisum est, ut peccator appetiret innocentibus, ne innocentes clauderent contrapeccatores, & que necessaria est unitas esse non posset. Euthymius: Atqui doxum hoc ceterorum etiam fuit Apostolorum, sed primum huic datum est, quia primus hic Filium Dei legitimam esse Christum fassus est. Hinc in Epist. 1. ad Jacobum Clementi vulgo attributa Petrus Ecclesiæ fundamentum esse dicitur, καὶ ἔρχεται. Notum tibis facio, Domine, quia Simon Petrus vera fidei merito, & integræ prædicationis obtenuit, fundamentum esse Ecclesiæ definitus es: & Philippus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, & in Ephesina Synodo legatus:

εἰ τὸ τῷ περὶ μακαρεστεροῦ πέρησον, ὃ ἔξαρχον, ἢ τοῦ πατρὸς ἀλλοι, δικιονοῦ πέρησαν. Sanctus & beatissimus Petrus, princeps, caput Apostolorum, columna apostoli, fundamentum Ecclesiæ Catholice. Barlaamus autem Monachus, utpote Gracianici in Romanum Pontificem odiū labe infestus, nimis stricte & invidiosè Petri primatum attonet & refecat, sed magna tamen ex parte agnoscit, lib. de princ. Papæ cap. 2. λέγειν. inquit, εἰ τα πάντα πάντα εἰκασταὶ εἰσιν πάντες (ἀπογενέσθαι) εἰπυχαντον τὸν ἄρχαντα πατέρα ὃ μακαρεστεροῦ πέρησον, τὸν πάτερν τὸν μάκαρον, τὸν μάκαρον πατέραν τοῦ διδασκαλας ἥτειδος καὶ φρονοασθετικας τον αξιωτόν. Dicimus in rebus Ecclesiasticis pari omnes (Apostolos) dignitate & autoritate fuisse: at sacre ipsorum Dodecadie beatum Petrum principem fuisse, hoc præ ceteris habentem, ut præsentibus aliis doctrina præesse, & priori loco sedere fortasse dignus habitus sit. Supervacuum esset Patrium localiis proferre, à quibus Petrus, τῷ χρόνῳ τῷ δοτούμων πορφυρῷ, δοτούμων περιφερούσθαι; περιήγοντο, περιχώροι,

F 3. περιχώροι.

¹ ἡρόδει τῷ Καίσαρι τῷ, πρωτάτῳ, καὶ φαλλῷ, princeps, & Rex appellatur, quia per suam autoritatem, iure, & dignitate reliquias Apostolorum antecelluisse satis vincunt.

*et p̄p̄ t̄ d̄ ḡm̄m̄ F̄v̄v̄v̄v̄, &c.] Ergo quæ
cuncte hoc loco dicit, allegorice dicit: id
quod vel maxime inde apparet, quod portas
inferi, peccata, hæreses, Dæmones, regna
cælorum, virtutes esse dicat.*

παρώνυμοι γένετρας, &c.] Origenes Homil.
16. in Jerem. εάν εἰλθω ἐπὶ τὸ χερόν, αὐτεῖ τῷ φροντίζει,

εἴτε ὁ δότης ὁ λωτ., εἴτε καὶ ἐπανασεινούτων ἀγίων ἡγε-
γέλων, λέγω ὅτι πάστες ζειτούμενοι ὡς ἔκεινοι πε-
τραζέσθιν, πέτραζαν γίνονται· & in Matth. 27,31 Proba-

mas autem scissas tunc petras esse Prophetas primum quidem ex eo quod Christus dicitur petra spiritus alius; & ratione est, omnes imitatores Christi dici similiter petras esse, sicut & lux mundi dicuntur, ex coquod ipse Dominus eorum lux est mundi; deinde etiam ex eo quod ipse Petrus a Domino Petra est appellatus, cum diciture; Ties Petrus, &c. Gregorius Exposit. in VII. Psal. poenit. Ipsi (Christus) est enim petra, à qua Petrus nomen accepit, & super quam eadificaturum Ecclesiam dixit Eucherius Lugd Homili. in Natali S. Petri: Si Petrum non intelligis, petram respice: petra autem erat Christus. Sic iugatur à petra Petrus, sicut à Christo Christianus.

28158 τὸ πνεῦμα λίκης, &c.] Psalm. 17, vers. 22.
Isaiae 28, vers. 16. Matth. 21, vers. 42. 1. Cor.
IO. V. 4.

φόνος τούς δικαιάς παρώντες, &c.] Sic ille p. 27.
infra in eandem sententiam, pagina 287.
αὐτὸς εἰπεὶ ρεῖται οὐνομάνειν ἐν δικαιούμενον, ὃ τὸ δικαιούμενον αὐτὸν προσέχει ταῦτα, ἀλλὰ καταγράψειν οὐδεποτέ.
Deus quidem iustitia omnis fons est; iustitia autem qua homo iustus appellatur, & nomen & originem habet a iustitia Dei: non quod huic imputetur Christi iustitia, quem admodum volunt huius temporis Heterodoxi, sed quia ut iustus officiat homo, unicæ formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed quia nos iustos facit, quia videlicet ab eo donati, renovatur spiritu mentis nostra, & non modo reputamur, sed vere iusti nominamur & sumus; iustitia in nobis recipientes, & non quisque secundum mensuram quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem. Verba sunt Tridentini Concilia Sess. 6. c. 7.

Δυσωπεῖν ὑμᾶς βέλε] Ita C. H. & vetus Interpres: Erasmus autem & C.R. ὑμᾶς.

κατάλογος οἰεντας] Hoc est, λόγον πίστεως p. 277.
Vide Observat. nostras ad p. 255.

χεῖτος ἔκαστος ή πρώτη &c.] Varia erat loci
hujus scriptura in C. H. & in contextu qui-
dem sic se habebat: χεῖτος ἔκαστος ή πρώτη πα-
τέρων μεχθλίδων γνώμων, ἀρχιτεκτόνων γένεσις
τύπων δέ ετερά: ita & C. R. Ad autem H.
adscriptum erat ab eadem manu: ἐγι τι
πατέρων μεχθλίδων γνώμων. Erasmus: atque itaque
que qui pater est vere sententia unde sic cum
legiisse conjectare possumus: χεῖτος ἔκαστος
πρώτη δέ ετερά πατέρων. Priorum tamen lectio-
nem retinimus, vel ob haec verba quæ ja-
cent paulo inferius: ἡδη δέ καὶ ἔκαστος πρώτη
ἐπεργάσθων, καὶ φυσικῶν διεργάσθων τινα
ναντίαν.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

47

γνῶσιν, ἀκούσματα τῶν πόλεων.

Ἄνθροι οὐ μάρτυρες οὐ ἐπερούχοι, &c.] Epiphanius in Ancorat. c. 9. Theophylactus: Gennadius Magn. Exposit. in Psalm. pœn. Eu-thymius.

Ἐν δὲ τοῖς Φαλμοῖς οὐ προφήτης, &c.] Ambrosius lib. de bono mortis, cap. 12. & Comment. in Luc. 9. Theophylactus.

P. 278. Ἀληθείας λογοτέλεια ξεστίας, &c.] Gregorius M. Ex-pot. in 7. Pſ. pœn.

Ἐνδον πάσαις δὲ τοῖς Τάντας.] Vetus Interpr. & Eraf-mus: Super omnes autem, &c. videntur legis-
se ὑπερ. C. C. H. & R. ἔνδον, quod responderet
his, μὴ τὰς πόλεις, μὴ τὸν αὐτὸν hic ordinem,
non principatus designat.

Ἐνδον πάσαις δὲ τοῖς ιδιότητας, &c.] Hieronymus libr. 8. in Ilaia: Et quoniam
porta mortis reor esse peccata, de quibus ad Pe-trum dicitur: Porta Inferi non prævalebunt ad-
versum te; sic portas justitiae omnia opera virtutis,
quas quisuerit ingressus, unam inveniet
portam, qua dicitur: Hoc porta Domini, justi
intrabunt in eam.

P. 279. τάχα δὲ καὶ εἰδέντες ἡρῷον δεῖ βασιλεῖα,
καὶ πάσα οὐα πατέλεια τῷ θεάντοι, &c.] Si
H. C. Erafmus: Et fortassis unaqueque vir-
tus est regnum celorum: hęc vero prætermisit:
καὶ πάσα οὐα βασιλεῖα τῷ θεάντοι. C. R. habet:
τάχα δὲ εἰδέντες ἡρῷον δεῖ βασιλεῖα, καὶ πά-
σα πατέλεια τῷ θεάντοι. ἐν δὲ γένοις ἀναφέρεται
qua postrema verba loco suo mota sunt,
& post aliquot versus rejicienda. Vetus
Interpres: For sitan autem ἐν unaqueque vir-
tute regnum est celorum, & omnes simili sunt
regnum celorum. Ceterum adi Theophy-
lactum.

ἐπειδὴ δὲ τὸ πόνον δὲ θηροτόνος, &c.] Litem
moveat Origeni Sextus Senensis libr. 6. Bibl.
Ann. 7. quod hoc loco ecclesiastico pot-
estatem ex Ministrorum integritate ac virtute
pendere voluerit; cumque merito repre-
hendit. Quanquam in commodum sentimus
illud trahi possit; Episcopum nempe pot-
estate abutentem sua, & temere vel ligantem
infantes, vel noxios solventem, frumenta ligare
& solvere; quamvis Episcopi sententia,
vel injusta formidanda sit. Sed hæc perti-
nent ad Origeniana.

P. 280. εἰς τὸ δὲ σχῆμα πώμα.] H. C. habet: πώμα,
vitiose. Locus peritus est exi. Tim. 3. v. 6.
ἴνα μὴ τυφωδεῖς εἰς νείκα πύρπολον τῷ σχῆματος.
Vetus Origenis Interpres Novi Testamenti
verbis insuffit: Et inflatus incidit in judicium
Diaboli: ac Erafmus: Et tumefactus incidit in
Diaboloruinam.

P. 282. εἰς γὰρ δὲ αἱρεῖσθαι τὰ σωμῆτα, &c.] Hierony-
mus, Chrysostomus, Theophylactus, Eu-
thymius.

P. 283. Σπιραμβένος εἰς παρέποντα τὸν ξύλον, &c.] Origenes infra in Matth. 16. v. 24. pag. 288.

& in Matth. 17. pag. 299. Homil. 4. in Exod.
Homil. 17. in Num. Homil. 8. in Jesu Nave,
Tractat. 35. in Matth. & in Johann. 1. v. 30.
pag. 144 legit ē ξύλον. ita & Arabica inter-
pretatio, & Commentar. in Marcum Ori-
geni tributus in cap. 8. vers. 34. Unde liquet
aliqua N.T. exemplaria antiquissimis tem-
poribus id habuisse, quamvis in nullis Edi-
tionibus hodie reperiatur. Id confitmant
verba Rufini in Homil. 8. Origenis in Jofue:

*Libere triumphans eas in ligno crucis, licet in aliis exemplaribus habeatur, triumphans in se-
metipso sed apud Gracos habetur, in ligno. Ac
proinde à viri magni hujus ætatis castigati-
one vindicandus Rufinus, qui vel stolidita-
tes vel negligētia insimulatur, quod nulla
id hodie præferat exemplaria; in eo certe
graviter reprehendendus, quod pericopen
illam ad Origenis contextum de suo alse-
rit. Chrysostomus vero, Theodoreetus,
Theophylactus, & Editiones Novi Testa-
menti pæne omnes legunt, εἰς ἄνθρ., nempe
σωματος: at Syriaca Editio, & ipse quoque O-
rigenes Homil. 9. in Genes. & sacerdoti alibi, &
Vulgata, eamque secutus Primalius, & de-
inde Erafmus, & Pagninus, cum reddiderint:
in se metipso, & per se metipsum, videntur legis-
se, εἰς ἄνθρ., vel certe, εἰς ἄνθρ., eo sensu acce-
perunt quo, pro ἄνθρ., σταυρόν, & εἰς ἄνθρ. utur
pari tradunt Grammaticorum filii. Laë-
tius in Hipparchia: ἀλλα μὴ κακός τοι δουλειαν
θελεινται φέντε αὐτοῦ, pro ἄνθρ. Planc id con-
firmat Hieronymus in Eph. 2. v. 16. Χαροπένας
τὸν ἄνθρακα εἰς ἄνθρ., ubi similis occurrit exem-
plarum, interpretationumq; varietas, cum
alii, εἰς ἄνθρ. scilicet, σωματος, alii, εἰς ἄνθρ. legi-
veint. Sic autem ille: Scriptum est enim, ut
reconciliaret utrumque in uno corpore Deo, in-
terficiens inimicitiam in ea: non ut in Latinis
codicibus habetur, in se metipso, propter Graci
Pronominis ambiguitatem: εἰς ἄνθρ. enim, &, in
se metipso, &, in ea, id est cruce, intelligi potest;
quia crux, id est, σωματος, iuxta Gracos generis ma-
sculinū est.*

δέ τοι δὲ σχῆμα πώμα.] Origenes infra in Matth. 20. v. 28. pag. 422.
τεθέντος γάρ τοι γένεται τοιούτον τὸ ίδιον
τὸν αὐτούτον.) ἵνα σχετούνται, έτοι τοσούτον ὁδεύ-
ει σχετούντον ἡδεῖ τη στοντείᾳ, ἢν δύναται τοῦτο
τοῦ φυγάδος λόγον αὐτοῦ πιλάτων τοῦ πιστεύοντος εἰς
αὐτὸν, καὶ δὲ ὑπόδεσμον, πάντες εἰποῦν εἰς αὐ-
τὸν, οὐδεὶς αὐτοῦ φυγάδος λόγον αὐτοῦ πιλάτων.
Qui Origenem Hæreficos à Pelagio dein-
de instaurata ac propagata auctorem fui-
se volunt, agnoscant eum his saltem locis à
Pelagio. I. 2. 3. *Vox illi. Pelag. I. 2. 3. Tant. pass.*

AD ORIGENIS COMMENTARIA

scisciebant. Dixi verbo tenuis accedere, re-vera enim Catholicam verba hæc probamusque sententiam continent, eo sunt explicanda modo quo hæc Johannis 3,16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam.* Huic autem Joh. loco lucem afferat alter ille Pauli, 1. Tim. 4,10. *Quia speravimus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Quæ quo sensu usurpanda sint, præclare & luculenter exponit Prosper, seu quisquis auctor est operis de vocat. Gent. c.31. *Gratia, inquit, Dei omnibus hominibus adfuit providentia quidem par, & bonitatem generali, sed multimodo opere, diversaque mensura.* Quoniam si ve occulse, sive manifesse, ipse est, ut Apostolus ait, *Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Quæ sententia subtilissima brevitatis, & validissimi roboris, si tranquillo consideretur intuitu, totam banc de qua egimus controversiam dirim: dicendo enim, *Qui est Salvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem; adjiciendo autem, maxime fidelium, ostendit eis partem generis humani quam erit fidei divinitus inspirata, ad summam atque eternam salutem speciales beneficis provehatur.* Bonitatem autem & amorem DEI erga eum, non ortu tantum & occasu Solis, non temporum mutatione, non aëris & elementorum usu universum genus humanum experitur, ut vult Eustathius: alioquin non *Salvator omnium hominum* duntaxat, sed etiam Salvator omnium olerum & pecudum DEUS iure dici queat. Quod cum ineptum sit & perridiculum, eo recurrentum est ut fastigium DEUM omnibus omnino hominibus, sed præscriptim, & præcipuo quodam modo fidelibus salutem æternam optare, deque ea his conferenda sollicitum esse, quemadmodum optimè docet Chrysostom⁹: *Chrysostom⁹. 10. οὐ εἴτι, φρού, συντρόπων, μαλακα πιστῶν, τελεῖται, πλείστα σπουδῶν ἀπὸ τέος πιστῶν ὄντεσσιν.* Qui est, inquit, *Servator omnium, maxime fidelium, hoc est, majorem circa fideles sollicitudinem ostendit.* Cum ergo Christum mundo credenti & fidei crucifixum esse dixit Origenes, hunc effus sanguinis sui beneficio paucos nonnullos, eosque credentes speciatim demerteri voluisse intelligito; sed ita tam en ut reliquis etiam quibusunque morte sua generatim consultum esse voluerit; qui si in perfidia sua perseveret gratiam hanc pessitudine, ac pro ludibrio habent, si *Verbum crucis ipsi percutientibus sublitta est, criminie suo Christi crucem fructu suo & effectu cassam reddunt, atque ita illis evacuatur crux Christi:* propterea que damnantur, non quod Christus pro ipsis non obierit, sed

*Eustathius in
Pauli,
Tim. 4,10.*

*I. Cor. 1,18.
I. Cor. 1,17.*

quod non crediderint; *Qui enim non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei.* Joh. 3,18. Hac doctrina imbutus Origenes ita scripsit lib. 7. in Epistol. ad Rom. Tamen quod & ille pro impiis mortuus est; sic enim & ipse Paulus ostendit, cum dixit: *Adhuc enim Christus cum infirmi esset, secundum tempus pro impiis mortuus est: sanctus enim Spiritus non pro impiis jam interpellat, sed pro sanctis.* Quod ait de suffragatione sancti Spiritus itidem accipendum est, ut quod de Filii morte scriptit. Sed vereor ne hæc Regini Interpretis officina prodierint. Cave ergo ex his Origenis locis subtilium arestis posse existimes sententia huic quæ Christum pro prædestinatiorum tantummodo, vel certe credentium salute mortuum esse pronuntiat.

Ἐντεῦται δὲ τοῦ θεοῦ, &c.] Origeni adscriptus P. 284. Commentarius in Marc. 8,31. εἰ τὸ ἀπόλετο δάκρυται ἀλλὰ οὐ τοῦ διεννυτοῦ λογοῦ δάκρυ, τοῦ μὴ ἀρχημένου, χωρὶς οὐδὲ προφέτης τοῦτον. Neque enim simpliciter docet, sed quasi rationalem monstrationem monstrat, tunc quidem principiis, sed effectis tamen capacibus eorum quæ perfectæ sunt.

Ἐντεῦται δὲ τοῦ θεοῦ, &c.] Ita C.H. & Vetus Interpr. Ordo tamen & sensus videbantur desiderare *ἀνατῆν*, post *ἀνατῆν*, *ἀνατῆν*, *ἀνατῆν*.

Ἐντεῦται δὲ τοῦ θεοῦ, &c.] Joh. 8,44. Vide quæ supra ad p. 242, à nobis observata sunt.

*Ἄγος τῷ φωλός, *** ἵπει δέ]* Hoc loco hiabat noster Codex, quod non dubito ex nimia nostra properantia contigisse; neque subdico fuit C.R. in quo fragmentum ingens hic desiderabatur. Sed è Veteri Interpreti illud explevimus.

*Ἄγος τῷ φωλός, *** ἵπει δέ]* Origenes in Matt. 17,V. 4. pag. 300. δύσφιμον περίεστο τῷ ἀνδρὶ οὐκ εἰς τὸ αὐτοκέντρον λανθανόντες τὸ γῆρας θεοῦ τοῦ ζωτικοῦ τοῦ κατεύθυντος, ἐν ᾧ οὐδὲ λανθανόντες τοῦ πατέρος. Origeni tributus in Marc. Commentarius, 8,32. εὐ μὴν γονικέσσι ὅτι ἀνατένει μοι εἴτι τὸ πατέρος ἡγούμενος λέπα, ἔτι μᾶλλον τὸ μὴ πατέρος. *Tu enim existimas me indignum esse rem, pati: ego vero tibi dic longe indignior, non pati.* Videlicet item Euthymius.

Ἐντεῦται δὲ τοῦ θεοῦ, &c.] Auctor ejusdem Commentarii in Marcum ad 8,vers.32. Φαῦλος εἶτε θαυμαστός, εἰ διέρμυνον εἰ τοῦτο διαλύνει τὸ πατέρον εἴτε τοῦ σφαλεῖν, ή ἀγροῦ. Dicimus nihil mirum esse, cum qui in hisce rebus Passiois revelationem non acceperit, circa illud errare, vel lignarum esse.

Ἐντεῦται δὲ τοῦ θεοῦ, &c.] Idem Commentarius Marc. 8,vers.32. ταῦτα δέ τοι μὴ τοῦ πατέρος ἀπειπεῖν ἀπειπεῖν με, οὐ πει-

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

49

*περὶ τοῦ ἀντικείμενου ἡγούμενον συναντῶν, ὅτινας
ἀντικείμενος. Φορτισθεὶς πρόπτερον καὶ τοῦτον
τοῦτον: Καὶ μηδὲ με: sed πρόπτερον καὶ τοῦτον
τοῦτον: Σατανᾶς, καὶ δεῖ, Adversarie.*

P. 286. *Ἄγγελοι δὲ λέγοντες ἐπίστασθαι, &c.] Extat
mandatum illud Ecclesiast. 18. verl. 30. ē
quo deponita documenta cum mandato-
rem vim habere censeat Origenes, videtur
librum hunc pro Canonico admissum. Idem
ipse in Matth. 22. verl. 15. & seq. pag. 481.*

*ἰδεῖσθαι δέ τις ἀπόχοντες τοῦτον τὸν πολὺν ὕπον
δισκοφάλαν, καὶ πολιτεῖται απέξτρομβον δὲ τὸν
τριῶν δέκατον τὸν πολὺν ἔργον τὸν λέγοντος θυάτηραν αὐτὸν
τοιεῖσθαι τὸν πολιτεῖται, καὶ τοῦτον πολιτεῦσθαι τοῦτον
Locus hic habetur Ecclesiastic. 4.33. Idem c-*

*Chr. in
Matt. 15.
19.31.* *sto de Chrysostomo judicium, cum Scriptu-
ram cum appellat: αὐτον, inquit, ἡ γεράνη λεγό-
εν, ὃς διποτεῖται τὸν πολὺν ἔργον τὸν πολιτεῖται
Αὐτοὶ Scripturam dicentes: Quis si qui occi-
derit filium coram patre: is enim locus ex*

*Ecclesiastic. 4.24. petitus est. Augustinus
vero in Speculo Sapientiam & Ecclesiasticum
à Servatore Ecclesia, non à Iudeis re-
ceptos fuisse docet, quamvis Ecclesiasticum
a Iudeis quoque admissum testetur Orige-
nes.*

*ἀγνῶται τὸν τοῦτον τὸν πολὺν, &c.] Quia in eun-
dem Matthaei locum scriptis Hieronymus
ea ex his Origenis & sequentibus ad ver-
bum omnia expressit. Vid. item Gregorium
in Ezech. & Homil. 32. in Evang. & Theo-
phylactum.*

P. 288. *διδίποτε, &c.] Vide supra laudatum à no-
bis Commentarium in Marc. s. 34.*

*ἀγνῶται τὸν τοῦτον τὸν πολὺν, &c.] Habetur
item illud in eodem Comment. in Marc. 8.*

V. 35. *εἶτα τὸν τοῦτον τὸν πολὺν, &c.] Origenes in Luc.*

9. V. 23. *Ἄλλοι δὲ τὸν πολὺν τὸν πολὺν, &c.] C.R. R. ipárruvr παντο-
λεγε: τὸν τοῦτον τὸν πολὺν.*

P. 289. *τοῦτον τὸν τοῦτον τὸν πολὺν, &c.] Comment.
in Marc. s. 37.*

*Διδίποτε διδίποτε τοῦτον τὸν πολὺν, &c.] Hos confutat O-
rigenes qui ex illis Lucæ verbis, cap. II. Da-
te elemosynam, & omnia munera sunt vobis; &
ex illis Jacobi 2.13. Iudicium enim sine miseri-
cordia illi qui non fecit misericordiam, existi-
mare poterant ad elundas quorumlibet
peccatorum fortes id unū esse fatis, quam-
multa in pauperes erogare, quemadmodum
Augustinus auctor est sua id aetate à non-
nullis fuisse creditum: sic enim ille lib. 2. de
Civit. Dei, c. 22. Comperietiam quodam puta-
re eos tantummodo arfuros illius aeternitate sup-
plicii, qui pro peccatis suis facere dignas eleemo-
synas negligunt, juxta illud Iacobi: Iudicium
autem sine misericordia ei qui non facit miseri-
cordiam. Qui ergo fecerit, inquit, quamvis
mores in ruelius non mutaverit, sed inter ipsas
suas eleemosynas nefarie ac nequiter vivet; ju-*

G demum

*dicum illucum misericordia futurum: si, ut aut
nulla damnatione plectatur, aut post aliquod
tempus, siue parvum, siue prolixum, ab illa da-
mnatione liberetur. Audirent illi Apostolum
I. Cor. 13. Si distribuero incibos pauperum omnes
facultates meas, & stradidero corpus meum ita
ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil
mihi proficit.*

*καὶ εἰ οὐτοὶ λέγονται, &c.] Hierony-
mus.*

*Ιωάννας οὐ αἴτια Μαρία, &c.] LXX. ἵπποις αὐτοῖς
λαγῆμα συμπέπλουν, καὶ αἴτιοι ταῖς συνώνυμοις
Εβραιοῖ: Chus & Saba. Hieronymus vero in Isaia 43. v. 3. Pro cuius reliqui Interpretes*

*posuerunt τοῦτο: unde fuit Regina Austris que ve-
nire sapientiam audire Salomonis; & Pro-
copius: οὐαὶ δὲ τῷ αὐτῷ εὐηνοῦσι Σιδώνιοι λαοῖς.*

*Sabam autem pro Syene reddiderunt reliqui: &
mox: οὐαὶ δὲ τῷ αὐτῷ εὐηνοῦσι Σιδώνιοι λαοῖς
τοιεῦσθαι παρεγένετο. Sabā autem Aethiopum
gens est, cuius Regina Salomonem adiit. Idem*

*in Reg. de Sabæis: Τηνὶ δὲ τοῦ αἰθιοπέων ἐν-
τείθειν δὲ αἰθιοπά φυσιν αὐτοὺς δὲ Σαλαστεῖν ιδεινής.*

*ἐνομάζουσι δὲ αὐτὸς οὐεῖταις, κατ' αὐτοὺς δὲ εἰσ-
τοῦντος αὐτούς μηδὲ τότεν οὐκέτι δέ Σαλαστεῖν.*

*Gens εὖ Aethiopica: mare illos Indicum fe-
runt accolare; Homeritas autem eos appel-
lant; Auxumitis oppositi sunt; medium mare
inter illos jacet. Beneficium à se in Ju-
dæos collatum D E U S hoc Isaiæ loco*

*commemorat, cum Sennacheribo in eos
irruenti, Αἴγυπτος, & Regem Chus Tha-
racam objicit. Cum autem Chus Αἴθι-*

*opiam nunquam non reddant Interpretes
Entep. LXX. hic Sabam cum Chus conjunctam*

*reperiunt, aliquem locum Αἴθιοπα vi-
cinum, Syenē putata, Sabam esse credide-
runt. Chus falso Aethiopiam existimari,*

*& Sabam Arabia felicis metropolim esse,
qua & Mariaba appellatur, viris magnis
persuasum esse ficio: quod ut aliquando ve-
rum esse facile concedo, ita aliter nonnum-
quam se habere jure credere posse videor.*

*Argumentum unum aut alterum de mul-
tis proferam: Esther. i. verl. i. In diebus Af-
sueri, qui regnavit ab India usque Aethiopiam*

*super centum viginti septem provincias. I-
dem repetitur Esther. 8. 9. & 9. 30. & 13. 1. & 16. 1. Quis fuerit Asfluerus ille, vatic ab*

*eruditis disputatum est: eorumque prima-
ria super ea quæstione sententiae videntur*

*fuisse quatuor; reliqua enim absurdæ, nec
memoria quidem dignæ sunt. Ac primo
quidem Asfluerum sicutum fuisse Darium qui*

*Hyrcanus patre natus est, scripsit Johannes
Caro in Chronico. Altera Josephi Sca-*

*ligeri sententia est lib. 5. de emend. temp.
qua Asfluerum Xerxes esse statuit. Eu-*

*sebius vero in Chronico, cumque secutus
Sulpitius Severus lib. 2. & alii, Artaxerxes
Mnemonem eum esse contendunt. Joseph-*

*Procop.
Gaz. 12. E-*

zeta 43. 3.

1. & 37. 9.

Herodot. 1. 10.

Enterp.

*4. Reg. 19. 9
1. 20. 3. 4*

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

1. & 37. 9.

AD ORIGENIS COMMENTARIA

50
 demum lib. II. Antiq. cap. 6. Artaxerxem Longimanum fuisse docet; quam opinionem maxima doctrinorum hominum pars tuerit. Ut cunque se res habeat, certum est his libri Esther locis Chus non aliter explicari posse, quam quo modo in Vulgata interpretatione explicatum est, Æthiopiam videlicet. Persarum enim imperio parebant Ægyptus, & Æthiopia pars Ægypto finitima, jam inde à Cambylæ temporibus, qui eas viarmorum occupaverat, ut auctores sunt Herodotus lib. 3. cap. 7. & 97. & Josephus lib. II. Ant. cap. 3. Cum ergo Assuerus ab India ad Chus centum vingtiseptem provincias imperasse dicitur, uterque imperii Persarum, qua maxime in longitudinem patet, terminus assignatur. Quod quis de ea Arabiae parte, qua Chus est, dictum putet? An ea provincia Persicæ ditionis limes dici potest, ultra quam nobilissima jacet regio, qua Persici imperii pars sit non contempnenda? Xenophon Cyrop. lib. 8. Ægyptum à Cyro subactam fuisse tradit; mox ditionis Cyri limites describens, ad usque Æthiopiam pertinuisse dicit, eandem nempe regionem, quam Chus sacrae Literæ appellant: nam si Persicæ ditionis versus eam partem terminus est Æthiopia, iuxta Xenophontem; Chus, iuxta Codices facros. Chus igitur & Æthiopia idem sunt. Scio adversus Persas non semel rebellasse Ægyptum, & inde id argumentum petiposse; perduellionis fortasse alicuius Ægyptiorum tempore Esther, Mardochæi & Amanis casus contigisse, unde cum centum viginti septem provinciarum ab India ad Chus rex fuisse dicitur Assuerus, frustra in his Ægyptum comprehendendi, qua Periarum imperium jam detrahaſter. At id facile retunditur, cum quatuor praedictas de Assueru sententias ex a quo impugnet, nec cum ulla stare possit. Nam si Assuerum esse dicas Darium Hyphasis filium; sive tertio Darii anno quo Vashti repudiata est, Esth. I. v. 3. sive duodecimo, quo Judæorum excidionem Aman impetravit, Esth. 3. v. 7. ab India ad Chus cum regnasse liquet Esth. I. I. & 8. 9. Non dum autem Persicum imperium repudiarat Ægyptus: id enim biennio ante Darii mortem contigisse prodit Herodotus lib. 7. cap. 4. Hoc est anno trigesimo quarto Darii, iuxta rationem summorum viri, & cuius memoriarum plurimum debeo Dionysii Petavii lib. 13. de doctr. temp. ad ann. periodi Julianæ 4193. & 4227. Si Scaligeri doctrinam sequare, qua Assuerum Xerxem lib. 7. c. 7. esse sancti, eosdem te in casses indues; qua enim biennio ante Darii mortem Ægyptus defecrat, eam altero à morte Darii anno recuperavit Xerxes, & toto vita

Herodot.
lib. 7. c. 7.

decurſu legibus suis audientem habuit. Anno Artaxerxis Longimanus tertio arma in eum capessivit Ægyptus; at illam intra septem annos domicam Persæ repperunt. Duodecimo ergo regni sui anno ab India ad Æthiopiam usque regnavit Artaxerxes Longimanus. Ad Artaxerxem Mnemonem quod attinet, etiam ejus legibus numeram paruerit Ægyptus, non eam propter ea è provinciarum fuarum albo expunxit, nec minus ea cum centum viginti septem provinciis à nobis censeri debet: Darium enim Hyphasis filium anno regni sui primo Ægyptum tenuisse scimus, atrum ab India ad Æthiopiam super centum vingtini septem provincias regnasse scribit Josephus Antiq. lib. 2. cap. 4. Cum ergo Darius ille quo tempore præter reliquam ditionem Persicam Ægypto quoque potitus est, centum viginti septem provincias imperarit, & ejus in eodem imperio successor Artaxerxes Mnemon parem provinciarum numerum tenuisse dicatur, dubium non est, quin ei Ægyptus quoque annumeranda sit, quamvis iam à multis annis rebellaret; quia videlicet Princeps, ut à suo imperio descivit provincia aliqua, pro aliena eam ditione non habet, sed ius suum verbo saltem & titulo tenus tuerit. Adeo futilem esse ac nullius momenti sententiam, qua Assuerum eundem esse scribit ac Artaxerxem Mnemonem; librum quippe Esther in Canone Ebræorum contineri certum est ex Hieronymo in Prologo Galateo: at libros omnes viginti duos, e quibus Canon ille constat ante Artaxerxis Longimani obitum scriptos esse tradit Josephus testis locupletissimum lib. I. contr. Appionem. Artaxerxem ergo Mnemonem, ipsiusque adeo Longimani mortem præcessit Esther, eusque nomine dictus liber. Atque hæc argumenta eos quoque petunt qui Ochum Mnemonis successorem Estheram duxisse volunt. Huc facit quod Tearco Rex Æthiopum Straboni memoratus vitis aliquot eruditus creditus est esse Tharaca Rex Chus: sublestè quippe & leves rationes eæ sunt, quibus Tharaca Arabibus imperasse probatur. Chus igitur, ne longior sim, pro Æthiopia in facies voluminibus aliquando usurpari constat. Quod si ita est, ut certe est, hoc sane Isaiae quem tractamus loco eadem fortasse significationem obtinere non temere augurari quispiam poterit: id enim præter Interpretes LXX. diserte docet Josephus. Saba vero non sine causa in Æthiopia à quibusdam ponitur, nam & portum Saba, & os Sabaiticum, & Sapæospolos in Æthiopia describunt Strabo & Ptolemaeus. At Reginam illam πανδράντην, c. 7. & 8. 276.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

quam Salomonem adiit , Arabicae Sabæ, non Æthiopicæ hujus imperium obtinuisse antiquorum auctoritate & ratione viris eruditis accurate demonstratum est. Probabile certe est, Arabes illos Rubri marias accolas primum Chus tuistic dictos, & missos inde colonos trajecto mari alteram deinde infedisse ripam , & in Æthiopiam quoque penetrasse, ibique fixis sedibus non men priscum Chus retinuisse. Hinc utrumque Sabæi . Hinc locorum nonnullorum appellations utrumque eadem. Hinc utrumque maris Rubri littus Arabiæ, Troglodyte Æthiopibus finitimi Arabibus contribuuntur. Hinc ad Sabæos Arabes, & Ifricum Felicis Arabiæ Regem Africanorum originem nonnulli retulerunt.

P. 290. ὑπὲρ τῆς φοβιζμένων, ἐτέρων, &c.] Gentes intelligit ad Christi fidem conversas.

ἰδίων δὲν εὐ τῇ δέλγεινται.] Veterum Interpretatio: *Nunc quidem Filius hominis venit.* Sed *magno gloria Gia.* & *videns confusus defi-*
thiopica, hoc est, σῆς Φραμάτος, prætermisso
articulo τα'.

*mina sed Angelum putans fu-
isse qui scriptis: & in cap. i. Aggai, tacito
Origenis nomine: Quidam putans & lo-
hannem Baptistam, & Malachiam, qui in-
terpretatur, Angelus Dominus, & Aggeum,
quem nunc habemus in manibus, fuisse Ange-
los, & ob dispensationem & iussionem Dei as-
sumisse humana corpora, & inter homines
conversatos. Item in Epistol, ad Evagri-
um: Infronite Genesos, in prima Homiliarum
Origenis reperi scriptum de Melchisedec, in qua
multiplici sermone disputans, illuc devolutus
est, ut eum Angelum dicere. Quin & omnes
hominum animas Angelos fuisse, & rursus
ter scribit Epiphanius Origenem docuisse,
eamque postmodum opinionem ex Metho-
dio confutat. Certe Prophetas Angelorum
nomen etiam in sacris Literis obtinere ob-
servatum est. Sed haec pertinent ad nostra
Origeniana.*

AD ORIGENIS COMMENTARIA

επαπειρησθε μάρκος, &c.] C. H. habebat: εἰ τέπειρη. Hæc non sunt Marci, neque item Lucæ; sed partim Marci, partim Lucæ. Sic Luc. 9.v.29. οὐδὲ πόλεις ἐν τῷ προσενέπειρος τοῖς τοῖς οὐρανοῖς.

&c. Marcus autem: καὶ παρέβησεν αὐτοῖς εἰς ὁρανούς.

καὶ λόγον καὶ ιδίους μήνες, καὶ μετεμφωδεῖται μεριδῶν αὐτοῦ.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agnoscunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενερ-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

φρασσει τὴν τελείαν εὑρίσκειν.] Ita Codex noster. P. 300.

Lege: τελείαν σκέψεων. Vetus Interpres, Trium tabernaculorum oblieta.

διὸ κατεβίβειν δούλους ὅρους, &c.] Origenes P. 301.

supr. in Matth. 13. verl. 36. pag. 205. καὶ τὸ

φιλανθρωπικὸν ἀντίθετον τοῦ κατελεῖται πᾶν οἶκον,

καὶ τὸ απεντα ψόρος τοῦ μη διακειμένου παντὸς οἴκου

αὐτοῦ γνωστούντων, καὶ μὴν τρεπόνται περὶ

αὐτοῦ, ubi eadem videtur significazione polle-

lere.

ποιῶσιν αὖτε σκέψεις εὑρίσκειν αὐτοῖς μίαν, P. 302.

&c.] Ita Codex uterque, H. & R. Locus manifesto lacunosus, nec subsidio est Vetus Interpres, qua & ipsa ibi manca est.

εθλαίσσεις γε ὑπὸ αἰνότητος, &c.] C. R. Ιερά. P. 303.

θεωρεῖται γε ὑπὸ αἰνότητος. Lege: αὐτὸς οἱ αἰνότητος.

Vide Theophylactum.

μενθεῖται τοῖς γραμματοῖς φρόντισται, &c.] Ita C. C. P. 304.

H. & R. At nounulla supplet Vetus Inter-

pres: Ideo falsam existimantes traditionem

Scribarum propter hujusmodi visionem de Elia,

dixerunt: Quid ergo dicunt Scribe, quoniam o-

portet Eliam venire primum? Tu enim nobis ma-

nifestatus es ante Eliam, & prusquam ille ad

hanc vitam humanam venisti. Ad hoc respondit

Iesus, &c.

εἰ τέτοιοι οἵδιοι, &c.] Hæc repræsentat

Pamphilus in Apolog. pro Orig. iisque &

aliis ex Origene deponit testimoniis uti-

tur ad depellendam ab Origene calumni-

am, qua μετενσωμάτων adstruere dictus

est. Quia de revidenda sunt qua supra à

nobis ad pag. 228. & 258. observata sunt,

Conculenda ad hæc qua scriptit Origenes

Tom. 6. in Johann. i. v. 19. 20. idem profe-

quens

επαπειρησθε μάρκος, &c.] C. H. habebat: εἰ τέπειρη. Hæc non sunt Marci, neque item Lucæ; sed partim Marci, partim Lucæ. Sic Luc. 9.v.29. οὐδὲ πόλεις ἐν τῷ προσενέπειρος τοῖς τοῖς οὐρανοῖς.

&c. Marcus autem: καὶ παρέβησεν αὐτοῖς εἰς ὁρανούς.

καὶ λόγον καὶ ιδίους μήνες, καὶ μετενφωδεῖται μεριδῶν αὐτοῦ.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲς Φενερζανί] Codex noster: οὐδὲ Φενε-

ζανί.

εξαρπάσαι] Quod qui pote congruat cum αἰνομένῳ, quod sequitur? Lege: εξαρπάσαι. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro

Futuro, quod alias ipsi usuvenire observavimus.

πέπω γε διὸ πιεῖμα, οὗτος] Legit apud Johann. P. 299.

εππορεύεται αὐτοῖς. Postremam hanc

vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Persa, neque Origenes agno-

scunt.

οὐδὲ

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

53

quens argumentum, corum quæ nunc habemus in manibus consimilia. Origeniana vero potissimum libro huic præfixa, quibus copiose hæc disputantur à nobis, adiri velim.

εἰ δὲ ἀμαρτιῶν] Ita MSS. H. & R. Vet. Interp. legit: *εἰ δὲ ἀμαρτιῶν*. quemadmodum & Pamphilus: quod sicuti sumus.

πέποικη φωνῇ Ita Codex uterque, sed legendum fortasse, *φθονῇ*, pag. seq. *ἐν τῷ ἡσόρῳ τῷ π*

P. 305. *εἰ γὰρ ἦτι ἀμαρτῶντες, &c.]* Notanda hic & castiganda Ruini Interpretis perfidia, qui hac ita redditit in Apologia Pamphili: *Νον enim ad peccandum losus erit.*

ἀπειγά σὺ τὴν φύσει, &c.] Omnes, verbi gratia, homines, qui à Deo creari possunt, vel omnes Angelorum aut Beatorum cogitationes per totam æternitatem futurae, infinitæ sunt, & tamen cognoscuntur à Deo; sed tales illæ cognoscuntur, quales sunt; non sunt autem infinitæ collectivæ, ut Scholæ verbis utar, sive, ut loquitur Aristoteles, *αἱ τὸ διατί*, sed distributivæ, *αἱ τὰς τὰς* *χρήσεις*. Quod ait ergo Origenes res infinitas non posse cognosci à Deo, quia cognitio ne haec finirentur, sic intelligito; non posse eas cognosci ut hoc aliquid, quin hac cognitione circumscriberentur; sed ut aliud, & aliud, quod rebus cognitis finem nullum statuit.

P. 306. *σεθεὶς ὃ οὐδὲν τὸ μέρος, &c.]* Origenes in Joh. 13, 21.

καὶ πάντα μέρος τὸ μέρος, &c.] Vide Origenem Tom. 7. in Joh. 1, 19, 20. p. 105.

P. 307. *καὶ πάτερ τὸν γῆν ἀρπάζει]* Mal. 4, v. 6. Vulgat. Percutiam terram anathemate. Hieronymus in hunc Mat. locum: *Igitur antequam veniat dies judicii, & percutiat Dominus terram anathemate, sive omnino, vel subito, ut LXX, trans tulerunt, hoc enim significat ἀρπάζει.*

προεντεῦσαι ἐλεῖαν τὴν ἀνθέων, &c.] Origenes in Johann. i. Tom. 5, pag. 85. *εἰδὲ μὲν τοις αὐτῷ οὐ διετέρους, καὶ δευτέρους καὶ τριτέρους, οὐδὲ τοῖς μαρτυροῦσι τὸν ιωαννὸν ἄλλων οὐδὲ τοῖς καὶ τοῖς Φαερωθέντες τὸν ζωτὸν μόνον.* Proinde probabile est futurum, ut ante secundum & diviniorem Christi adventum veniat Iohannes, aut Elias ad testificandum de vita, paulo antequam Christus manifestandus sit vita nostra. Uter venturus sit, dubitat: sed venturum alterutrum affirmat. Priorem Christi adventum præcessisse typicum Eliam, hoc est Johannem; alterum præcessurum, verum ipsum Eliam, constans est Patrum, omnique consensu probatissima & receptissima Ecclesia opinio: ut satis mirari non possim, quia Calvinus, atque adeo Catholicus nonnulli, lis succurrerit in mentem venisse jam Eliam, 14. cap. 17. Johannem scilicet, nec ullum deinde venturum Eliam affirmare. Sic enim habetur

Malach. 4, v. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: at quis unquam primum Christi adventum, diem magnum & horribilem dixit? quis posteriorem ita non appellavit?* & Matth. 17, v. 11. 12. *Elias quidem venturus est primum, & restituet omnia; Dico autem vobis, quia Elias jam venit. An de eodem discipit potuit, Elias venturus est, Elias venit? an apertius significari potuit, venisse Eliam, typicum scilicet, ante priorem adventum: venturum alterum, verum scilicet Eliam Thesbiten ante adventum postremum? Hæc eruditæ disputantem audi Tertullianum de anima c. 35. *Spero huiusmodi hereticos, Helias quoque invadere exemplum, tanquam in Iohanne representati, ut metempsychose patrocinetur, prænuncio Domini: Helias jam venit, & non cognoverunt eum. Et alibi: Et si vultis audire, hic est Helias qui venturus est. Nunquid ergo & Iudei ex opinione Pythagorica confubabant Iohannem, Tu es Helias? & non ex predicatione divina. Et ecce mittam vobis Heliam Thesbiten? Sed enim metempsychose illorum revocatio est anima jam pridem mortefunctæ, & in aliud corpus iterata. Helias autem non ex decessione vite, sed ex translatione venturus est, nec corpori restituendus, de quo non est exemplis, sed mundo reddendus de quo est translatus, non ex postlimio vite, sed ex supplemento prophetia, id est & ipse & sui nominis, & sui hominis. Sed quomodo Helias Iohannes? Habet angelici vocem. Et ipse, inquit, precedet cor am populo in virtute & spiritu Heliae, non in anima eius, nec in carne. He enim substantia sui cuiusque fuit hominis. Spiritus vero & virtus extrinsecus conseruntur ex Dei gratia, ita & transferri in alterum possunt ex Dei voluntate, ut factum est retro de Moysi spiritu: & de resurrecti carn.**

cap. 22.

ἴαντονατάσι] Ita MSS. H. & R. id est: *ιαντονατάσι* qui restituerint: ita infr. in Matt. 19, 29. p. 392. *εἰ δὲ οὐ μαστινθήσεται λέπραις οὐδὲ τοῖς μαρτυροῦσι τὸν ιωαννὸν ἄλλων οὐδὲ τοῖς καὶ τοῖς Φαερωθέντες τὸν ζωτὸν μόνον.* Proinde circa me notatur, quia activum solum verbo huic significationem Lexicographi tribuunt.

ἴαντονατάσι Videtur positum pro, P. 308. *προσύμνασθε.*

καὶ οὐτε τοις Φασι, διὰ τὸν αὐτονόμον, &c.] Cum hæc in Novi Testam. libris non habentur, ex apocrypho aliquo Evangelio de prompta esse judicamus, qualia multa circumferebant olim, ut ex Gelasii Decreto dicere est, Decr. Part. I. Distinct. 15. vel è Novi Testam. exemplaribus excidiſſe, quod alias etiam contigisse infra observabimus.

εἰ μὲν ἀρπάζει τὸν ιωαννὸν ἀντονατάσι] Ita exemplar aliquod habuisse scimus, Matth. 17, II. Vulgo legitur: *ἴαντονατάσι* autòv.

εἰ μὴ τὸ ἀρτόνον δέ, τὸ, &c.] Sic C.R. at H.
εἰ μὴ τὸ ἀρτόνον δέ, τὸς γεμματῶν, εἰ τὸ ἀρτόνον
τὸν τὸν ἄρτον, &c. Locus mendosus, e quoniam
nihil idoneum quæcas extundere: aliquid
hic nobis in Veteri Interpretatione præ-
dicti fuit, licet & ipsa sape fallacissima sit.
Sic illa se habet: Propter hoc autem quod fe-
quitur, sic & Filius hominis patietur ab eis, con-
sequenter dicitur, Si primum ad Scribas per-
nit, & hoc ad Scribas. Si autem primum ad He-
rodem, & Herodiadem, & filiam ejus, & secun-
dum ad ipsos. Itaque sic legendum coniicio:
εἰ μὴ τὸ ἀρτόνον, τὸν τὸς γεμματῶν, εἰ τὸ ἀρτόνον
τὸν τὸν ἄρτον, &c.

P. 309. *iv. εἰ μὲν ἀνάρχοι ἀνατέλλεν, &c.]* Origenes
Homil. 20. in Luc. *Perro quis non valebant hi
qui variis agrotationibus laborabant, in mon-
rem confundere, idcirco descendit, & venit ad
eos qui deorum sum erant.*

εἰσὶ γέ τὸ πάθος τότε, &c.] Quoscumque
morbos in hominibus gignere
viribus suis Luna creditur, τελυματοι, &
qui ins laborant, τελυμαιοι, dici possunt; sed
furiosi fere, δαμονιαι, & epileptici ita
appellantur. Vettius Valens, quem,
si DEUS annuerit, olim è tenebris in lu-
cem proferemus, libro Anthologiarum 4.
τὸ γέ μεσον καὶ τὸ σύνοδον ἡ πατέρων καθητή-
τριπόστασιν, ἡ σιγατεργοστον, ἡ καὶ μόνα τὸ σε-
λινοῦ, ἡ σελίνια φάνη ἐς την λύκον καθητή-
τριπόστασιν, μανάδεσιν, ἐνδικήσις, πτωματίς, εν-
στρατείας ἀπεράλλῃ. Deinde ubi id ex

probare vult, homini genituram proferet qui *Εγειρτωσιτελυνδεν*. Præcipie autem *ιπαλήνες*, seu, ut posterior ætas locuta est, *caducus*, vel *cadivos*, hoc est, *θεωτικός*, appellari *τελυνθάνειν* ait. *Αρτεμίδορος* δέ τη *διατελέσαι* καὶ οὐκ εἰς τὸ πλεῖστον πλινθεῖν παλεύειν ἀναγέταις γε τη σελήνη. Φυσικὸν τοῦ νόσου ταῦτα εἰ παλαιοὶ *παναξίδης τῆ σελήνη*. *Efficacia* vero siderum ad morbum quoque, qui facer, ut plurimum appellatur, attribuit: *Luna enim accedit resurget*. Dicunt autem *Veteres*, morbum *hunc Luna tribuendum*. *Ilidorus lib. 10.* *Orig. cap. 1.* *Caducus*, à cadendo dictus, id est *lunaticus*, ex quod certo *Luna tempore patitur*. *Ποτέντες δὲ* οὖν εἰς τὰ σελήνια αἰτησάντων *αφινιεῖσθαι* τοις δέ περι ταῦτα λόγοι πάθει, *αἱ Αρεταῖοι lib. 1. cap. 4.* vel quod τῆς *επιλήπτου τινεῖς* τετέλεις (τελήν) εἰς ὃν μὴ πάθει, εἰ δὲ τοις μεταπλασίαις, ut inquit *Galenus lib. 3.* de dieb. decretor. *Eorum qui comitiali morbo laborant, servat periodos (Luna) prout plus minusve Solis participat*: vel etiam quod

*Iste Deus memorat dubia per tempora Luna
Conceptum, talis quem se per ruinam profudit.*
ut auctor est Serenus. Hoc porro Mat-

thæi loco, & cap. 4.v. 24. Lunaticos, ^{אַנְשֵׁים} Syriace dicitur, hoc est ut exponit Fullerus Miscellan. libr. 2. cap. 17. ad verbum, qui extratexta, supple, degit, quod intra domum continere se non posset, propter ^{דָּבָרִים} agitabatur. Epilepsie perfidum. Ita furiosus ille, de quo Luc. 8. 27. ^{וְאֶחָד} επιλεψίαν. At Ludovicus de Dieu vit Ebraice peritus in Commentariis, ad Matth. 4.v. 24. sententiam hanc confutat, probatque ^{אֲזֹאת} Syriace non sonare, extra texta, quod diceretur, רְבָר מִגְרָא, sed rectius exponendum esse, Filium tecki: Ita autem Lunaticos appellari, quod domorum teckta furore agitari confundant. Optimo sensu reddit Arabs ^{أَنْدَلُبِتُوس} μως, Matth. 17. 15. Cum Demone est, & vexatus valde in principiis pene niluniorum.

*τάχα ενίνδια μάρτυρες, &c.] Hieronymus,
Theophylactus, Euthymius.*

πολὲ μὴ πέπιστατές, &c.] Euthymius.
καὶ δὲ τὸν Δεσμοθεούμενων. ὁ δὲ αὐτῶν, &c.] P. 310.
Theophylactus.

τίδοις ἀν παῖδιν μημέμενον] Ita C.H. ac R. μημέμεων
Vet. Interpr. *vides autem eos minus iterum,*
&c. lege: μημέμενον.

εἰπεν οὐδέποτε λέγειν τὸν θρωπόνιν, &c.] Origenes
infr. in Matth. 18. 10. p. 331.
ἐπειδὴς εἴτε οὐδέποτε μηδὲ πιστις, &c.] Theophylac-
tus.

[ιατρὸς ἀρθρὸς φυσιολογίας &c.] Euthymius P. 314
in Matth. 4, v. 24. Lunatici verotenerunt affectione corruptorum humorum. Quia cum Luna cum ad plenum lumen devenierit, naturam habet per splendorem suum attractivam humorum qui in corporibus sunt, fit ut hi tunc turbentur. Frequens etenim ac præcautus vapor ab ipsis elevatus, cerebrum dilatatur, hominemque contorquet: quumque hec à Luna patiantur, Lunatici appellantur. Morbum ad solam naturam refert Euthymius. Medicos eos qui nimis hic natura tribuunt, nec quicquam Dæmonis ope, sed omnia solius naturæ viribus administrari contendunt, incessit Origenes; reprehendendus & ipse qui in alteram partem longius recedendo a recta via aberravit; omnia enim Dæmoni, nihil naturæ permisit. Sic autem exstimo Lunaticum hunc ἐπικήνεια simul & δαιμονισμόν laborasse. Id usque adeo inauditum non est, ut ἐπικήνεια lapce cum δαιμονισμόν, & καταχωμάνον confundantur. Helych. ἐπικήνεια, οὐ πατέον δαιμονισμόν.

τὸν ἀράθατον τύπον πνεῦμα εἰπούσης, &c.] Hieronymus in Matth. 4.24. & 17.15. Chrysostomus; Brevis Enarrat. Theophylactus, Euthymius.

P. 317. Φρχαριθτον τη φυσεων μυστοια] Valentinianorum triplicem hominum naturam singentium. Vide Nos supra ad Comment. in Exodio, 27. p. 18.

πρὸς τὸν ἡγεμόνην, οὐ πάντας.] Cum pro omnibus mortem ita obierit Christus, ut neminem sanguinis sui fructu carere velit, eumque omnibus consequendum proposuerit; nos profecto capere illam postulamus, si velimus. Et quemadmodum infra hæc Matthæi verba explicans Origenes: *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est*, continentiam iis à Deo dati docet, quicunque illam ex animo postulaverint; idem potiori jure ex eterna salute putandum est. Quod autem ex Augustini libr. 4. contr. Julian. cap. 8. objiciunt, qui aliter sentiunt, falsum esse, Deū omnes homines salvos fieri velle, si & ipsi velint; adverterent hæc adversus Julianum pronuntiati, qui ea voluntate salutem æternam ab omnibus exoptari posse putabat, quæ Dei gratiam præveniret, ipsiusque auxilio nomine indigeret; cum præsertim idem Augustin. Retract. libr. i. cap. 10. verum esse agnoscat omnes homines salvos esse posse, si velint.

[καὶ ὡς οὐχωσιν γε τοῦτον ἀπέστειλεν, &c.] Hieronymus lib de nom. Ebr. *Capharnaum*, ager vel *villa consolationis*.

ne Siculus corrupte appellatur, Eboracum nomen est, habens apud eos uncia & pondus: apud Larinos autem & Grecos quartaria pars uncie est, & statuis metidas drachmas appendens duas. Inde

ιπ̄ φιλαρχόντων μηδέν αὐτὸν σώμα ἔχοντος.] Legendum forteſt: ιπ̄ φιλαρχόντων, vel ιπ̄ φιλαρχόντων μηδέν αὐτὸν σώμα ἔχοντος. Quanquam, ne quid diffimulem, Or genem rebus intentum, verbo- rum negligientiorum, & Grammatica legi minus audientem fuisse arbitror. Vide supra p. 292. συγγενῆς τῇ φιλαρχίᾳ εἴπει μωσῆς σάρξ, εἰς θύειν καὶ ηγ. &c.

P. 318. *οὐ περ μὴ τέλος αὐτοῦ, &c.]* Duplex statuere didrachmum videtur. Origenes, sanctum alterum, alterum profanum; quemadmodum duplum sicutum, sanctum, & profanum statuerunt Recentiores: ἥπα autem, hoc est sicutum, *σιδηρόν* lxxx numero redunt LXX. ut pro eodem ab iis habita videantur: at cum alii reclamat contra, unum duxat fuisse sicutum, camque sicutorum divisionem tanquam recens inventum, & Veteribus, Josepho puta, ac Hieronymo, rem inauditum exigent, inde contrariae due profluxerunt sententiae, quarum altera duplum agnoscit sicutum: sanctum alterum, sive sanctuarium; alterum vulgarem, sive profanum, sive regium: alia vero uno tantum usosiflo Ebraeos decernit. Qui priorem tinentur sententiam, inter quos familiam dicit R. Selomo Jarchi, sibi non constant, nam de utriusque sici pretio & pondere incerti

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

doctus, acutiusque super ea re disseruit Dionys. Petavius in Animadvers. ad Epiph. de ponderib. & mens. Scribit ille unus duntaxat generis sicut fuisse, τινέδραχμον videlicet; At inde alterum præterea ex cogitatum fuisse à nonnullis, quod cum διδράχμον apud Interpretates LXX. pro siculo legerent, & ab accuratisimis aliis Auctori bus sicutum quatuor constare drachmis accepissent, duos scilos, διδράχμον & τινέδραχμον admittendos censuerint; LXX. autem

Seniores propterea διδράχμον pro siculo retulisse, quod Alexandriæ & in Alexandrinorum gratiam scriberent, apud quos cum talentum, tum dragma duplam habuere ad Atticum talentum & drachmam rationem, ut ex Herone & Festo probat: cum ergo sicutus τινέδραχμον Atticum pendeat, didrachmum solunmodo Alexandrinum exæquasse. Hæc Petavius, quæ ex jam laudato Ed. Brerevoodii de ponder. & pret. veterum numm. libro deponita soler ter confirmavit. Cum dixerit ergo Suidas διδράχμον viginti pendere obolos ex Exod. 30. verl. 13. didrachmum Alexandrinum in tellige, licet Atticum ille forsan in animo habuerit, erraveritque. Caterum existi mo διδράχμον illum sicutum ἡ ἀντίστηται Hesychio, Epiphanio, & Iñidoro dedisse, cursi clum duabus drachmis aëstimaverint; at novam illam sicut divisionem in sanctum & profanum à recentioribus excogitatam, partim è variis Scripturæ locis profluxisse, quorum nonnulla sicutum sanctum, si lumen profanum alia inducere ostendimus, & præsentem ex 2. Reg. 14. verl. 26. ibi enim cum pro ducentis sicutis regii ponderis, LXX. centum scilos reddiderint (prout ha betur in Editione Complut. in Editione cepend. & pret. vet. nem. Sixtina legitur διδράχμες σκλετος) centum scilos intellexisse creduntur; par tula p. 3. tunc etiam è variis Josephi, Epiphani, aliquorumque supra prolatis testimoniis, quorum nonnulli sicutum τινέδραχμον, διδράχμον alii fuisse adstruant. Sed jam redcamus ad O rigenem. Non didrachmum ille simpliciter pro sanctis, sed didrachmum sanctum dari scribit, & didrachma sancta à prophanicis distinguit: an ἡ, quibus se addixit, interpretatione, & locis Scripturæ supra laudatis adductus, duo scilorum genera sibi finxit, ita ut à recentioribus deinde factum est: an lusit duntaxat in verbo, & allegoria occasionem pro more suo atripiuit ἡ pro sanctis, inquit, juxta legem DÉI didrachmum sanctum datur: primogenitos Israël intellige, pro quibus quinque sicuti conferebantur. Num. 3. verl. 47. non quod didrachmum sanctum quinque scilos pendere velit, sed quod scili illi καὶ τὸ διδράχμον ἦσαν, vel, ut Vulgata, ad mensuram sanctuarii fuerint

penitati. Præterea didrachmum sanctum pro singulis filiis Israël solutum fuisse docet Origenes, ex Exod. 30. verl. 13. nempe dimidium sicuti, qui τινέδραχμον erat; LXX. autem: τὸ ἄντον τὸ διδράχμον, ὅπερ τὸ διδράχμον τὸ ἄντον, hoc est, dimidium didrachmi Alexandrini, quod siculo appendebatur.

[Sicut ēτι μοι ἔτι, &c.] Brevis Enarratio P. 319.

Chrysostomo tributa, Theophylactus, Eu thymius.

ἐποδαπός ἡ ὁ μεῖζων.] Ita C.C.H. & R. at legitur pagina sequente: δευτέρης ἐποδαπός τῆς πατέρων μεῖζων. ὑποδαπός ergo & ὑποταπός confundit. Ita Hesychius, τοῦτον & ποταπόν idem esse prodit: ποταπόν, inquit, ποταπόν, ὁ ποτός. At ποταπός & ποταπός usurpantur pro ἐποδαπός, & ἐποδαπός, ut ὑπόποτος pro ποτόποτος. ποταπός s̄p̄e occurrit in Novo Testamento, nec non apud castissimos Græcæ facundiæ Magistros; nihilominus tamen à Phryniccho in Ecloga rejicitur: q̄sem locum quoniam à viris eruditis Henr. Stephano, & Johanne Nunnesio male acceptum & intellectum video, hic expovere non pigebit. Sic ergo Phrynicchus: ποταπός οὐτε τὴν εἶπον, ἀδόκιμον γάρ. οὐτε ἡ τῆς διλέγων, ἐπιθύμου θήσεως ποταπός έστι; Θεοφανῆς, ἡ οἰωνογράφος εἴπει δὲ έτιον, ἐπι τοῦ θεοπάτου τὸ ποταπόν οὐδὲ έστι, ποταπός ἢ τρίτον Φρυνίχος, Φρυνίμος, οὐκεντησθεντικόν ἔτιον, ποτός τοι εστι δοκεῖ. Hæc αὐτοῦ τοι εὐλογεῖ Stephanus, & in exculpendo sensu mire se torquet: Nunnesius autem ita à Phryniccho improbari vult, si aliter quam significandis moribus adhibetur. Fallitur interque; id enim sibi vult Phrynicchus: ποταπός vox est rejicula, ποταπός non item, modo ad cognoscendum genus eo utare. At ποταπός etiamsi vox adulterina est, nec proba norit, si tamen ea uti velis, utere ad mores significandos, ut ποταπός ἢ τρίτον Φρυνίχος, Φρυνίμος quamvis melius & tutius sit ita interrogare: ποτός τοι εστι δοκεῖ. Ita intellexit Thomas Magister: Thomas καλλιορεῖται, inquit, καὶ τρίτον θεοπάτον, ποταπόν τοι εστι δοκεῖ. Eleg. δοκεῖ. ή, ποταπός Melius igitur est de moribus sic interrogare, ποτός τοι εστι δοκεῖ εἶπε; quam, ποταπός.

μεῖζων ἵζεται σφόδρᾳ τοῦτον.] Infra eadem hac pag. μεῖζων ἵζεται εἰκόνας, αἵτινες προσδικοῦνται, σφόδρᾳ, δις πατερογνόντες & in Matth. 19. pag. 385. προβάπτιστον ἡ ὁσιός Ιωάννης μεῖζων ἵζεται, ἕως ἡ αὐτοῖς μεῖζων μεῖζων σφόδρᾳ. σφόδρᾳ. Ita legit Origenes: sicut autem homines habent LXX. Seniorum exemplaria: καὶ προβάπτιστον μεῖζων ἵζεται, ἕως ἡ μεῖζων σφόδρᾳ σφόδρᾳ.

[εἰποτος δὲ αὐτὸν καὶ τὸ, &c.] Johannes Chrysostomus

AD ORIGENIS COMMENTARIA

softomus in eundem hunc Matthaei locum,
& in cap. 19. vers. 5. 6. &c. Brevis Enarrat.
Basilius Seleuc. orat. 28. Theophylactus in
Marc. 15. 15. Euthymius, Hilarius, & Hiero-
nymus.

[Text in Greek] Vocem il-
lam *οντης* contraxerat librarius Codicis
Holmienis in σημ, quemadmodum & ille
Regii Codicis, qui tamen Codex pro σημ
habebat ad oram οντης, quod verissimum
est. Sic ergo totum illud comma emen-
dandum est: καὶ οὐτοὶ γε τοῦ προσέθνει τῷ τῷ πρα-
σιον τῷ τούτων πανηγύρων κατέστοι, τούτοι
τῷ μὲλλον τὸ ἀσύλιον, καὶ οὐτοὶ οὐδὲποτε
τοῦ αφρούριος μετίζονται τῷ τῇ βασιλείᾳ τῷ δόγμαν.

His contentit Verus Interpres qui sibi habet:
*Et quanto amplius appropinquaverit pueris, re-
seditis ad hujusmodi motibus, tanto amplius
ceteris consimilibus, & ad perfectum coni-
nitia ascendi non valentibus major habe-
tur.*

P. 322. *τοις διποδομένοις νόσοις.*] Ita C. C.H. & R.
leg. fort. vndeatur.

ἰαὶ ἐπειδὴ τὰς ὀντηναῖς, &c.] Veterem
interpretationem hoc loco quoad ejus fi-
eti potuit, secutissimus, nec a Codice. ta-
men Mss. descivimus: inde factum, ut cum
scripterimus: *Sic ergo discipulus ieiunatione ad-
ductus, &c. subjunxerimus tamen: λιποτί-
μον in nomine Iesu, &c.* Nam si mendosa
non est ea quam retinuimus lectio dicen-
dum est τὸ, *discipulus*, hic τῷ σύμβολῳ usur-
pari, pro, *discipuli*: at, δ. post, μάτεσα, vim non
habere advertitativam, ut loquuntur τρεποντοί,
sed pro, δ. positum est, vel παραχειν, ut non
nunquam factum ab antiquis indicat Bu-
datus in Commentariis. Observavimus pra-
terea à grammaticis regulis discedere Ori-
geni esse proclive.

P. 322. *πῶς εἴ τοι οὐκοῦ οὐσίας, &c.]* Ita C. C.H. & R. Vet.
Interpres: *Omnis qui Iesu quasi filio Dei credit:*
legebat πᾶς.

Ἐτοι γάρ τοις τούτων τούτοις, &c.] Vide nos supra
ad Origen. Comment. in Matth. 13, 43. p. 207.

& in Origenianis.

εἰσὶ γάρ καὶ μάλιστα φοροῖ, &c.] Μάλιστα δρωτικά
appellar eum de quo Exod. 11. vers. 5.

Trusatiles dicebantur ejusmodi molæ,
quod hominum, fervorum puta, ancilla-
rumque manibus truderentur. Manuales

Hieronymus appellat. Asinariæ autem mo-
læ seu versatiles, ex erant que asellis & ju-
mentis agebantur ac vertebantur. Ovidius

6. Fast.

Et qua pumiceas versat asella molas.

ἀνθεσταγένειν μάλα.] Ita habent Codices
nonnulli Matth. 24, 41. & Vulgata: *Dux mo-
lentes in mola, & Arabs, & Persa.* At pleraque
exemplaria, εὐ πομπαῖς, quod habent & Sy-
rus, & Ēthiops.

P. 323. *ἐπειδὴ αὐτῆς τοῦ τοῦ αραιότεροῦ, &c.]* Satis

luculenter hinc appetet credidisse Origenem,
nem ipsos etiam impios resurrectionis fore
comptos: quod planum quoque fecit Pamphilus in Apologia. Vide Nos infra ad p. 494
Comment. in Matth. 22. maxime vero in
Origenianis.

ἐπειδὴ αὐτῆς τοῦ τοῦ αὐτῆς, &c.] Animas nempe
quas ante corpora conditas fingeant, pro
recte maleve gestis varios dignitatis vel
ignominiae gradus consequi censebat Ori-
genes, corporibusque humanis, vel etiam
ferinis, si ita sufficiunt promerita, supplicii
causa illigati: ut satis demonstravimus in
Origenianis, libr. 2. c. 2. quæst. 8. & 9. Hic ergo
doceat adversarias illas potestatis, si-
fensionis causam paryulis in Christo præ-
buerint, in corpus humanum depremuntur,
ac poena sibi debitas exolutum. Hinc appa-
ret pro eo, τὸ φθορὸν σῶμα τὸ βαρύντον τοὺς
ἀνθρώπους, κρεμασθέντα τὸ πατέρα τοῦ πονηροῦ
τοῦ πορνεῖας πατέρα τοῦ πονηροῦ, καὶ τὸ ἄριν πο-
νηρα, τὸ θεύρεον τοῦ πατέρα τοῦ πονηροῦ: Si Veterem In-
terpretationem cum ipso Origenis con-
textu hoc loco contendas, parum fidam es-
se compieres. At dum Auctoris hujus cor-
rumpendi & adulterandi licentiam sibi tri-
buunt Interpretates, in istaque præcipue Rufi-
nus, cumque ad mentem suam accommo-
dare fatigant, velhunc Patribus, corumve
Concilii damnandum, vel Criticis muti-
landum propinuant. Cujus insigne nobis
dat exemplum hic locus. Sichabet Vet.
Interpres ad hæc verba: *ἰτετο τῷ τι, &c.*

*Quoniam autem in Graeco Spiritus sanctus neu-
trigeneris est, & non masculini, quemadmodum
apud nos, & tres casus habet similes, nominati-
vum, accusativum, & vocativum, propterea
transferentes in Latinum sermonem, &c. Quæ
cum legisset vir alioqui sagax, & critica na-
re pollens Bellarminus, totum opus Latini*

*Rob. Bal.
de Scip.
Ecclesi. in
Origen.*

*Locum hunc Lucæ folli-
cit Theodorus Beza, legendumque con-
siderat: τοῦτο τὸ πατέρον, cui ad stipulati videtur*

*Syrus & Arabs: sed Origeni adsonant
Vulgata, Persa, & Ēthiops, & editiones*

*Ambro. En.
Novi Testam. universæ: item Ambrolius: eph. in Tha.
Quicung, reperitur puerum istum. Euthymius:*

*9, 48.
Quid.*

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

59

Quis suscepit puerum hunc. Theophylactus: ὁ παῖς διῆγε τέτο τὸ παιδίον. at deinde tamen sic ille: οὐ εἰ φύσις, διῆγε τοις τὸ παιδίον.

Ἐπειδὴ μήτρας, κανένα πόλεμον, &c.] Origenes infra p. 333. ἐπειδὴ μήτρας. Is (in) aliquibus exemplaribus legible proficitur, &c. At omnes hodie omnino Codices & Interpretationes sic habent, præter Vulgatam & Arabicam, que præsens tempus agnoscunt.

ἐπειδὴ μήτρας, παντακτικὴ λίτια τοις θεαταῖς τοις τὸ παιδίον.] C. R. ἐπειδὲ μήτρας. Legē: ἐπειδὲ μήτρας.

Μετεορέων πάτερ τὸ παιδίον αὐτῷ.] Hæc non aliunde deponit puto quam ex Esth. 14. v. 2. τῷ ἀφελούσθε τὰ ιωατικά δέξεσθε αὐτόν.

P. 326. *ἄποπον δέλεγεν τὸ ἔξεργον, &c.]* Syderibus non animam solummodo & sensum, sed & Dei cognitionem hoc loco tribuit Origenes. Quod argumentum supra jam exhausi mus in Origenianis

Ἄντεν ὁ σωληνοῦρας τὸ πατρικὸν πόλεμον, &c.] Euthymius in Joh. 17. v. 9. Non pro mundo universo precor, sed pro his qui credunt in me, nam qui in me non credunt, nolunt ut pro eis oram. Non easdem pro univerlo mundo preces ad Deum fundi Christus Dominus quas pro Prædestinatis: pro his enim ita patrem orat, ut votis suis potiri omnino velit; seclusus autem pro illo: salutem quippe illius à Patre postulat, modo & dignum te illa praestet. Quod de oratione Christi, id ipsum de lumine ejus omnium mentibus affuso disceret Origenes Homil. i. in Genet. Ita tamen illuminamur, si non sumus mentibus cœti. Nam sicut Sol & Luna corporalibus oculis cacos quamvis illuminent, illi tamen recipere lumen non possunt; ita & Christus lucem suam praestat mentibus nostris; sed ut a deum nos illuminabis, si nequaquam cœtas mentis impedit. Praeclarare vero distinctionem nostram, confirmat Hom. 9. in Levit. Stamus enim nos, inquit, pro operibus, operientes Pontificem nostrum communitatem intra Sancta sanctorum, id est apud Patrem. & exorante pro peccatis eorum qui se exceptant, non pro omnium peccatis exorantem. Non enim exorat pro his qui in sortem veniunt ejus hirci, qui emituntur in desertum. Pro illis exorat tantum qui sunt sors Domini, qui cum pro operibus expectant. Dixit pro Sanctis exorari Patrem, sed profanis & impius orari intellige. Id ex S. Thomæ sententia confirmatur: Dicendum, inquit, quod Christus quantum est de se, pro omnibus oravit; quaoratio sua, quantum est de se, efficax est, ut valcat toti mundo: sed tamen non in omnibus sortitur effectum, nisi in sanctis & electis Dei, & hoc propter impedimentum mundanorum. Quod ne inaniter & gratis dici potent qui pro quisquis illis, futelis ac tricis habent, quidquid profert Schola, audiant Christum pro reprobis etiam orantem: Pater dimittit illis, non enim sciunt quid

5. Thom. in Iohann.

ei de tuis in nobis ἄλλοις ματι τῷ σωληνών, &c.] Origenes Hom. 2. in Cant. Per hac ergo edocemur, quomodo sponsa Christi que est Ecclesia, etiam sit corpus ejus & membra. Si ergo audias sponsi membra nominari, Ecclesia membra dicere intellige. In quibus sicut sunt aliqui qui dicuntur oculi, pro intelligentie, sine dubio conscientie lumine, & alii aures, pro audiendo verbo doctrinae, alii manus, pro bonus operibus, religiosisque

Lac. 13. 34. *H. 2 mini-*

faciunt. Nam quamvis Act. 2, 23, 36, 37. quosdam ex iis qui Christum crucifixerant, ad fidem converterit Petrus, non quocunque tamen sceleris hujus fuerunt participes, ad Christi doctrinam traduxisse verisimile est.

Ἐπειδὴ μήτρας, τοις τὸ παιδίον.] C. R. ἐπειδὲ μήτρας. C. R. P. 327. ἐπειδὲ μήτρας.

σύμπλοφον τὸ δέξεσθε τὸ παιδίον.] Vetus Interpr. ut siat conforme corporis glorie Christi. Phil. 3, 21. σύμπλοφον τὸ δέξεσθε τὸ παιδίον.] P. 328.

Χριστὸν τὸ δέξεσθε τὸ παιδίον.] Paul. i. Cor. ii. 9. Hieronymus: Cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, unusquisque suo vitio scandala patet. Item: Necesse est quidem venire scandala; tandem ei est homini, qui quod necesse est ut siat in mundo, vitio suo facit ut per se siat. Vide animadversionem sequentem.

μὴν νοῦσον τὸ φόβοις τῶν ἡγεμονῶν τὰ σκάρδα τοῦ ἀρχοποίου πονῶντα.] Vetus Interpr. Ne putes innatura aliqua, vel in substantia esse scandala, que homines queruntur per quos operentur. Legebat τοῦ, quod pertinet ad σκάρδα, & vera lectio est. Sin legis τοῦ, quod minus mihi probatur, Valentinianorum utique, alio cumque ejusdem sectæ hominum hæresin Origenes terigerit, qui χιτῶν homines, ad exitum conditos à Deo, & destinatos esse persuasum habebant. At videlicet in hunc quem tractamus Matthæi locum eleganter sane & facunde peroravit Chrysostomus. Vide item brevem Enarrationem, Euthymium & Theophil. sed ante omnes Ambrosium in Luc. 9. lib. 6. Non potes dicere quia aescam non dedit, quia dicit omnibus. Non potes dicere, quia noluit te bonum facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuuue esset, sed voluntarium. Multum enim refer inter eum qui ex necessitate invitus aliquid agit; & inter eum qui ex voluntate quod bonum est, eligit. Si enim invitus hoc ago, dispensatio mibi credita est; si volens, mercenaria habeo. Et tamen propositionem hanc: Quidquid sit à nobis sive boni sive mali, mera necessitate sit, approbare studet Theodor, Beza in lib. Quæst. Christian. & in Annot. major. in Nov. Testam. quam à Wiclefo, & Lutherio traditam, & à Calvinio propagatam haust. At eam damnavit Concilium Tridentinum Self. 6. Can. 6. Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere Anathemasit

Universitätsbibliothek Paderborn

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

[τὸν τοῦ θεοῦ εἰπεῖν, &c.] Origenes in Num. Hom. 20. In quo etiam stupendi mysterii admiratione promovere, quod in tantum Deo cura de nobis sit, ut etiam Angelos suos culpari pro nobis & confutari patiantur. & Homil. 35. in Luc. Quam ob causam Angelis pro nobis solliciti sunt, scientes quod si nos bene gubernaverint, & ad salutem usque perduxerint, habent etiam ipsi fiduciam videndi faciem Patris. Quomodo enim si per curam eorum & industriam salus hominibus comparatur, faciem Patri semper attendant: sic si per negligentiam eorum homo corruerit, etiam sui periculis remesse non scient. Quis huic errori color oblini potest, non video: pateremur, si hominum peccata Angelos pudore suffundere dixisset. Origenes, quemadmodum Theophylactus: φησιν ὃν τὸν τοῦ θεοῦ εἶ πάτερ τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸν τὸν αὐτούς τὸν πατέρα, οὗτος πάτερ μόνος τοῦ πατέρα τοῦ θεοῦ, οὐδὲ μόνος τοῦ θεοῦ πατέρα τοῦ πατέρα τοῦ θεοῦ. Inde autem apparet, quod & si Angelos habeamus omnes, Angelitatem rerorum, quia si propter noctram timiditatem pudore suffusus, ipse quoque non audent videre faciem Dei, nec pro nobis forsitan orare. Hæc vero disputantur in Origenianis.

P. 333. [τὸν βόδην λέγοντα] Quamnam Rhodes rationem hic significet, non video: nam Aet. 12. non aliud ipsa dixit, quamflare Petrum ante januam: illi autem dicebant, Angelus ejus est.

[τὸν πατέρα τὸν πατέρα με] Vulgo legitur apud Matth. πατέρα τοῦ πατέρα τοῦ θεοῦ.] Vulgo legitur: τοις αὐτοῖς τῷ θεῷ σα. & ita ipse Origenes supr. pag. 327. Cur autem in referendis est Scripturali locis tam saepe ab exemplari recebat, hæc causa sunt: quod inconfutis libris festinatione impeditus, & confusis memoria recitat; tum quod ipsa exemplaria variis subinde r̄odis interpolata & murata sunt.

[τοῖς εἰς τὰς καὶ λαϊνὰ διμίλια.] Quorum nulla extant in iis quas in Lucam habemus. Homiliis vestigia. Unde aliquas intercidisse certum est.

P. 334. [τοῖς ὑπερβολῶν χριστῶν ἐπιφεύγειν.] ēπιφεύγειν, si modo locus sanus est, usurpatum puto pro σφεύγειν, quanquam nullo auctore. Qui meliora preferet, magnam à me inibit gratiam.

P. 335. [σαδηστὸν πᾶν πῦνα.] σαδηστὸν πῦνα, Matth. 18. v. 16.

[μακρὰς νεθῆτε, εἴτε ἀνθοῦ, &c.] Vetus Interpres: Nolite judicare, ut non jūdicemini: Item, Nolite ante tempus quid judicare, donec veniat Dominus. Legendum fortasse:

[ταῦτα τοῦ μὴ κεντετε, τὸ μὴ κενθετε, τοῦ τοῦτο μὴ τοῦτο τοῦ κεντετε, τοῦτο τοῦτο δὲ κενθετε, &c.]

P. 336. [διατοξεῖσθαι τοῖς μεθετήσεις, &c.] Augustinus de verbo Domini, Homil. 15.

Anastasius Nicæn. Quæst. 61. & alii Origenem fecuti, ligandi & solvendi potestatem Christi discipulis tributam ad eos omnes pertinere volunt, quicunque fraterna peccata reprehendunt: quemadmodum supra horum Christi verborum ad Petrum: Tu es Petrus, &c. omnes Christi discipulos facit participes. De his actum est à nobis in Origenianis, & supra ad pag. 275. Comment. in Matth.

[τὸν διδόνετον θεοῦ πόλεν.] C. H. Sedeviroto. R. Sedeviroto.

[τὸν διληγούσαν τὸν πατέρα, &c.] Ludit quoque in eadem dilitione Hom. i. in Ezech. i, i. Aperti sunt cœli: Non sufficit unum cœlum aperiiri, aperiuntur plurimi, ut descendant non ab uno sed a plurimis cœli Angelis ad eos qui salvati sunt. Mirifice vero dilitionem hanc patitur Syria lingua, qua Christus utebatur. Inde tamen discere licet, maxima præ cæteris Petrum auctoritate fuisse prædictum ac dignitate.

[ἀπελεγοὺς αὐτωνδέ, &c.] Editio Complut. P. 337. αὐτωνδέ, & ita terendum erat, sed quod εἰ αινεῖν olim τὸν πατέρα figuram obtineret, præterea saepe invicem permutantur. Editio Compl. 2. Reg. 6, 4. prætermittit τὸν πατέρα, quod exhibet Sixtinam in quem locum widens Nobilius. Universæ Editiones habent ἴσογενεῖον ἐπιστολὸν.

[τοις διεγεινεῖσθαι πατέρα.] Vetus Interpres: P. 338.

Qui interpretatur, eruditio. Legē ergo, πατέρα. Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Asfr. qui interpretatur, eruditio. Hieronymus de nomin. Ebr. Asfr. beatitudo, hoc est τὸν πατέρα ligavit. At Origenes Ebraica linguae parum consultus τὸν πατέρα τὸν ligavit, quod est ejusdem significationis, ac ejusdem fere soni, confudit: τὸν autem præter communem hanc significationem, sicut etiam, eruditio, insinuit, quem postremum sensum secutus est Origenes.

[εἰπατεῖσθαι πατέρα τοῦ πατέρα τοῦ πατέρα.] Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Helcana qui in lingua nostra dicitur, Professio Dei Hieronymus de nominib. Ebr. Elcana, Dei professio. Vetus Interpres. Quod intelligitur Dei creatura; legebatur, θεοῦ πατέρα, C. C. H. & R. habent 28158. pro Sto.

[λέγεται ἀπό πατέρα σωματεῖον] Ita C. C. H. & V. Legē: πατέρα. Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Abiasaph, qui in Latino sermone indicat Congregationem patris. Hieronymus de nomi. Ebr. Abiasar, patris mei collectio. lege, Abiasaph.

[τὸν τοῦ θεοῦ πατέρα πατέρα πατέρα] Psalterium apud LXX. aliquando voci πατέρα, ut Psal. 48. vers. 5. nonnumquam & τοντον, ut 2. Reg. 12. v. 13. Jerem. 52. v. 18. sapissime vero responderet; id est, nablium, rāla, seu H. 3. v. 28. a.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

62

34. θεσαρινή, & à Luca, φάτνη, is Matth. 5.
v. 25. ἡ πόλις nuncupatur Triahēc unum so-
nans publicum nempe satellitem, qui immi-
neret libitū : Executorem litium, seu Via-
torem Romanum appellabant, Graciāles, &
Is sive crucifixis, sive longo ac diuino
carcere debitores macerabat, donec omnia
perflissent.

^{Εἰδὼς δέποτε νεώνες} C.H. επως.
εἰδὼς πάλιν θεόν, ή σέβεσμα. 2. Thess. 2, 4. ἐπ-
ιδίᾳ περιβλύσθεων, ή σέβεσμα. Vulgat. Supra
omne quod dicitur DEVS: legebat; εἰδὼς τὸ
λεγόντων θεόν, id quod plerique codices exhibi-
bent.

Τέτοιος δέποτε λαζαρινός θεός οὐκέτι θεός
ή θεοῦ. Favet Vetus Interpr. Et honorable
quis talentum dignum sive aureum, qualsi fuit
lucerna illa talenta aurei, sive argenteum ta-
lentum, &c.

P. 347. αὐτοῖς εἴτε τοῖς μολοΐς] Malim, καρδίαι.
P. 349. ἀναρράθημα τῷ βασιλεῖ τῷ] Ita C.C.H. & R. Lege:
τῷ βασιλεῖ τῷ.

P. 353. τύπῳ τῶν αγίων χρυσίων, &c.] Marcionistas,
aliasque, Opificem iracundum & ferocem
fingentes.

Ἐν τῷ Φερόποτοφερούμενων.] Legē: εἰρημέ-
νον.

P. 354. ἐν ὅν πειρῶσι σοφίας, γέροντες λόγον.] Ita C.C.R.
& H. A. Cor. 2, 4. Ilic habetur: οὐ λόγος θεού,
καὶ τὸ κένων ματέρα ἐν τῷ πειρῶσι τοῦ πειρωνό-
σιος λόγος, αλλὰ ἐν πειρῶσι πειρωνός καὶ συνδι-
μούσι.

P. 355. Εἰδὼς της πειρώντων, &c.] Hec extra
contextum ad oram Cod. H, eadem manu
adjecta erant, sed imperfecta, & è Codice,
ut apparet, laceri, vel obsoleto detrausta;
qua nec in C.R. hec in Veteri Interpr. com-
parent.

ἔργον τηλαία της της πειρώντων αὐτούς, &c.] Verba hæc: τηλαία της πειρώντων αὐτούς, vi-
dentur spuria. Detraxeris illa, constabit
sensus.

οὐκούσας απ' αρχῆς.] Ita & infra pagina
seq., cum vulgo legatur Matth. 19. ver. 4.
οὐκούσας απ' αρχῆς.

P. 356. Εἰδὼς δὲ μητέρας τηλαίας της της αὐτούς, &c.] Si
conditus ad imaginem DEI homo, Gen. 1.
ver. 26, 27. alius fuit ac qui de limo tetræ
formatus est, Genet. 2. ver. 7. causam certe
obtinuit, qui nuper Præadamas orbi dedi-
dit. Verum id commentum jam satis ex-
plolum puto, cum qui primus illud excogita-
taverat, idem ipse repudiarat: minime fibi
dedecori futurum existimans, quod non
satis caute protulerat, ingenuè recitare,
& tritam à Patribus, & tota Ecclesia viam,
relieta priore insisteret. Quod autem ad
Origenem spectat, distinctionem hanc ho-
minem inter ad imaginem Dei conditum,

& hominem de limo confictum allegorio
sensu excogitavit, hominemque spiritualium
rerum curis deditum & à terrenis alienum,
eum esse voluit qui ad imaginem Dei pro-
creatus est: qui vero corporalibus rebus
capitur & trahitur, eum de limo terræ fuisse
confutatum. Adeunda vero super his nostra
Origeniana.

Ἄριστος τοῦ θεοῦ θυλαῖος, &c.] שְׁמַן נִכְבָּה רְשָׁאָה
εἰδὼς τοῦ θεοῦ θυλαῖος, &c.] Opus imper-
fect. P. 357.

πολυμετοπλός.] Ita Origenes infr. p. 400.
Ita & pleraque habent exemplaria, i. Tim.
4, 1. & Vulgata spiritus erroris. Alias legi-
tur πλάνος, quod sequuntur Syrus, Arabs, &
Æthiops.

παλινότερος εἰς πορεύεν πάνος, &c.] Saturni-
ianos, & Apostolicos intelligit, qui nuptias
damnablem pronuntiantab. Dehis Epipha-
nius Hær. 23. & 62. Fandem quoque
hæresin post Origenem amplexisunt Hier-
arcitæ. Quam ab Eustathio monacho pro-
pugnatam confudit Gangrensis Synodus
Can. 1.

στρέψασθε τὸ γένος τὸ τρίτον.] Ita & pagina 359.
τριπλοῦ, τριπλοῦ αὐτοῦ, καὶ τριπλοῦ τὸ γένος τὸ τρίτον
τριπλοῦ, at Johann. 19. ver. 15. στρέψασθε τριπλοῦ.

καὶ πατέλλοντο γένος στρέψασθε τὸ τρίτον : &c.]
Eadem hæc habet Remigius.

τὸ τρίτον ταταπειρώντων τριπλοῦ αὐτοῦ.] Nam
hominum animas pro meritis de cælo de-
turbatas, & humanis corporib[us] immissas
censebat.

πάντες δὲ εἰσι σῶμα χριστοῦ, τριπλόν ἐν μέρον.]
Vulgata, membra de membro: ita & Am-
brosiaster in 1. Corinth. 12. v. 27. legebant:
μέντοι τριπλοῦ.

τριπλοῦ τριπλοῦ στρέψασθε τὸ τρίτον, &c.] Vide P. 358.
Ambrosum lib. 8. in Luc. 16. Ptolemaeus
apud Epiphanius Hæresi 33, quæ est Pto-
lemaitarum cap. 4. Legem Mosis trifariam
distribuit, ut una pars Deum, alia Mo-
sen, tertia demum Seniores populi autores
habeat. Præceptum autem illud de libel-
lo repudii, Mosis acceptum referri vult, ab
eoque contra mandatum Dei fuisse editum.
Id graviter ab Epiphanius reprehenditur &
merito quidem, Mosen enim Legis condi-
tore ita fuisse volebat Ptolemaeus, ut ejus
condendæ auctōrem Deum fuisse nollet. At
alicet Origenis ratio: à Deo enim legum fe-
renderum potestatem in Mosen profluxisse
his verbis aperte testatur: στρέψασθε τριπλοῦ
τριπλοῦ.

πολυπλόκοδος θεοῦ ἐκείνου ἀγιότερος.] ψ. 1. P. 359.
ασπρα, ψηφα sanctuarium, vel, sanctificatio,

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

6

circumcisus carne servatur. Obviam it nonnullis Origenes, qui quod ex his Matthei verbis anfam arripere aliquos repudiandi celibatus viderent, ea reprehendebant. Sic ergo disputat: Continentia & perpetua castitas vires humanas superant quidem, sed gratia Dei destitutas quibus si illa accesserit, jam perfectæ castitatis compos homo fieri: gratiam autem suam postulantibus Deus benignè largitur. Ita omnem praecedit dammandi celibatus caufam. Tale illud est 2. Cor. 12. v. 7. 8. 9. *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satanae, ut me colaphizet, propter quod Dominum terrogavi, ut discederet à me, & dixit mihi: Suffici tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perfectior: & apud Tertullianum de monogam. c. 14, ubi agit de infirmitate carnis: Qui potest capere, capiat, inquit, sed qui non potest, discedat.... Ecce, inquit, posse ut te bonum & malum, eligere quod bonum est; si non potes, quia non vis; posse enim te, si velo, ostendit, quia tuo arbitrio utrumque proficisci: Videndum Hieronymus lib. 1, in Jovinian. & in Matth. 19. v. 11. & Chrysostomus, & Theophylactus, & Opus imperf. hom. 32, & Brevis narratio, & Euthymius, & Tridentinum Concil. Sess. 24. Can. 9.*

εἰ εὐθεῖς δύσκολον γέγονεται.] C.H. δύον quod reperitur in aliquo exemplari, Luc. ii, 8.

τίς ὁ ἔξιν πατέρα.] LUC.II. v.II. τίνα δὲ
πατέρα;

Hæc perpicuum sunt ex iis quæ sequuntur: *ημεῖς δὲ ξεπέστενοι ἡ λόγον τὸ θεοῦ τὴν σάρκα εἰς τὸ γενέαν πολὺ νομίζουσιν καὶ τὸν μόνοντα τὸν εὐδαιμόνιον, &c.* sc. olim literæ sensum secutum, nunc mythico hærente profitetur. Idem sensibile additamenta huc intrusi, quod mox indicabimus, auctorem verisimile est. Quanquam ex Eusebio discimus maximam adhibuisse curam Origenem, quo Discipulis suis facinus illud ignorabile esset: *Ἐν πολλοῖς δὲ μηδὲν αὐτὸν γνωστὸν διγνώσκειν προτελεῖ* coequo fortasse spontaneam hoc loco castrationem damnat. Quos autem hic significat scriptis suis occasione nonnullis dedidisse se ipios execandi, ii videntur fuisse Valessi Hæretici, qui ex perpetram detortu Matthai quem tractamus loco, virilia sibi amputabant. Vid. Epiphanius. Hær. ss. c. i.

οὐαὶ τὸν ἀνθεῖταις αὐτῷ, &c. usque ad, θεωρίαν.]
Nulli non liquere puto, id esse additamen-
tum quod in contextum ex ore irrepsit: eo
R. C. deformatus non erat. Una ita-
que serie legendum est: Τις προτέρεος δύστη-
ματος δή, &c. pro, σωφροσύνης ἐργά, legebarunt,
ἐργάζονται. Supra pagina 367. σωφροσύνης αἱρέσει
ἐργάται.

[*oētēs ēr F̄ 2̄mūss.*] Is est Sextus Pythagor. P.; 69,
reus qui Sententiarum Enchiridion scripsit,
à Rufino latine conversum, & ab ipso, nec
non & Augustino, Sixto, sive Xysto Papa &
Martyri falso tributum. Hunc errorrem con-
futat Hieronymus lib. 4. in Jerem. cap. 32. &
alibi.

P.367. παρόντι τῷ] C.R. vocem παρί non agnoscit.
ἢ τῷ Φεντοσίᾳ φίλῳ θεῷ.] Leg. fort. εὐ φεν-
τοσίᾳ.

P. 368. οὐ τὸν εἰρήμην τρόπον.] Ita C.C.H. & R. Le-

gendum fortasse tunc.
et h[ab]et[ur] et i[n]s[criptio]n[is], &c.] Non sine causa haec
exempla qua sequeuntur, profert Origenes;
quemadmodum enim hoc Christi effato
quod habetur Matth. 19, 12. ad voluntariam
sui ipsius castrationem fuerat impulsus; ita
cum etiam tum adolescens esset, ex iis quae
subjicitur in Luce 22, 35, 36. petitis, unam sibi
servaverat tunicam, abjectis calceamentis
pedibus nudis incellerat, neque in crastini-
num profixerat.

Eus. Hist. l. 6. c. 8. ἀλλοὶ μὲν ἐν τῷ πρῶτῳ μέρῃ, &c.] Cum lucu-
lent. Eusebii, Epiphani, Nicophori, lento Eusebii, Epiphanii, Nicophori,
Epiph. lib. aliorumque testimonio constet scipsum ex-
2. *Her. 4. c. 8.* ecclisie Originem; inde sponteancam sui
Nicop. lib. executionem hoc loco tot argumentis ipse
*3. *bijst. c. 8.** improbat, adducor ad credendum incon-
sultius & temerari facti, ex immoderato
Dei zelo, ac insano castitatis amore, nec-
non & juvenilis etatis fervore perpetrati,
cum re deinde matutius penitata, auditis
amicorum reprehensionibus, magistro-
rumve castigationibus, & defervescente
etate penitusfle; aliosque ne in idem of-
fendiculum impingerent, absterruisse.

P. 370. Φάσκων μὴ δένει ἀλλαγῆσεν.] Origenes lib 2. in Epist. ad Rom. Marcion sane cui per allegoriam placet nihil intelligi, quomodo, &c.

τας τόπως τέτης ἡθέλοντεν.] *Legi : ηθέλοντεν.*
ἐυρῆχοι τρεπικῶς ἵνα οἱ αἴγατοι, &c.] *Hieronymus, Theophylactus.*

πάσος τὸν ἀλιτρὸν τόπουν ἀπολασίας.] τὸπος,
illud est quod Varro mulieribus locis appellat, & Cicero simpliciter locos; & hoc sensu
usurpatur ab Aristotele lib. 7. Histor. Anim.
cap. 3.

P. 371. ἡγί ἐγώ μέν εὐρέχομαι τῷ βασικοῦ] 2 Esdr. 1, 11.
לְמַרְאֵת תִּשְׁמַח LXX. ἵνωρχος τῷ βασικοῖ. Josephus
Antiq. II. c. 5. ὄνόχος Καταλάτεως. Origenes E-
breis inconsultis pro, ὄνόχος, legit, τυρέχος
apud LXX.

אֲרוֹחַ שְׁמָתָה] 2. Esdr. 2, 1. אֲרוֹחַ שְׁמָתָה
LXX. ἀρέσασθαι

^{αρχηγες ονομασθαι, &c.]} Reficiendo Templo nequitum præfectus fuit Nehemias, at illud reparavit Zorobabel ; cultum Dei Esdras in eo restituit; urbem tantum & muros Nehemias restauravit.

φασὶ τὸ ἔγαγον πρᾶπες, &c.] Origenes Hom. 4.
in Ezech. Daniel qui traditus est Eunuchorum
principium Anania, Azaria, Misael, eunu-
chus fuit, & est in praesenti dictum: Noe, & Da-
niel, & lob filios & filias non liberabunt, & re-
liqua. Fingam quippe filios habuerit Noe, quomo-
do filii Danielis docebuntur, quem Eunuchum
fuisse Iudei tradidit? & paulo inferius: Quid
respondebis mihi de Daniele? Et hic ante capti-
vitatem in patria floruit nobilitate, & deinceps
in Babylonem translatus Eunuchus effectus est,
et manifeste ex libro ipsius intelligi potest. Hie-
ronymus lib. 1. in Jovinian. Superfluum autem
est de Daniele dicere, cum Ebrai usq[ue] hodie au-
gument & illum & tres pueros fuisse Eunuchos,
ex illa Dei sententia, quam Esaias loquitur ad
Ezechiam: Et de filiis his qui nascentur ex te,
collent & facient Eunuchos in domo Regis. Rur-
susque in Daniele legitimus: Et dixit Rex Aspha-
ne principi Eunuchorum, ut introduceret de

CANTUS Tertia
filii capti vatis IsraeL & de semine regio, & de Phortoxim pueros, in quibus non esset macula, pulchros facie & intelligentes sapientia: Et argumentantur; sed de semine regio electi sunt Daniel & tres pueri de semine autem regio Eunuchos fore Scriptura prædixit, hos esse qui Eunuchi facti sunt. Idem in Dan. 1, 3. Vnde & arbitrantur Ebrai Dazilem, & Ananiam, & Azariam fuisse Eunuchos; amplecta illa Propheta que ad Ezechiam per Isaiam Prophetam dicitur: Et de semine tuo tollent, & facient Eunuchos in do-

mo Regus. Eadem esse videtur Theodoreti sententia, quum enim ad Nabuchodonosoro ministrandum assumti sunt pueri tres, ^{Theod. in Dan. 1, 2.}

10. Intra etiam in annis tria pueri tres una cum Daniele, tunc completum fuisse dicit illud Esaïa vaticinum. Item R. Eliczer in

Pirke, c. 52. *Isti autem fuerunt Daniel, Chana-
nia, Michaele & Azaria, qui facti sunt Eunuchi
in Palatio Regis Babel, neque generarunt filios. At*

Epiphanius ob morum castitatem, & integritatem pro Eunicho habitum fuisse Danielem existimat. Eunuchum revero non fuisse.

*Iam exigitur, Eunuchum revera non tuisse:
καὶ λογίᾳ σώφρων, inquit, ὡς εἰ δοκεῖ τοις ιudeis οὐκ
απάδοται. Eterat vir castus, ut Iudei spadonem*

eum esse crederent. Quæ verbo tenus refert Chronicon Alexandrinum. Ita & Pseudodorotheus, qui nihil aliud esse videntur. quam

Et vir castus, inquit, ita ut videatur lucis gloria. Iosephus autem non

*tur Iudeas spado. Josephus autem rem vide-
tur in mediore reliquiss: ὁ ζ, inquit, τῷ βασι-
λεῖ των βασιλεὺς ταῦτα χορόν σφι. Τοτὲς εὐχείται λα-*

Εών ήταν δίκαιον παρδεσία, καὶ τός σεβετές η Σαπτέλεων αὐτῆς
συγχρημάτις, διὸ καὶ ἡ ακμής τῶν σωμάτων, καὶ ἡ εὔμορφότης
ἡ ὁμοίωσις πεπλεύτων, παρδεσίων ἐν τῇ διεθνεῖ αὐτῶν

Σεραπεία τοῦ θεοῦ τῶν ποιητῶν, ποιηταῖς τιναῖς αὐτῷ εἰς Κατερύξανθον
Caterum Nabuchodonosorus selectis nobilissimis
Iudeorū pueris, & Sedecie Regis cognatis, qui

*inclusor amplexis, & Scutellis Regis cognatis, qui
& flore atatis & decoro forme fuere conspicui,
pedagogos corum cura assignavit, exectis qui-
busdam in ea numero. Regibus in Aescotie*

vusdam ex eo numero. Baillius in *Aiceticis*,
Serim, de abdicatione rerum, ita de Dani-
ele loquitur, quasi liberos generit; at optimis

Complut. & MS. Alexandr. Esai. 39. vers. 7.
δοτό τη τέκνων σα ω ἐργάσιας λάθιον. Editio Sixt. ἀν
ελπίδας.

προσκέψεις τον εαυτόν, ἀφορεῖ με.] Editio
Complut. & Aldina Esai 56,3. προσκέψεις τον εαυτόν, ἀφορεῖ με.] Editio Sixt.

προς κύριον λέγω, αφείσματι αφείσαι με. Επίπονοι,
αφορετάμενοι προς κύριον αφείσαι με.

Quamvis id habeant C. C.H. & R. nililo-
minus quin ea vox , *tau lux lu*, è limbo in
contextum irreperserit, nullus dubito. Ve-

AD ORIGENIS COMMENTARIA

- P. 391. man. Ursuardus, & alii.
[εὐείν ὃ οὐ παλιν γρεσίας, &c.] Origenes Homil. 8, & 12, in Levitic. Hilarius can. 20, in Matth.
- P. 392. τάχει δέ καὶ μὲν τὸν φύετον, &c.] Origenes Hom. 8 & 12, in Levit.
- P. 393. ἀλλιτοῦ ἔται πρὸς αἰρετῶν τὸν θεόν.] Alludit ad Habac. 3, 5. Ante faciem eius ibit γῆ, Symmachus, & Hieronymus vertunt, Mors. Aquila, p̄f̄is, Jonathan, Angelus mortis. LXX. autem: πρὸς φροντίδαν ἀντεποίεται λόγος, quemadmodum & Theodotion, & Arabs. τῷ νεμετεροῦ pro punctorum varietate, mortem, &c., verbum significat.
- P. 394. Σίος καὶ λόγος.] Si. C. at R. Σίος λόγος, cui consentit vetus Interpr. Deus enim erat verbum in gloria sua.
- P. 395. Καὶ εἴκοσι τὸν φύετον, &c.] C. R. καὶ εἴκοσι τὸν φύετον, &c. id quod vetus Interpr. habet: quando non alium ab eo intellexeris Filium hominis.
- P. 396. πληρομήσει αὐτῷ.] Nempe ζωή. At vetus Interpr. recipiet ea, nempe πολλαπλασίαν.
- P. 397. Καὶ γὰρ τὸν πολλοφύτευτον, &c.] Justinus Martyr, vel quisquis est auctor Questionum, & Responsorum ad Orthod. Resp. 110. Theophylactus, Euthymius.
- P. 398. τραφεῖς γένεσι καλῶς.] Ita infr. pag. 499, ita & LXX. Gen. 15, 15, ita Ambrosius, & Augustinus. At in editione Aldina, τραφεῖς, desideratur. Complut. τραφεῖς, quemadmodum & Onkelos, & Syrus, & Arabs, quod verum est: Ebraicus enim contextus habet, γερᾶ.
- P. 399. τούτους οὐτοὺς κληρονόμους.] Sensum inde aliquis idoneum extundat, & erit mihi magnus Apollo. Leg. fort. Τούτοις οὐτοῖς κληρονόμους, vel τούτους οὐτοὺς αὐτοὺς κληρονόμους, vel aliquid ejusmodi.
- P. 400. Λόγος τὸν λόγου τὸν πατέρων πότιττι.] Rom. 11. vers. 17.
- P. 401. καὶ γένει μὴδὲ τὸν τὸν θεοῦ, καθαλή, &c.] Hieronimus, Remigius.
- P. 402. πρότοις οὓς θύμοι λέγων τὴν τε, &c.] Vetus Interpr. si potes dicere, &c. leg. λέγειν.
- P. 403. πολλοὶ μὲν αὐτοὶ εἰλιθοί, διὰ φράτοις θεοῖς, αὐτοῖς πολλοῖς, &c.] Peccare post Angelos & Christi mortis beneficio gaudere, & iudicium in eos olim statuendum esse Origenis sententia fuit: ut appareat ex Homil. 1. in Levit. Homil. 20, & 25. in Num. Homil. 4. in Ezech. Homil. 13. in Luc. & Tom. 1. in Iohann. & Ioseph alibi. Hoc excusare conatur Genebrardus in Collectaneis Origeni præfixis cap. 6. Angelis sane omnibus primam gratiam morte sua promeruisse Christum; & iis qui in integritate perseverarunt, beneficium illud sanguine suo impetrasse, per Ecclesiam credere licet. Id quidem Cyrilius libr. 9. de adorat. Augustinus libr. 1. de confessu Evangel. cap. 35. aliisque Patres videntur censuisse. Ac facilius sane veniam

Origeni condonabit benignus Lector, si ad ea attenderit, quæ scripsit Hom. 2. in Levit. Vide ergo ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacifice per sanguinem suum non solum que interris, sed & quæ in celis sunt, idemque si virtutis, quin in celis quidem non pro peccato, sed promovere oblatus est; in terris autem ubi ab Adam usq; ad Moysen regnavit peccatum, oblatus sit pro peccato, & hoc est passum esse extra castra. Verum hæc in Origenianis expenduntur.

Φροντίδης ὃς τέτοιος τε οὐ φρωτός οὐτολόγος.] Legendum videtur, τὸ πέντε φρωτόν οὐτολόγον. Scripsit librarius φρωτός, quod cum syllaba priore sequentis vocabuli propter similitudinem facile coaluit.

Φροντίδης ὡς ὑριός εἰρημένον τὸ λόγον.] Ita C. H. At Reg. habet φροντίδης. Legē φροντίδης ὡς ὑριός εἰρημένον τὸ λόγον. Confirmatur hæc lectio ex eo Origenis loco contr. Cels. libr. 6. φροντίδης μὲν τῷ λεγομένῳ τῷ ἐν φρωτός:

ἡ τὸν οὐτούς ὅτι ἀγνήλιος κενός μόνος.] Ad Angelos apostatas referri vult Augustinus, & alii: ad ipsos vero celestes Angelos Origenes, & Tertullianus lib. de fug. in perfec. c. 10. Times hominem, Christiane, quem timeri oportet ab Angelis; siquidem Angelos iudicaturus es; quem timeri oportet a demoniis; siquidem in Damnonas accepisti potestatem.

Λαμβάνοντες δὲ τὸν αρχήν.] Ita codex uterq; R. & P. 397. H. lego: λαμβάνοντες τὸν αρχήν. Vct. Interpr. accipientes principatum.

τοῖς μὲν ξεῖνος τοιούτοις τὸν σωθομένον τάξιν τῷ πολέμοντος.] Vetus Interpr. Qui non sunt dignati ordine salvatorum, sed papa. Legē: λαμβάνοντες, nam & sensus id postulat.

καὶ τὸν εὐπατεριθεῖνα, τοτοί, τοὺς δὲ πλάγματα, &c.] Pœnitis damnatorum finem imponit. Vide Nos in Origenianis.

τῷ ὅτι εἰ καὶ δυοκλίνοντι ὁ οὐκορθοστος.] Infr. pag. 402. πώς εἰ πατέρες δυοκλίνοσιν ὁ οὐκορθοστος πώλε τὸ γαμοῦ τοὺς ιερατῶν καρδιῶν διδωτοι. Τοῦτο τὸ αὐτοῦ πλάνον. & lib. 5. Contr. Cels. leg. μὲν πατέρες δυοκλίνοντι στέλνειν εἰς, ή αὖτε, ή τοις θυλαισις εἰς, κατὰ απολήγοντα his locis idem est ac ἀποληρώνεις, hoc est, fortuito, casu. Ceterum de significacione vocis illius, ἀποληρώσις, vid. infr. ad pag. 476.

οἱ πολλοὶ ὄντοι τὸ μικροσκοπίων ἄνθρωποι, &c.] Leg. P. 399. fortassis μεμαθοσσόμενοι, μεδεύαν enim passive etiam usurpat. Vct. Interpr. Quasplurimi essent qui conducerentur, non autem & qui conducederent.

καὶ οὐα εἰ μωάμεθα τὸν οὐρανόν, &c.] Theophyl. P. 401. Etus.

την αἰωνιότερην δικαιοσύνην, την εἰρήνην την καρδιάν, &c.] LXX. Psalm. 76. v. 6. την αἵρεσιν την δικαιοσύνην, την εἰρήνην, την τοῖς μηδὲ καρδιάς μη ἀδελιγούσαν. At Vulgata σιγῇ μὲν abiciunt, quæ sequitur vocem, εἰρήνην.

εἶναι τὸ εἰρηναῖον οὐτούτοις.] Ita C. C. H. & R.

QBSEVATIONES ET NOTÆ.

71

riam arbitrabantur. *Origenes lib. 5. contr. Cels.* ἐστων δέ τις. Εἰ τοὶ μησοῦ ἀποδεχόμενοι, ὡς παρὰ τὸ Χριστοῦ εἴδομεν συχνούτες ἔτι δὲ καὶ τὸν Ἰερουλόνον, ὡς τὸ Ἰερουλόν πλήνθε βασι-
λεῖσθαι. Εἶτα δὲ εἰσὶ οἱ Δρῦτες Βιβλιοφάροι, παῖς ἐπιφέρεντες ὑμαντέρας ἥματα πάντα μησοῦ, ἢ εἰχ-
ετα γιγενῆς, ἀλλὰ δὲ τὰς λοπές αὐτῶν πάτερες &
paulo post; ὠστε εἰσινοὶ ἀμφότεροι. *Eusebius quoque Eccles. Hist. lib. 13. cap. 27.* du-
plex Ebioniorum genus agnoscit, quorum
priores, quos & Majores Nicephorus ap-
pellat, Christum Maria & Iosepho proga-
num asseverant, & Iudaicam Legem tueban-
tur; aliis ex Spiritu sancto & Virgine
matre genitum quidem cum fatebantur;
εἰ μηδὲ ἐξ ὄμοιος καὶ ἔτοι περιπτάχειν αὐτὸν θεόν
λόγον ἢ τὰ καὶ σοιαὶ ὑμαντεύσιτε τῷ τοῦ προτέρων
Θεούπερτον. *Eusebius cap. 27.* μάρτια ὅτε καὶ τὸν σωμα-
τικὸν φῶν τὸν τάχειαν λαζαρεῖς ὄμοιος ζεκενοί φετεν-
ιοτεράζον. Sed idem nibilominus cum Christum,
utpote Deum Verbum, ac Sapientiam Patris
ante omnia substituisse minime fateantur, in ea-
dem cum prioribus impietaten delapsi sunt: cum
præfinition corporis Legis Mosaicæ ceremonias;
respondeat illi conservare, ἣν

nullum iis super generatione Christi crimen objicit; & Augustini, qui cap. 9. De hæret. & Iohannis Damasceni, qui in libro ejusdem argumenti Nazaræos Christum Dei esse filium fuisse confessos scribunt. Neque certe quicquam illis vulgo prater Iudaicæ Legis observationem objicitur. Quæ cum ita sint, plane à minoribus illos Ebionæis differre necesse est, qui Christum Deum Patris Verbum æternum & Sapientiam esse minime fatebantur; sed creatum, Angelis praestantiorem, & rerum omnium dominatum tenentem. Hinc etiam corrigendum hujus atatis vir ingenij & doctrina fama illustris, quem eodem Ebionæos de Christi divinitate recte sensisse existimat.

Στρατηγοῦ τὸν τιμῆς ἐπωνυμού τιμάσθε. Ple. p. 42.
raque jam vocabula à Gracis ad Ebraos
migraverant, è quibus fuit rō, τιμᾶς
à τιμᾷ derivatum. Timaei autem filium
Bartimeum facile crediderim, quemadmo-
dum Prolemei filium Bartolomeum. Nec
est cur corruptum locam suspicemur cum
Hieronymo; qui pro Bartimaeus legendum
conicit, Barthesaurus, hoc est Βαρθόνης filius ca-
cūs; nec cur alias Pagnini interpretationes
sequamur.

πον ἐστιν αὐτῷ καὶ πλευράντος τῷ τὸν εἰς ιερού
πλευτόν) Hebion, hoc est, ιερόν, egenum significat. Cum autem cæci hi mendicantes Christum filium David, non Dei appellarent; quod ipsis dignitati detrahere videbentur, Hebion illos comparat, qui mendicus & ipse nomine erat, & Christum quemque à Davidis semine ortum scisciebat.

ἀπανθίσεις ἥδε τῷ ινοῦ] Ita Codices nonnulli Marc. 10. 50. & Vulgata editio, exiliens. At vulgo legitur, ^{καὶ} ^{τὸν} quod sequuntur Syrus, Arabs, & Āethiops. Paulo potest tamen Origenes, ^{ἀπανθίσεις} ^{τῷ} ^{ινοῦ}.

Επικαλύμματα οις φεύγεις λέγεται C.R. επικαλύμματα καὶ φεύγεις λέγεται.

αττελαστις επομψη) Ita uterque codex. Hiam tamen videtur ille locus.
επιζησαν επιστρατημα, και εις Ενδιαλαν Ita Vulg. P.
Interpr. Marc. 11, 1, ita & Luc. 19, 29. Sicutan
Graci codices habent, για οτι επιζησαν εις
ιερωπαλιμη, εις Ενθεραγη, και θεβανιαν δεστη,
θεφαρη, in quibusdam. At Bezain hunc Marci locum,
Vetus autem Interpres, inquit, ut & Syrus,
Ioram Bethaniam commemorat, meo vetusissimo
codice adspiculante: cum Syrus tamen
Bethphage & Bethaniam commemoret,
conscientibus Aethiope, & Persa,

κύριος θεος απέριον στόμα) Vulgata; *Iubilatio*
Ierusalem. Ebraicum enim utrumque
significat.

LXX. autem legerunt, νῦν, quod est, man-
suetus, quemadmodum & Jonathan. Theo-
dotion, ἵπακοις, à τῷ γε exaudiuit.

Ἐξηλέθρωσθε τότε πολεμοῖς, καὶ πλά-
σσοι, καὶ εἰρήνη ἐξ θύνει) Ita Editio Zachar. 9.
10. & Vulgata. Et dissipabitur arcus belli, &
loquetur pacem gentibus. MS. Alexandrinus:
ἴξολος θύνει^{τόντον} Complutensis editio ἐξηλέ-
θρωσθε τότε πολεμοῖς αὐτόν Hieronymus: Disper-
det arcus pugnantium. Ebr. הַמְלֹא תִשְׁרֵפָה תִּרְבֹּשָׁת שָׂלֹום. Et confringetur arcus belli, &
loquetur pacem Gentibus. Pro utriusque vi-
dentur legiſſe LXX. מִלְּחָמָה, Et multitu-
dinem & pacem. Mox sequitur apud LXX:
κατέρρει οὐδέποτε ἔστι θυλάσση, καὶ πλευρὴ διε-
σαλας γένει, nullo sensu: optime C. H. Si εὐ-
θοὺς γένει, ut & p. 435. Ita quoque legitur
in Johann. 2. p. 175. ut late imperaturum
cum significet; dominabitur, inquit, aquis
ad mare; & fluminibus ad ea usque loca qui-
bus remotissima sunt, ad ostia scilicet. Dixit
autem ἐκολασθεὶς πρὸς ἑλεύθερον καὶ τὸ
παλαιὰν. Alter legitur Tom. II. in Johann.
2. p. 181. sed ita tamen ut inde etiam senten-
tia nostra confirmetur: ἵπακοις θυλάσσην πάντων
τῷ τοῦ γῆς ποταμῷ.

παρομίας σου) Editio Sixtina, & Complu-
tentis, παρομίας Ebr. τῶν Vulgata, annun-
tiatis, ita Jonathan. At legerunt LXX. τῶν,
habitu, ut & Arabs.

Ἄλλα μὲν τὸ, μεσοῦ Legendum fortasse: ἀλλὰ
τὰ μὲν τὸ
τοῦ διὰ τοῦ τοῦ καὶ ἕπεισιν τὸν ἐπ' ἄρον, &c.]
Locus mendi suspectus, quem, dum medici-
cus accedat, sic exponimus. Pro eo, καὶ ὅμοιος:
τὸν ὄντος καὶ πώλον ἐπὶ ἵπακοις, quod
scriptis Matthæus, (quem laudat præcedenti
versu) sic habetur Zach. 9. 9. καὶ πώλον ἐπονέον, vel
ut quidam scribunt, πάλον ἐπονέον in quamvis
in quinque Editionibus, quas infra se con-
suluisse dicit, neūtiquam id se reperiisse signi-
ficeret.

ἰδὼν τὸν ἵπακοις ἐπιλαμψεν, οὐ διπτείνεσσα,
&c.) Vetus Interpr. Flevit super eam dicens,
Ierusalem, Ierusalem, que, &c. Sic fortasse le-
gendum: ἐπιλαμψεν λέγων ἵπακοις, ἵπακοις οὐ
διπτείνεται, &c. Hic autem duos in unum
locos pro more suo memoria lapsus confundi
Origenes, alium qui extat Luc. 19. 41. alterum
qui Luc. 13. 34.

μάντοις γε συμβολαῖς, &c.) Origenes Ho-
mil. 17. in Genes. & Homil. 13. in Num. &
Homil. 15. in Josue, & Tom. II. in Joh.
p. 178. Auctoꝝ Commentarii in Marc. Ori-
geni adscripti ad cap. 10. Hilarius Can. 21.
in Matth. Ambrosius lib. 9. in Luc. Hiero-
nymus, Jusfinus mart. dialog. cum Tryph.
Chrysostomus, Opus imperf. Theophylac-
tus, Euthymius cap. 45. in Matth. Rabanus,
& Gloffia.

Ἐπηφαγὴ μὲν, σῖνον σταγόνων) Origenes

Homil. 37. in Luc. Bethania interpretatur, Do-
mus obedientia, Bethphage vero, Domus ma-
xillarum, sacerdotalis quidam locus: maxilla e-
nim sacerdotibus dabatur, sicut in Lege preci-
pit: & in Johann. 2. 13. & seq. Tom. II. p.
179. ἐπὶ Επηφαγῆ δὲ μεθαῖρες φυταὶ θαυμά-
λες. Εὐαγγελισμὸν τῶν ὄντων, καὶ τὸν πῶλον, τὰς
τόπους τῶν ιεραπόλεων, σῖνον σταγόνων ἱρούμενοι. Hieronymus: Cumque appropinquaret Hiero-
sollymam, & venisset Bethphage ad domum
maxillarum, qui Sacerdotum virtutis erat, situs
in monte Oliveti. Αὕτη domus, & Syriaco οὐ, fi-
vēναι, sive οὐ, gena, maxilla. Alij derivant
άντη, Domus, οὐ, os, & οὐ, vallis: quam
postremam expositionem sequitur Pagni-
nus. Hieronymus de nominibus Ebraicis.
Bethphage, Domus oris vallum, vel domus buc-
ca. Syrum est, non Ebraicum. Quidam putant Do-
mum maxillarum vocari. Veri tamen similius
id nominis derivari αὐτὴν & οὐ, hoc est Syria-
cc οὐ, οὐ. Adeo ut ab hoc fructu sic dictus sit
iste vicus, quemadmodum Olynthus urbs
Macedonia.

τοῦ τοῦ ιπέριον λόγων) Vetus Interpr.
Quoniam maxilla propria erat pars Sacerdotiā
ex Lege. Legerat, ἐπὶ τοῦ ιπέριον λόγων Hiero-
nymus in epitaphio Paulæ: Bethphage villam
sacerdotialium maxillarum. Theophylact. in
Luc. 19. Εὐαγγελίον οὐδέποτε ἵπακοις ἱρούμενον,
Επηφαγῆ δὲ οὖν σταγόνων, ιεραπόλεων τὸν οὐρανόν.
καὶ γε σταγόνη τοῦ λεπρού εἰδεῖντο, οὐδὲ τοῦ οὐρα-
νον εἰδεῖνται Bethania quidem Domus obedi-
entia, interpretatur: Bethphage vero Domus ma-
xillarum, qui locus est sacerdotalis. Maxilla e-
nim Sacerdotibus dabatur, sicut in Lege scri-
ptum est, quæ ἀντοίχει ex Origenis Hom. 37. in
Luc. translata sunt. Locus habetur Deut. 18.
3. ubi Hieronymus: & maxillas, prætermisit,
quum Ebraica, οὐτική, LXX. καὶ σταγίνα, On-
kelos, οὐτική, exhibeant.

βαθειάς δὲ οὖν σταγόνων) Origenes Tractat.
35. in Matth. Oportebat autem hac in Bethania
fieri, quæ interpretatur, Domus obedientia. Α
ὕτη & οὐ Hieronymus de nomin. Ebr. Do-
mus afflictionis ejus, vel Domus obedientia.
τοῦ διπτείας τοῦ λεπροῦ τοῦ δέος μαθητῶν, &c.) p. 436.
Hieronymus, Theophylactus.

ζειραὶ διαντοῦσαὶ, θεοῖς, &c.) Ambro-
sius lib. 9. in Luc. Theophylactus, Euthy-
mius, Remigius, Gloriosa.

εἰπεν εἰ τοῖς ιπέριον) Universa Marci ex-
emplaria habent: οὐαρά εἰ τοῖς ιπέριον, quod se-
quuntur Interpretationes universæ. Orige-
nes autem pro οὐαρά, supposuit, εἰπεν me-
moria fortasse lapsus, & cum Marci verbis
confundens hæc Lucæ 19. 38. εἰπεν εἰ οὐαρά, οὐ
δέος εἰ τοῖς ιπέριον:

εἰπεν καθὼς εἰπεν ἀνθρώποις ιερά τὸν πῶλον) Ita
Codd. quidam, & Vulgata editio Luc. 19.
32. Invenerunt sicut illa stantem pullum:
at Libri reliqui, & Interpretationes, ιερά

P. 437. τὸν πῶλον, prætermittunt.

rgi ina τεισομενούς τῇ ὄψῃ, καὶ τῷ πάλῳ τοῖς
εὐδίαις, τῷ διδαχάντων μαθητῷ^ν) Item pau-
lo post: οὐλα τοῖς ψόφῃ τῷ διδαχάντων ἵκανος
ἐπιτέθει τῇ ὄψῃ καὶ τῷ πάλῳ, &c. τῷ διδαχάν-
τον, id est, corum, qui praeceptis asinam &
pullum, Circumcisionem nimirum, &
Gentes, sive quo slibet Christi vēctores er-
uerunt. Origenes Homil. 37. in Luc. Solutus
à Discipulis asinus & portans Iesum incedit su-
per vestimenta Apostolorum, quando doctrinam
eorum imitatur & vitam Hieronymus. Vēstis
autem Apostolica, vel doctrina virtutum, ve-
le-differtio Scripturarum intelligi potest, sive Ec-
clesiasticorum dogmatū Varietates, quibus nisi
anima instruēta fuerit, & ornata, sessorem ha-
bere Dominum non meretur. At vetus Origenes
Interpres τῷ διδαχάντον significationem
descendi, non docendi videtur tribuisse; sic
enim ille locis supra laudatis: ut super orna-
tos vestibus Discipulorum Christi, &c. Item:
Quoniam unumquemque discipulorum decebat
aliquid Christo conferre. Ad discipulatum Origenes,
eandem hāc histriam edisserens Tom.
11. in Joh. p. 178. οὐσα δὲ τινας τῷ πόδει δευτέ-
ρῳ ὄποι εἶχαν πότα: τοις δὲ τοιμήν πιστόντας,
πολλῶν δευτέρῳ τῷδε τῷ γνωστοῖς πόλον πνευματικὸς
μεμάτητον ποιεῖν τὸν δὲ πώλον τὸς εἰπό-
τῷ ιδίῳν, &c. Idem Homil. 2. in Cantic. Bea-
ta sunt illa anima qua dorsum suum curvare-
runt, ut suscipiant sessorem Verbum Dei super se,
& fratre eius patiuntur, ut quocunq[ue] ipse volu-
erit flectat eis, & agat habenis praeceptorum
suorum. Certe à διδάσκον vocabulum, disco
proflixisse verisimili est: sed εἰπόμενον

P. 438. οὐχ ὥρεγχας τὸν φῶς; &c.) Hieronymus, Opus imperf. Hom. 37. Pseudochrysostomus Homil. 12. in Marc. Theophylactus.
μὴ ταῦτα ἵκετοσωμόν καὶ τὸ , &c.) Totam hanc Origenis dissertationem expressit Hieronymus in insigni ad Damasum Epistola, & in hunc Matthaei locum. Abuterer otio meo, si ea omnia colligerem, quæ in hanc questionem congeri possint: consulat qui volet Interpretes, ego sententiam meam paucis profero. Fateor ramis arborum deceptis, principibus viris gratulari, & lætitiam suam testari solitos fuisse Iudeos, ut eruditus p̄fbar Baronius ad ann. Christi 34. Quin & ramis illis inde Hosanna nomen fuisse, id etiam agnosco. Quum autem Christo adventanti Hosanna acclamarent, id sibi voluisse, Ramos decepti in honorem filij David, quemadmodum idem statuit Baronius, illud vero persuaderi non possum; sed in Origenis potius, Hieronymi, & Theophylacti discedo sententiam, qui Hosanna hoc loco nihil aliud sibi velle putant, quam quod LXX, Aquila, Symmachus, & calii in 117. Psalm. τὸν φῶν

λεγούμενόν εἰς τοὺς ἀντιρηθότους μού⁹) In exemplaribus nempe ἡρῷ: cum in Ebraico archetypo Psalmus ille CXVIII. numero censuratur: quod nempe Psalmum IX. bifariam sequent Ebrii, quem uno tenore describunt Græci. At vice versa Psalmus qui Ebriis est CXLVII., Græcis CXLVI. ab Ebriis cum sequente continuatur; à Græcis autem ab eo disjungitur.

arrā ḥ̄wāj) Hæc Ebraice sic habentur:
אֲנַגְיָה אֶצְלָה נָבָרָה בְּשֵׁם יְהוָה
πλὴν ἐν τοις ἔτιμοις τὸ κ' &c.) Qui locus in p.
Regio Origenis Comamentariorum in Jo-
hannem libro non comparat.

ἴνθα κατασκευάζορθη ἐκ ἀπλού τῷ ποιητῇ,
&c.) Origenes Tom. II. in Johann. pag. 174.
Hieronymus, Pseudochrysostomus Hom.
13. in Marc.

καὶ τὸ ἄπο τὸ, ὡς οἴμαι ὥστε, &c.). Osee cum p. 441.
Michæa memoriar falsius confudit. Idem
alibi peccat s̄enūmero, quemadmodum
viro Scripturæ quidem callentissimo, sed
eius loca inconsultis libris memoriter reci-
tanti, & ad alia properanti usiuenire de-
buit.

AD ORIGENIS COMMENTARIA

in Luc. cap. 23. Opus imperf. Homil. 39.
Brevis Enarratio, Theophylactus in eundem hunc Matth. locum, & in Marc. 10.
Glossa.

R. 448. πάντως παταχεῖπες τὰς προτίτις) Lege: ὃ πάντως. Ita legendum esse ex loci sententia liquet. Vetus Interpr. sic habet: *Non omnes reliquit priores, &c.* videtur legisse; & πάντες οὐ μὲν ἐν ἔχει, &c.) Hinc arguere licet falli eos qui patronum asciscunt Origenem sententia ejus qua fidem sine operibus justum hominem efficere decernit. Id fuisus ostendimus in Origenianis.

R. 449. εὐτῷ πανταχοῦ πατημένοι τινι) Ita C. R. at H. ηγεμόνεστος θεοῦ & μη in MSS. Codd. sāpe confunduntur, propter similitudinem τῷ μη, cum prisca figura τῷ θεῷ.

εἰπό δὲ τῷ μη ἔχει, καὶ δὲ σοντεῖχεν αρθροῦ ἀπ' αὐτῷ) Ita Vulgata Editio: quod videtur habere, & optimi Codd. antiqui: ac congruo certe sensu: qui enim non habet, videri potest habere; habere revera non potest: adeoque genuina est hac explicatio, ut illud Matthæi 13. 12. & Marc. 4. 25. vix alter intelligi possit, quam si, καὶ δὲ ἔχει, ita exponamus, & δὲ σοντεῖχεν, commissum enim servo cessatori ac pigro talentum ablatum nisi dicit Servator, quod quamvis illud ab hero accepit, ac propterea habere videatur, eo tamen non utitur, sed in terram defodit, ac perinde est, ut si non habeat. Frustra ergo Beza, & Grotius illud: δὲ σοντεῖχεν, pro, δὲ ἔχει, ex Luc. 8. 18. huc in tristum fuisse conjectant, nec hujus parabolæ scopo convenire afferunt. Eorum tamen conjecturæ faverit Interpres Æthiops, qui apud Matthæum & Lucam constanter vertit: quod datum fuit ei.

ἡ ἀπάρθιτη τῇ νομιζούσῃ ζωῇ) Emenda: η ἀπάρθιτη τῇ νομιζούσῃ ζωῇ) Vetus Interpr. quam infuratur, &c.

R. 450. μηδὲν ἀλλοιτοῦτος) C. H. αἱ Μη. R. μηδὲν αἴτιοντες.

μηδετέτο δὲ λαλέσσει, &c.) Idem habet Author Comment. in Marcum Origeni adscripti, quem aliquando favente Deo, edemus.

ἢ μηδὲν ἐνέκαρω, ἢ μηδὲν ἐνομάσω) Eiusmodi nomina fingere Græcis familiare est: Dio dixit, οὐτιωσίαν, Xerophon Oeconom. φρεμάτα, Thucydides, οὐτιωσία. quod ausi sunt etiam imitari Latini nonnulli.

R. 453. διητιάπεινατο) C. C. H. & R. ἀλλά οὐ. P. 454. η σῶσα εἰνόρως, η ἀναλόγως ινερόρως) Lege: η αἰνόρως. Vetus Interpr. Virum autem rationabiliter, an irrationaliter.

R. 455. Εἰ σελινὸν φάραγξ αἰλόν) Jof. 10. 12. LXX. habent: καὶ σελινὸν καὶ φάραγξ αἰλόν. Complutensis editio: κατὰ φάραγξ αἰλόν. Oxoniensis MS. κατὰ φάραγξ αἰλόν, οὐσαί ἐπιπλευμέσι τὸν λαὸν τοῦτο.

πατεῖσας ἀντῆς τὸ ξεπέραν) C. R. εἰδεῖ μα-
lim, δινῆς.

τὸν οὐδὲ τὸ εἰπεθέσαντος ιεράνη ποθεῖλον, η τὸν, &c.) Theophilus Antioch. libr. I. Comment. in Evang. Hilarius Can. 21. in Matth. Hieronymus, Chrysostomus, Opus imperf. Theophylactus, Euthymius, Glossa.

η μὴ θηταῖον ζεταύλοντος) Lege: η μὴ Βε-
τας interpr. Quoniam abundantius discentium
parabolam habet: & id postulat sensus, nisi
malis: η μὴ θηταῖον.

οὐ ποτὲ οὐδέποτε λαὸς, η μηδὲ, &c.) Theophilus Antioch. Hilarius Can. 22. in Matth. Ambrosius libr. 9. in Luc. Hieronymus, Comment. in Marcum Origeni adscriptus in cap. 12. I. & seq. Opus imperf. Hom. 40. Brevis Enarratio, Theophylactus, Euthymius, Glossa.

η ζεταύλοντος κατ' αὐλόν) Vetus Interpr. legebat, τὸν.

δοῦλοι δὲ οἱ ποτὲ τὰς γεωργίας πεμφθεῖς, &c.) Hilarius can. 22. in Matth. Author comment. MS. in Marc. 12. 2. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

τελευταῖον δὲ τὸν τιονιαντας, &c.) Lege: τελευταῖον Matth. 21. 37. οὐτιόποτε Hilarius can. 22. Theophylactus.

αἴτοι δὲ γεωργίοις, τοῖς διατετλοις) Theophy-
laetus.

ἐν δὲ τῷ οὐδὲ τὸ δέπιπνον οὐδεὶς οὐδὲ) Quod dicitur P. 46. Matth. 22. 4. illud idem δέπιπνον appellat Origenes, quemadmodum & Luc. 14. 16. πεπίπνον quippe cum αἴτοι confundi docent Grammatici, Hesychius, Suidas, Ety-
mologus.

ἔστω δὲ τὸ ηγαπημένος μα τὸ αἰγαπητὸν τὸ δέ-
πιπνον μου) Ita Cyrillus, & MS. Alexandr. Six-
tina editio: τοὺς αἰγαπητούς μου. Complutensis:
ἔστω δὲ τὸ ηγαπημένον μου δέπιπνον τὸ αἰγα-
πητον αὐτῷ) Vulgata: canticum patruelis mei,
quod idem habere Aquilam testatur Hiero-
nymus. Ebr. יְהוָה אֲתָּנוּ; at τὸν patrum, & pa-
truelem, & dilectum significat; quam postre-
mam vocabulū hujus notationem sequuntur Jonathan, & Syrus, & Arabs. Item pro
nomine vinea ejus, quod sequitur Vulgata &
Complutensis, & Jonathan, & Syrus, & A-
rabs; legerunt alij בִּנְחֵל, vinea mea, cui con-
sensit Sixtina, & reliqua Ἑβραιæ editiones.

αἴτηλον σωρόν) Ita LXX. At Symma-
chus, Basiliius, Jonathan, & Hieronymus,
vineam eleētam. Vox πών non vino solum
ita dicto, sed rebus aliis in Scriptura tributatur,
& quoddam coloris genus significat
rebus iūs commune. Ex hac vite dicta est
vallis Sorec, in qua habitabat Dalila. Judic.
16. 4. Post hanc amavit mulierem, que habitabat
ριῳ ληνᾳ. In valle Sorec. LXX. & ἑταῖρη
lege: η ναὰ σωρόν Hieron. Sorec, nomen tor-
rentis, de quo loco fuit Dalila illa Sampsonis: sed De ihu
& usque hodie ad Septentrionalem plagam Ele-

theropoleos vicis ostenditur, nomine Caphar-sūrec juxta villam Sarāa, unde fuit Samson. Huic autem loco contermina erat Vallis Botri, unde eximia illa uva allata est ab exploratoribus. Num. 13. 24.

P. 462. *άλλα μήποτε ὁ τὸν εὐσέβειαν, &c.) Theophylactus, Glosa.*

P. 463. *τὸν μὴν οὐ τὸν θεῖαν γράφων φυτολογίαν] φυτολογίαν appellat φυτολογίαν at τὸν θεῖαν θεῖαν, de quo paulo post, τὸν διαρρωγόν. Sic itaque locum hunc interpretor: Sermonem qui ad naturam humanam regendam, & idoneis informandam praecepit, e.g. Scriptura petitus pertinet.*

εἰς τὸν σιφάνην ἐπονεδύσθε, ποτίσται τις, &c.) σιφάνη est turris, seu muri quodam superciliū, seborica, quæ in superiori margine circumcurantes à lapso defendit, & telis ad perpendicularum demittendis, & à pariete reiciendis stillis utilis est. Hanc & Latine, coronam post Vitruvium, & Curtium appellavimus. Origenes in Iohann. 1. σφράγιδας ὁ Θεοῦ καὶ τοῖς τελοῖς τοῦ σιφάνην & Tom. 8. p. 93. φάσσαρις ἐπὶ τὸν σιφάνην τὸν ἑκατομμύριον, καλύπταν πτελεαν τὸν ἀνελλουθέτα τὸν τὸ θώμα τὸ λόγον, ἐπὸν μόνον τῷ θεορητῶν τὴν σιφάνην πτελεάντων τῷ πτελείων.

ἀπεισῆκοντες εἰς τὸν ἑωθῶν θεωπόν] Ejusmodi enim turrens in agris fere extrebanuntur, in quibus homines agriculturam dediti habitabant. 2. Par. 26. 10. Extruxit etiam turres in solitudine, & effudit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pectora, tam in campis tribus, quam in eremi vasis ate, vineas quoque habuit, & vintores in montibus, & in Carmelo: erit quippe homo agricultura deditus. Ejusmodi turrens ἐπορφυλάκια appellantur. Hieronymus in Epistol. ad Sun. & Fretell. De septuagimo octavo, Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiā, quod in Greco, ἐπὶ ὑποφυλάκιον, diciatur, nec potest alter verti, quam à nobis translatum est; significat enim ἐπορφυλάκιον, speculam, quam custodes satorum & pomorum habere consueverunt. Ad coelum autem alludit Origenes, è quo tanquam è specula Deus omnia prospicere ac perlustrare singitur.

ὅτι οὐφίλη τὸ δεκάτην) Et pag. seq. ἀπειλὴν οὐφίλην φέρει μάλλον τὸν Κορινθίου νυφρίου item: ἀκαρος δὲ κυνοχοντας (κυρπάς) τῷ ἐν τῷ κυρῷ ὑφασμάτος νυφρίου, pro, ἀνθεῖ, de vite loquentes LXX. dixerunt non semel in Cant. Cant. &c., νυφρίου, pro, ἀνθεῖ; Hieronymus Homil. 2. in Cantic. Initium Cyprī, id est floritionis in verbo: unde ait: Botrus Cyprī, id est floritionis. Hesychius: νυφρίου, διδούσα, quemadmodum & apud Suidam legendum est pro, νυφρίου τοις νυφρίου autem dicuntur vites, cum hunc statum flos ipsarum affectuus est, quo flos est cypri, hoc est, Κράνθης, εὐθάνης, qua-

lem esse cypri florem scripsit Dioscorides lib. 1. cap. 125. Atque hinc etiam Cyprus appellatur uva florens, si Hieronymo credimus, sic etiam ille Homilia 2. in Cantic.

Vera florens Cyprus appellatur; & species quædam extrinsecus virgultus est, quæ Cyprus dicitur.

ferens etiam ipsa floridum quemdam fructum in modum florientis uva prolatum. Ut autem à cypro vitis metaphorica νυφρίου dicitur, ita cyprilios à vitis similitudine Κράνθη appellatur Cant. 1. 14. τοις ήσαν Κράνθες τοις κυνοφρον̄ porro id esse quod Arabib⁹ καρτήν (aliis scribūτ καρτήν) nuncupatur, unde Hispanum, Alhenna, seu Alfenna, constat ex R. David Kimchi, Avicenna, Serapione, Matthæo Sylvatico, & aliis; inficiatur Belonius, scutator naturæ accuratus ac diligens, cyprum que folia hyeme ponere; Alchannam retinere scribit: at cyprum ipse idem esse vult ac ligustrum; quod jam ante asleveravit Plinius lib. 12. cap. 24. & lib. 24. cap. 10. ab aliis vero negatur. Jure ne, an secus, hic non disputo.

Belon. Ob-
serv. lib. 1.
cap. 44.

σιφάνη, & Tom. 8. p. 93. φάσσαρις ἐπὶ τὸν σιφάνην, &c.) Vetus Interpr. Quan. P. 464.

domalitia, &c, legebat, ὅτε, quod mihi non displaceat. Nequitiam hanc inter, quam sponte suscipimus, & hominum animis post Adami peccatum instinctam ad vitium propensionem distinguit: quæ postrema homines univerbos naturaliter afficit; & neminem sui immunem esse finit.

*ἢ μὴ εἰσπαρεῖσθαι, &c.) Theophy- P. 465
laetus,*

ώς τὸν ἀξαῖον ἢν τὸν ιωδαῖον) Quæ verba in Catena quoque Ms. Bibliothecæ Reg. ita concepta sunt. Sic habent etiam omnes ἡδι editiones 2. Par. 24. 20. præter Complutensem; in qua legitur ζαχαρίας; ut & Josephus libro 9. Origin. cap. 8. & Theodoreetus, & Ebraicum exemplar, & Syrus, & Arabs. Per placet mihi sententia Hieronymi, qui Zachariam Barachia filium, de quo Matth. 23. 35. eundem esse sciscit, qui Zacharias Jojadæ filius; ad id Ebraico Nazaraorum Codice adductus, in quo pro Barachia nomine, Jojada nomen reperitur: salva tamen vetustissimum Patrum reverentia, qui Zachariam Baptiste patrem hic à M. thæo significari putant. Nuncid adnotare sufficiat, varietatem illam lectio- nis, quæ 2. Par. 24. 20. occurrit, ubi Azarias pro Zacharia legitur, antiquissimam esse, & Origene ipso vetustiorem.

*ἢ μὴ ἐν τοῖς εἰς τὰντα φερεῖ, &c.) Theophy- P. 466
laetus, Euthymius c. 50. in Matth.*

*ἀπεργωντας ἀντρὸν ἦτι εἰν ὁ ἵβε) Loci hujus sententia postulat, ut τῷ, ἀπεργω-
ντος candem tribuamus significatio-
nem, quam τῷ, οὐνωνότον, qua-
lem obtinere illud observavimus apud Græcos aliquos recentiores. Achilles Ta-*

tius lib. 7. οἱ ἀνθρώποι ἐγώ μηκέτι ζῶσαν ἔτι
τὸν ἴσωμενόν. *Vt postquam eam ē vivis excessissi*
intellexissem, quem amabam. Origenes paulo
infra: *Σύναρξις οἱ θεοτείλαντες τὸ σωτῆρα ιψούντο*
ἔτι ποτε εἴναι, καὶ δὴ τοῦ θεοβασινάντας αὐτῷ. Vides
γνώσκω, & θπογνώσκω, promiscue ab ipso
usurpari.

τιτάχθαι τὸν βασιλεῖαν ἡγεμονίων) *Lego, τετέχη*
θα). *Matth.* 2. 2. πᾶς ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς
ἡγεμονίῶν;

καὶ γῆ παντα ἀπίστω, &c.) Parum progedi
Origenis argumentatio; nam infantes
ideo fortasse occidit Herodes, non
quod Christum ex iis unum esse crederet
sed ut id credendi occasionem aliis praeci-
deret.

P. 467. νομίζουται εἰς τὸν οἰκοδόμοις, &c.) Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

P. 468. *in eispij d' a, &c.)* Hæc subtiliter quidem
ab Origene dicta , at non perinde vera esse

Maldonatus, arbitrat^{ur} Maldonatus : Nam neque Iudei
in hunc inquit, magis quam Gentes, ut illis vinea locare
Matth. lo- tur, mercede; neque Gentibus minus quam Iudeis,
et si bene vineam coluerint, merces promissi-
sunt. est. Origenis mentem parum videtur asse-
citus vir eruditus ; nam hoc loco Iudeorum,
Gentiumve merita neutriquam atten-
dit Adamantius: id solum vult non æquo ju-
re vineam, quæ est regnum Dei, Gentes, Ju-
deosve possèdisse; sed his quasi mancipibus
ad certum tempus locatam, demum fuisse
ablatam; Gentibus autem ita esse traditam
vi propria ipsarum fieret.

*τὸ, ἀρθίσεις) οὐδὲ μηδέ) Decet, εἴπε, aut quid simile ante, τό**

P. 469. Η κυκλεντας ανισης τη πολι, η εργοσα εκρατησεν το, αντον, videtur loco suo motum, & post, εκρατησεν, rejiciendum.

εἰ καὶ τὸ εὐαγγέλιον σοφός, ἡς πνευματικός
&c.) Locus habetur 1. Cor. 2. 15. Quam
obrem autem Pauli Epistolas Evangelii
nomine donet, rationes ipse affert Origenes Praef. in Joh. p. 4. ἔτι δὲ εἰ διὸ Σιών ὁτιόν
τῆς ἐκκλησίας, οὐρανός, καὶ φροντίδες, καὶ εὐαγγελίσεις,
παιμένας τε, καὶ διδασκαλεῖς, ἵπαν ἕξετάσι
σωμάτιο τοῦ ἥρων τὸ εὐαγγελισθεῖον, ὅπις εἰ πάντος διη-
γόντος τίνα τρόπουν ὁ σωτήρ τυφλὸν ἀπὸ μητρῶν ἴδε-
σατο, ἐδωδότα νερόν αἵτινες, τοι τοῦτο τελετή-
ζων πεποίκην, ἡ δύναστομόν τοι καρακτηρίζομένον
τὸ εὐαγγελισθεῖον, καὶ δὲ φροντιστικῶν λόγων τούτων
πιστοποίουν τοῦτο οὐσὸν εὐαγγέλιον πᾶς εἰπεῖ τοῦ
ὑπὸ τοῦ ἀπόστολου γερασαΐναντα & δειαδειρα
6. ἕτερον δὲ φροντιστικῶν ἀπό τοῦτο παύλου λε-
γομένων ἀπεῖ τὸ πάσαν τὸν καρκίνον τοῦτο τὸ εὐαγγελίσ-
ται, ἔταν πᾶς χρασθήσεται, καὶ τὸ εὐαγγέλιον μου. δὲ
χράμαται γε παιδίου ἐκ ἔχορδῳ εὐαγγέλιον συ-
ντάχω καλύψυσθαι ἀλλὰ πάντα ὁ ἐκπιέσεις καὶ ἐλαγ-
τὸν εὐαγγέλιον λέει, καὶ δὲ εἰκόνεις, καὶ ἀλεύει, ταῦτα
καὶ ἔχασθε, καὶ καὶ ἔχασθε, ὡρα εὐαγγέλιον λέει. εἰ δὲ ταῦ-
παιδες εὐαγγέλιον λέει, ακάλυπτον λέγοντες ὅτι καὶ ταῦ-
πιγές εὐαγγέλιον λέει, καὶ ἀπάκεπταλον τὸ εὐαγγέλιον

τὸν ἔχοντα θηραπευταῖς, καὶ πατέσκευζόντα τὴν πα-
ρασίαν αὐτὸς, &c. Eadem hæc paulo post re-
petit, necnon & Legem ac Prophetias E-
vangelij partem esse probat. Pauli quoque
Epistolas Evangelium appellat Clemens
priore ad Corinth. ἀνεάλετε τὴν ὄντων τὸ
μακαρεῖ ταῖς διποσθέου. τὰ πρώταν ὑπὸ^{τὸν}
ἐν ἀρχῇ τὰ εἰναῖς τὸν Ἐγαλλεῖν, ἐπὶ τὸν διδύλιας
πινυματικὸς ἐπέτειεν ὑπὸν πᾶς αὐτῷ τε, καὶ φίλον
φᾶ, καὶ απόλλω, &c. Locus habetur 1. Cor. 1,
12. Gregorius item Nyssenus Johannis
Epistolam Evangelij nomine insignit:
καθὼς φυσι τὸ εὐαγγίλιον, ὥν τοτε κιστον εἴη πο-
νηρός νεώτερος. Sed quamvis ad omnes Aposto-
lorum lucubrationes Evangelij nomen
prorogaretur, proprie tamen ad quatuor
ipsa, utinunc appellantur à nobis, Evan-
gelia restringetur jam inde ab Irenei
estate, qui Evangelium idcirco τετρακισφο-
nuncupat.

ο θεος εκθεστι μι Ita Ebr. קְדוּמָה יְהוָה Ita A- P. 47.
quila, Theodotion, & Symmachus. Hieronymus quoque: *Dominus possebat me, quam lectionem firmat & defendit Epist. 139. ad Cyprianum, LXX. autem: κέντρον της μετανοίας*. Thargum; בְּרִיאַת אֱלֹהִים, *Dominus creavit me.* Ita Syrus quoque, & Arabs, & Ambrosius. Ita & Sirachides Ecclesiastic. 1.8. καὶ ἦργα αὐτὸς τὰ λόγια αὐτοῦ, ἐνέπει Sapientiam; & cap. 3. Διαβολος αὐτοῦ. 24. V. IO. ωρὰ τῷ σῷον @ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Eodem hæc recidunt, nam παραfiguratur possidere, & generare. Ea enim optimo possideamus iure, quæ genuimus. Sic Genet. 4.1. Peperit Eva Cainum, & dixit, τυρ, Possebat hominem à Domino: id est, peperi, genui. Generatio autem creatio quadam est, unde liberos procreare parentes dicuntur. Virgilii Æn. libr. 10.

Sulmone creatos

Quatuor hic juvenes

id est, genitos. Cicero libr. i. De republ. Quoniam plurima beneficia continent patria, & est antiquior parentis, quam quis qui, ut ajunt, creaverit. Similis occurrit permutatio in Psalm. 103. vers. 24. Theodoretus: ἵνα πάρεσται τὸ κτίσθεως σού οἱ δὲ αἷματι παλατεῖται, οἱ θρησκευτοὶ

ἐποῖος εἰναι οἱ αὐτοχθόνει πατέρες καὶ γῆ ἔνοιας,
&c.) Noëtianos designat de quibus Epiphanius Har. 57. Hi Patrem ita cum Filio
confundebant, ut cum Filius patetur, passum quoque Patrem asseverarent; nec
quicquam inter S. Trinitatis Personas discriminis statuebant. Cum autem in Noëti
castris metuisset Sabellius, candem tuebatur sententiam, adeo ut dicti ab eo Sabelli
iani Hæretici, Patripatrum quoque nun
cuparentur, ut perhibet Philastrius Har. 54.
& Augustinus Tract. 36. & 37. in Johann. &
Rufinus in Symboli Apostol. explicatione,
ad Artic. Credo in Deum Patrem, & Ferrandus
Diagon.

ποδαὶ πλήρεις τῆς κληρονομίας, ἡ τέλετη τῆς γῆς
ἐν αὐτοῖς γόχοις τοῖς καὶ οἰκείοις πληγάχω
Eodem recidit hæc explicatio, nam propter
terea inter res distinctio fit & partitio,
quod peculiares unaquæque habeat proprie
tates, nec inter se penitus convenient.
Malim tamen exponere *partitio*, quam *proprietas*. Eadem etiam ratione exponenda est
vox illa locis à Joh. Croio laudatis, cap. 32.
Observ. in Novum Testamentum, & aliis
fere omnibus, ubi per interrogationem
usurpatur. Nec erat sane, cur vocabulū
ius quam damus expositionem in Billio
damnaret Crojus, & pro *partitione*, *absurditatem*
significare vellent. Attende
dat Lector, & pronuntiet. Unus me movet
Philoponilocus, quem profert, in cap. 9.
lib. 1. Meteorol. ἀποταῦ πολλὰ τῷ λόγῳ, καὶ
ἀνώτατα συμβαινεῖ, καὶ διστολήσων ἔχοντα μηδία.
Sed vox illa citra interrogationem illuc u
surpatur, & nobis codex non est ad manum,
quem consulamus. Ab hoc itaque loco
abstineo; in aliis, διστολήσων, *partitionem* so
nat: me vide.

καὶ ἄλλοι ἔτειν) Vel lego: καὶ μὴ ἄλλοι τείνου
vel τὸ μὲν, quod φύεται superius præcedit, hic
repetitum subaudi.

ἔτον εἰς ἄποτοις ιστρόν, Καὶ συμβοῖς, &c.)
Origenes infra in Matth. pag. 477. τῷ μὲν
ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀμφώποις ή *Caecilia* τῷ μὲν φράν
Caeciliē πατέρᾳ τοῖς καὶ ταῖς γαρφάλευμάντοις θεοῖς,
ἐν τῷ σωματικῷ ἐν τῷ θεῷ εἰς τοὺς θεοὺς σῆματάν
η *Caecilia* τῷ μέρᾳ τοῦ θεοῦ θεοῦ σῆματάν
Theophylactus.

ἔτον εἴλη πῦρ καταναλόνον, πιπερί, &c.)
Ita C. R. at H. ὁ θεός εἴλη πῦρ ή καταναλόνον
ἐνειναι, πιπερί, &c. Consentit Vetus Interpr.
Deus noster ignis consumens est, consumens ed.
Codicem Reg. hoc loco magis probamus,
quem & in interpretatione fecuti sumus.
Hunc luxatum tamen & mancum sic fortasse restituas: πιπερί έτον μῆλον τὰ τὰ καταναλό
ντας ἔτον τοσούτοις, &c.)

τῷ μὲν γόχῳ καὶ ἄξιωθεν μέλῳ Κλεπτην., &c.) Theophylactus.

Διωνύσιον τὸν διττὸν ἀνθρώπον, &c.) Quemadmodum homines in libris sacrī Filiū hominū
sæpiissime appellantur; ita Christus appellatur, Filiū hominis, pro eo quod est, Homo,
καὶ ἕχει. Origenes Homil. i. in Ezech. Per omnen prophetam Ezechieli dicitur, Filiū hominis.
Quis autem Filiū hominis ut Dominus Iesus Christus? Hanc locutionem Græcis Ebrai, Romani, Græci communica
runt.

ἐν πνευματικοῖς λογικοῖς τροφοῖς) Vetus inter
pr. videtur legisse, λογιοῖς, habet enim, elo
quiorum.

καὶ εἰν idem ἀπὸ πάσῃς ἑδονῇ idiotikōn, &c.) Augustinus Quæst. Evangel. lib. i. Quæst. 31.
Theophylactus.

ἴα δὲ οἰδε τὸν ἐν ἐνθεμένον, &c.) Col. 3, 9, 10.
Tertullianus De refutat. carn. cap. 27.
Ambrosius lib. 9. in Luc. Hieronymus,
Gregorius Homil. 38. in Evangel. Chrysostomus, Opus imperf. Hom. 37. & 41. Brevis
Enarratio, Euthymius cap. 51. in Matth.
ἴστων τὰ ιωαννίους λύτρα) Legendum: ιωα
ννίου. ita LXX. Eccles. 9, 8. & Vulgata: vesti
mentata. Ebr. 11, 2. Vetus interpr. Orige
nis hoc loco, *vestimentata*.

ἄλλοι παρὰ τὰ αὐτὰ στρατιωτα) Veri etiam
ita hæc poterant: alii ab exercitibus calepiti
bus; At cum exercitus de quibus supra egit,
hi sint exercitus coelestes, nostra interpreta
tio utramque comprehendit.

ία σκαρες αὐτὸν πέδας καὶ χεῖρας, &c.) Origenes Homil. 10. in Exod. Manus est anima vir
tus, quia tenere aliquid & constringere potest;
velut si dicamus actus ejus & fortitudo; & pes
quo incedit ad bona vel mala. Idem repertas
Hom. 8. in Levit. Vide item Hieronymum,
Gregorium Hom. 38. in Evangel. Theophylac
tum, Euthymium cap. 5. in Matth. Glos
sam.

καὶ ἀναπλεύτας εἰς τὸ ὅλης) Lego. 1, 10.
κλιεύντας. C. R. expungit τὸ δέ.

ἴνοραδρο θὲν τῷ καὶ τὸν γένον, &c.) Hæc ex
Josepho Antiq. lib. 18. cap. 4. & lib. 2. De bell.
Jud. cap. 7. petita sunt.

τὸ δὲ ὅμαιον ἀντιχρηστοι γεροντες, &c.) Vide P. 428.
Iosephum Antiq. lib. 18. cap. 11. & De bell.
Iud. lib. 2. cap. 9.

τὸ κακούργατοι δὲ αὔτοις πρώτοις, &c.) Josephus
Antiq. lib. 18. cap. 4. καὶ δέ τοι οἱ φρόνεοι ἡρ
μίνες τοῖς μὲν μηδὲν τοῖς μὲν ομηλαῖς ἐπιστο
τοσθεν τῷ πλέον φρόνος δὲ πλεῖτος ἡρμίναις τῷ
τοιούτῳ φίρον εἰς τα προσδόματα Et ideo qui ante
hunc fuere Praesides, cum signis aliter insigniti
solebant ut bene ingredi. Primus Pilatus igna
ri omnibus noctu illatas effigies Hierosolymis
statuit.

καὶ ιερῷ διατίμα διαλιπατε, &c.) Ad. 5.
37. Josephus lib. 18. Antiq. cap. 1. & 2.

οἱ καὶ τὸν κατέριν μὲν τηροῦσσι, &c.) Post Ar
chelai, qui fuit Herodis Acalonitæ filius,
exilium, redacta in provincia formula, &
Syria attributa Judæa, in eamque missio
Quirinio, qui Judæorum facultates cen
seret, rebellasse Judæum Gaulaniten, pluri
mosque ad defectionem sollicitasse narrat
Josephus lib. 18. Antiq. cap. 1. Duo ergo tum
supererant Tetrarchæ, Herodes Antipas,
& Philippus; hic Trachonitidis & Gau
lanitidis, iste Galileæ: quorum uterque om
nibus obsequiis favorem Cæsaris demereri
studebat. Testis idem Iosephus lib. 18. Ant
iq. cap. 3. Et verisimile est utrumque sub
ditos sibi populos, ipsosque ad eo Iudeos,
cervicisam gentem, refractariam, & Cæsa
ris mandata facile respuerat, tributa vero

zgre penitentem pro virili compescuisse.
Hoc autem loco alterutrum designat Ori-
genes; vel Philippum, e cuius ditione; Ga-
mala videlicet, Gaulanitidis regionis oppi-
do, ortum duxerat Iudas, ut est apud Iose-
phum lib. 18. Orig. cap. 1. vel Herodem, in
cuius Tetrarchia, Galilæa nimirum, conflata
fuerat hæc Galilæorum factio. Hinc au-
tem fatis liquet corum stare non posse sen-
tentiam, qui seditionem à Juda concitatam
in annum primum Christi conferunt: nullus
quippe tum Tetrarcha; solus rerum potie-
batur Herodes magnus. Nec minus inde
perspicuum est quantu[m] Bezan ratio figeret,
qui eos ab Herode defensos fuisse conjicit,
qui tributum Cæsari dandum non esse pro-
pugnabant.

men in Dialogo contra Luciferanos, cap. 8.
ita scribat: *Herodiani Herodem regem suscep-
ere pro Christo. Ex Origenis igitur, & Hieronymi,*

*Cyri[li] lib.
2. in Esai.
cap. 11.*

*& Cyrilli præterea Alexandrini senten-
tia, Herodiani appellabantur, qui vettigalia
Romanis esse solvenda prædicabant. Quæ si
legisset Beza, id sane non adnotasset ad*

Matth. 22. 16. Alij igitur existimant Herodiano[n]i appellari, qui censerent tributa Cæsari

*Philastri.
Har. 8.*

solvenda, quibus videlicet colligendis Rex Herod[es] Antipatri filius ab Augusto esset constitutus.

Atego fator me nusquam hoc legisse. De Herodiano[n]is multi multa prodidere; alij eos fuisse

volunt, qui Herodem magnum; nonnulli

qui Antipam; aliqui etiam qui Agrippam

Messiam esse crederent: alij, qui vettigalia

coauctoriis faverent; quidam Herodianos

milites; nonnulli domesticos. Ego vero

sic sentio, extitisse quosdam Herodis magni

*temporibus, qui Messiam ipsum esse opinav-
erunt: cum tributis autem præcesset Herod[es],*

*iisque per vim exigendis milites promoto-
shabebet, & expeditos, ipsius quoque cul-*

toreb[us] & asseclas, quo Messia suo per omnia

assentirentur, pendenda tributa prædicasse:

Judeos vero, & ex iis potissimum Pharisæos,

Herodianorum nomine, tum milites, tum

exæctores; tum Herodis tanquam Messia

cultores insignivisse; utpote qui omnes

Herodi faverent: mortuo autem Herode

magno, & Viennam deinde relegato Archelaio,

cum Judæa provinçia formam accepisset,

superfuisse etiam numeri qui Herodem de-

*functum pro Messia haberent, quique præce-
pta illius, leges, & placita pertinaciter tue-*

rentur & propugnarent, in quibus præcipuum

illud erat, Cæsari penitanda esse tributa.

Nulos autem hoc nomine milites Hierosolyma

tum fuisse, cum Herodis Antipæ potestati

neutiquam esset permissa; sed precibus

solum, auctoritate, ac consilio, non per vim

tributorum coactionem ipsum promovisse

perspicuum est.

ei se phariseis iudeis, &c.) Quemadmodum ita

consentiebant Sadducei & Herodiani, ut

Sadduceorum pars esse crediti sint Herodiani; ita è Phariseorum exedris

exiisse Galileos verisimile est, nam & οὐτοις

μάνισα ἀντιφέρεσθαι, τούτοις φρόντισεις

τὸ πολιτευτεῖον οὐτοις οὐτοις οὐτοις. Regibus obser-
vere possunt, & ad eis bellum & damnum infe-
rendum aperie insurgunt: ut ait Josephus libr.

17. Antiq. cap. 3. & defectionem suam exor-
fus Judas Gaulanites Sadducum Pharisæum

sibi adjunxit, quemadmodum ex eodem
Iosepho lib. 18. Antiq. cap. 1. dicere licet;

& utrique ne Cæsari fidem suam jure-
jurando obligarent, extrema omnia con-
stanter pertulerunt. Iosephus libr. 17. Orig. cap. 3. & lib. 7. De bell. Iud. cap. 27. Id

autem videtur hoc loco innuere Origenes.

Bella, & omnia ornamenta ipsorum, cum ante non essent facta sunt, & multa tempora perseverant secundum voluntatem Dei: sic & de animalibus, & de spiritibus, & omnino de omnibus his que facta sunt cogitans qui minime peccavimus; quando omnia que facta sunt initium quidem facturae sue habeant, perseverant autem quod adusque ea Dei & esse & perseverare voluerit. Testatur pro his sententia etiam Propheticis spiritus dicens: Quoniam ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit, & creatas sunt: statuit ea in seculum seculi. Et iterum de salvando homine sic ait: Vt iam petiti atque & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum seculi: tanquam Patre omnium donante & in seculum seculi perseverantiam huius qui salvi sunt. Non enim ex nobis, neque ex nostra natura vita est: sed secundum gratiam Dei datur: & quod ille servaret datum vita: & gratias egerit ei qui prefigit, accipiet & in seculum seculi longitudinem dierum: qui autem abjecerit eam, & ingratus extiterit factori ob hoc quod factus est, & non cognoverit eum qui prefigit, ipse se privat in seculum seculi perseverantia. id est *in seculum* Immortalitatem etiam in die dei nascitur. Athenagoras appellat, liber de resurrect, qua voce saepe utitur toto hoc libro.

obtineant, hoc Pauli loco inducti, qui habetur Ephes. 4. 13. His dogmatis haec si vi- dentur praeter Origenem, Hilarius Can. 23. in Matth. Athanasius Scrm. 3. contr. Aria nos, Basilius in Psalm. 114. & Theodoretos: ταῦτα γὰρ τὰς ἀπόστολος ἐνθέντες τοῖς ιεράτεροις τοῖς ποιῶσιν οὐ φύσει: & μονοὶ τοῖς δι γε ταῦτα τοῖς περιφερόμενοι τοῖς θεοῖς οὐ πατράποις αἰτοῦσιν. Huius quippe distinctionis indigenas est corum natura, qui sunt sub mortali imperio: tum: His autem qui immortales facti sunt plane inutilis est mulierbris sexus. Sed haec plenius tractamus in Origenianis.

οἵτε & ὁ πατέρας ματρίου μερα, &c.) Cor-
poros esse Angelos Patribus antiquis, ipsi-
que adeo toti fere antiquitati persuasum
fuit. Videnda omnino Actio 5. secundi Ni-
cæni Concilii, ubi hanc esse Ecclesia Catho-
licæ sententiam ex Basilio, Athanasio, Me-
thodio, aliisque; contrariam autem Gentili-
um, docet Johannes Thessalonicensis. Vi-
dendum quoque Tertullianus De carne Chr.
cap. 6. Constat Angelos carnem non propriam
gestasse, utpote naturas substantias spiritalis; & se
corporis alicuius, sicut tamen generis. Item docet
lib. 2. contr. Marcion. cap. 8. Epitoma: & The-
odozo: καὶ εἰ ἀλλοι σωματικοὶ εἰσοῦν, ὅπερι γοῦν
Athanasius, sive quisquis auctor est libri

Hieronymus Dialog. adv. Lucifer. cap. 8. Quod Doftheus Samaritanorum princeps Prophetae repudiauit. Quod Saduccei ex illius radice nascente etiam resurrectionem carnis negaverunt. Origenes in Johan. 8. 48. Tom. 26. οὐδον διεργάτην παντας εμαρτυρεῖ τὸν μέλλοντα σώσαντα πρεμένων. Καὶ μετὰ την πατέρου θεοπατερίαν περιστάντων, τὸν εαπέραν ἐπόλιν απέπινεν (επαπέριτον) καὶ ἀναστοιχεῖ, καὶ ποιήσεις πλέοντα διαζεύγαται. & Hom. 25. in Num. Vide item Epiphanius Har. 11. quæ est Samaritanorum, cap. 2. & 3. Philastrium Har. 7. & Johannem Damascenum De Hæresib.

τὸν ἐπιστολὴν περὶ τῶν ἀνθρώπων) Ita C.R. Legebatur autem vitiōse in nostro Codice : Τὴν ἐκπόσιον πεπίστωμαν.
τῷ διά ζειτὸν θεομάχουται σινεργαμένην κατ' ξεῖνα) Etiam si his consonant MSS. H. & R. hiulum tamen esse locum manifestum est.

Id extat Luc.
Sic autem se habet Esiae locus 52, 10.
¶ πάντα ἄκη τὸν τίλον στρέψει τὸν
πόδα τὸν δέρμα πλούτον ἀπλασθεῖται) Ita Complu-
ensis editio Job 19. 26. Sixtina : παντας,
quod malum ; alioqui scribendum estet,
inclusum.
ἄκη παντας ἄκης αἴρεσθαι ὑπέρω μάταιον ἔχεται,

Eccl.) Falso & inepte credi putat. Origenes nominum corpora pudendis fore instructa, cum resurgent; alii futurum existimant, ut vixi omnes ac foeminae masculum sexum novissime Cajetanus in cap. 4. Genes. & in cap. 2. Epistol. ad Ephes, ubi Dæmones corpore constare definitivit. Atque hæc in Origenianis excutiuntur.

Lij

δὸν τὸν τὰ τέλη μὴ γένεσιν σώματος αὐτοῦ θεοῦ φῶν) Origen. lib. I. ἐπὶ ἀρχῶν: cap. 6. Alius fortasse dicet quoniam in illo fine omnis substantia corporalis ita pura erit atque purgata, ut aetheris in modum & cælestis cuiusdam puritatis atque sinceritatis possit intelligi. Ceterius tamen qualiter se habitura sit res scit solum Deus, & si quiesca per Christum & Spiritum sanctum amici sunt.

πάντας τούς δικαιους ἐν τῷ οὐρανῷ αἴρεταιοι, καὶ θρησκευόμενοι
ὑπέστησαν, &c.) Hæc omnia ab Origene proponi, non afferi ex sequentibus satis liquet.
Supra autem ad pag. 291. & 345. in Matth.
observavimus Angelos; juxta Origenis do-
ctrinam, hominum qui sancti olim futuri
sint, corporibus innecti, & de celo reliquo-
rum hominum animas depromi. Huic senti-
tentia consecutarium illud est, Angelorum
naturam induere posse homines, qui ante-
etæ vita recte factis, & virtutibus patrio suc-
cedere celo, & sublimiorum statum conse-
qui meruerint. Aliquos autem solum Angelos,
non omnes, fuisse homines intellective
Origenem putandum est, si modo eum non
stupidum prorsus, suorumque ipsius dog-
matum parum memorem fuisse censemus.
Caterum hanc doctrinam apud Epiphani-
um Hæz. 64. cap. 33. & seq. & Hieronymum
Epist. ad Avit. c. 1. & Apolog. 1. ad. Rufin.
cap. 6. non perfunditorie configitatam reperies.
Eam nihilominus Hæretici quidam subinde
amplexisunt, illosque propterea Psycho-
pneumones fuisse dictos testatur Auctor
Prædestinati quæ edidit Sirmondus, Hæz. 78.

προτεινόμενας ἔλλω τινά τε γραφίων) C. R. αντικ-
θροίσας.

εἰ δὲ ἡ τὸν ιερὸν προστάτην θεόντοναν) Jacobi,
Iudea, Petri secundam, & Johannis
postremas duas Epistolas, εἰ Canone fuisse
expunctas docet Eusebius Histor. Eccl. lib. 3.
cap. 25. ἐπὶ δὲ αὐτὸν εἰργόμενον, γνωσίμου δὲ ὃν εἶχεν
τοις πολλοῖς, οὐ λεπτούντι ιερούνθεται, καὶ οὐ πέδει,
πατέρους διεντέκεινον, καὶ οὐ οντομορφώντεον
τοις τελείοις ιεράν. Itemlib. 6. cap. 14. & Hiero-
nymus lib. De Scriptor. Eccles. in Iuda:
Iudas frater Iacobipariā quidem quæ de septem
Catholicis est, Epistolam reliquit, Et quia de li-
bro Enoch, qui apocryphus est, in ea assūmīt testi-
monium, ἀπέρισque reicitur: tamē auctoritatem
vetustatē jam & usum eruit, & inter S.
Scripturas computari, & sacrosanctam auto-
ritatem habere. Eam admittitipse Origenes
Hom. 13. in Gen. Pueri sunt Isaac, Matthæus,
Marcus, Lucas, Iohannes: puer eius sunt Petrus,
Iacobus, Iudas: puer eius est & Apostolus Paulus,
qui omnes Novi Testamenti puteos fodiant. &
Hom. 7. in Ios. Sacerdos alius tuba primus in Ev-
angelio suo Matthæus incrépuit. Marcus quoque,
Lucas, & Iohannes, sūi singuli tubis sacer-
dotalibus cecinerunt. Petrus etiam duabus Epis-
tolarum suarum personat tubis. Iacobus quoque

& Iudas. Item in Matth. 13. pag. 223. οὐδὲ τοις
γενεταῖς ἐπιστρέψονται ἀλλὰ στρέψονται πεπληρωμένοις
τοῖς ἔτασι χάρεστοι ἐπεπληρωμένοις λόγων.
ὅτε ταῦτα συγχρίξεις. Λύγον αὐτῶν ἐπ. 15. 17.

140

sumus C.R. Sic autem H. in *οὐδέποτε*
λόγον αὐτὸν ἐπιστέφει τὸ δημόσιον
τὸν, ubi non dubito quin aliqua fuerint
pratermissa. Legendum forasit: *εἰπαρεῖ*.
XII λόγον αὐτὸν μὲν ἐπιστέφει τὸ δημόσιον τὸν γενε-

τῶν τοῦ λέγοντος Φάσκος; πόρος ἀλίρος) C.R. ^{την} νόμον
τοῦ νόμου διεύτερον δὲ εἰς αὐτὸν πατέσθαι (νόμον μαζανόν) Vocula ^{την}
δι, hic παρέλαβε, & expungenda est.
εἰς τὸν ἀκεφαλήρον) C.R. τίποι.

καὶ τὸ τεχθὲν ἐκ τῶν ὀνόματος) C. H. *Ἑλλ.* quemadmodum supra p. 466. τιτίχθαι possumus observavimus pro, τιτίχθαι.

τὸν καθειρ τὸν τῆς, &c.) Legendum: τὸν καθειρ
τέτο τῆς, &c. 140

τῆς δὴ τῷ αὐτῷ θύμισεως) Ira C.R. at H. φη-
σεως Malimi, ἡγιόντας, & paulo quoque su-
perius: θύμισεως φερετοποτε πειρών θύμισης, & mor-
θύμισεως δὲ ἐργον ή, & iterum inferius: δι' ι-
ταῦτα δὴ τοιούτην τείχιον ή, & aliquanto post,
πειρά τὰ εἰς φοβερά πράξιμα: Sed fortasse
θύμισις, & θύμοντι confuderit Origenes.

καὶ πάσις τοῖς μὲν ἀγνοεῖσθαι οὐδέποτε κατέχει τὸν ἐν τούτοις διατάσσειν.) Duplex entre-
surrectionis forma: αἱα ἀράγοντος διατάσσειν,
Luc. 14. 14. ποτε & ἀνάστασις τῶν, & ἀνάστα-
σις ποτέ, Apoc. 20. 5. αἱα, ἀράγοντος εἰσει-
λοντας, 29. ποτε & ἀνάτηπος διατάσσειν, Apoc.
20. 14. & ἀνάστασις ἀδικων, Act. 24. 15. U-
tramque resurrectionem explicit Daniel,
cap. 12. 2. Et multi de his qui dormiunt in
terra pulvere evigilabunt, ut in vitam &
eternam, & alij in opprobriū, ut videant semper.
Origenes libr. 2. 28. in Iсаіам: Licet ergo omnes
resurgent, & uniuersi quisque in suo ordinari surgat,
considerandum est tamen propter illius sermonem

Iohannis, quem in Revelatione sua dicit: Beatus qui partem habet in resurrectione prima; in hoc secunda mors non habet potestatem; ne forte dividit omnis resurrectionis ratio in duas partes possit; id est in eos qui salvandi sunt iustos, & in eos qui cruciandi sunt peccatores: ut sit una quidem bonorum, que dicitur prima; illa vero que est misericordiarum, secunda dicatur; & illam quidem in omnibus puram, hilarem, totius plenam letitiam; illam vero alteram totum tristitem, totum amarorū plenam.

Repräsentat hunc locum Pamphilus in sua Apologia.

Genad. De dogmat. cap. 6. Quinque dicimus ex Gennadio existimasse nonnullos duplex futurum resurgentem tempus; ac priore loco luctitatum iustos, secundo peccatores. Erit, inquit, resurrectione mortuorum omnium hominum, sed una, & insimul, & semel. Non prima iustum, & secunda peccatorum, ut fabula est somniatorum; sed una omnium. Duplicem quoque resurrectionem commemorat Augustinus libr. 20. De Civit. Dei, cap. 6. aliam quæ nunc est, animalium videlicet, quæ à peccatis per poenitentiam refurgunt, atque illam esse a dicitur apud eum, de qua Apoc. 20. 5. aliam quæ futura est, corporum nimirum, quæ in postremo iudicio à mortuis resurgent. At cap. 21. libri ejusdem resurrectionem iustum ab impiorum resurrectione secesserit. Sed & a dicitur, morti aeternæ ac damnationi nonnunquam opponitur. Fidem faciunt hæc Isidori Pelusiota verba: ἐγώ δι Φημί τοι, ὅτι οὐδὲν Σιάσαται γενέσως θυγάτηρ, εἰς αἵδεσσιν ἀνέστη τὸ ζῷον. οὐ δι Σιάσαται ναός, εἰς αἴσθητον περιπάτων. Ego vero dico tibi animam quæ bene vixerit, in resurrectionem iterum vivit; quæ vero male vixerit, in ignem aeternum abiturum: & illa Lactantii lib. 7. Divin. Inflit. cap. 21. Tunc quorum fuerit probata iustitia, hi primum immortalitatis accipient: quorum autem peccata & scelerā detecta fuerint, non resurgent; sed cum impiis reconducentur in eisdem tenebris, ad certa supplicia destinati.

a dicitur apud eum, de qua Apoc. 20. 5. aliam quæ futura est, corporum nimirum, quæ in postremo iudicio à mortuis resurgent. At cap. 21. libri ejusdem resurrectionem iustum ab impiorum resurrectione secesserit. Sed & a dicitur, morti aeternæ ac damnationi nonnunquam opponitur. Fidem faciunt hæc Isidori Pelusiota verba: Pamphilus in Apologia; cum enim in quaftione de futura mortuorum resurrectione jam inde à vetulis temporibus multa peccasse dictus sit Origenes, & in nefariis ac à communi Orthodoxorum sensu discrepantes sententias incidisse; ab hac ipsa suspicione prohibere conatus est Pamphilus. Epiphanius autem Hæc. 64. cap. 10. quamvis Origenem inducat resurrectionem impugnantem; cum iis tamen cum commitiri, qui ex his Psalm. 1. verbis, Propterea non resurgent impi in iudicio, resurrectionem malis adjudicabant. Ceterum hæc in Origenianis expendimus.

αὐτὸς διάλογος τοῦ καὶ τὸν σωτῆρα τὸν θεόν τὸν θεῖον, &c.) Hæc dura fuit; quæ tamen emolliri, & commodius explicari queant, si ad vocem, ἀνάλογον, attenderimus. Non enim divina huic generationi parem ullam esse vult Origenes; sed affinitates illas & agnationes quæ in cœlo obtinebunt, sacra sanctæ Verbi generationi in eo similes esse dicit, quod utraque sine ulla genitalium membrorum operæ admixtientur; quas alioqui disparens usquequa agnoscat. Sententiam hanc suam lib. 1. De princip. cap. 2. diserte explicat, Infandum autem est, inquit, & illiciunt, Deum Patrem in generatione unigeniti Filii sicut atque in substantia sua ex quo alicui vel hominum, vel aliorum animalium generanti; sed neceſſe est aliquid exceptum esse, Deoque dignum, cat nulla prorsus comparatio, non in rebus solum, sed ne in cogitatione solum, vel sensu inveniri potest, ut humana cogitatio possit apprehendere quomodo ingenitus Deus efficitur. Pater unigeniti Filii: & lib. 1. in Matthæum, apud Pamphilum in Apolog. Dubium non est quod nativitate eius non est talis, ut quasi qui ante non fuerit, esse caperit, scit de nativitate hominum putatur: & lib. 5. in Johann. ex eadem Pamphilii Apolog. Qui licet non ex sanguinibus, neque ex voluntate virtutis, sed ex Deo natuſi sunt; non tamen ex nativitate sunt, quia natus est unigenitus Filius.

αὐτὸς τὸ τὸν αὐτὸν τὸν διάλογον, &c.) Valentinius p. 496. suggestat:

αὐτὸς τὸ τὸν αὐτὸν τὸν διάλογον, &c.) Origenes Hom. 39. in Luc. candem proponit questionem, quam alia responsione dissolvit: tu loquum confuse.

αὐτὸς τὸ τὸν αὐτὸν τὸν διάλογον, &c.) Debet aliquid: fortasse, δύο οὐδεναίνων, vel, εἰς οὐδεναίνων, vel aliquid ejusmodi. Vetus Interpres: hominibus videlicet factis in similitudinem Angelorum.

αὐτὸς τὸ τὸν αὐτὸν τὸν διάλογον, &c.) Vellege: ita autem, p. 497, vel quod malum, quodque Veteri Interpretationi conformat: οὐδέτο δι τοις λέγοι το μηδέ τοις δικαιούντος το θεού εἰδέναι λέγοις τοις ταῦτα καὶ τοις δικαιούσις αὐτοῖς ισχεῖσιν τον σωτήρα.

αὐτὸς τὸ τὸν αὐτὸν τὸν διάλογον, &c.) Cerinthians nos intellige de quibus Eusebius, & Epi-

phanius. Vel intellige Chiliaetas, sive Chilonietas qui ortum à Papia S. Johannis discipulo traxerunt. Hi sanctos post resurrectionem cum Christo mille annis regnaturos, & corporeis voluptatibus fruituros credebant, hoc Johannis deceptiloco qui habetur Apocal. 20. 4, 5, 6. Vide Philastrium Har. 59. Origenes quidem pari futuros impios cum sanctis conditione censuit, postquam diuturnis poenis fuerint exerciti, & Gentium plenitudo advenerit; sed neque certum tempus praefixit ullum, neque corporeas illas post hanc vitam delicias agnoscit; ideoque inter Chiliaetas immerito à nonnullis refertur.

(ειναισταίς ήμας καὶ τοις χρήσαντος) C. H. χρήσαντος

R. χρήσαντος.

P. 499. καὶ εἰς τὸν ὃ φθορὴ ὅτι μέσην διατάξεως, &c.) Hilarius Can. 22. in Matth. Hieronymus.

IN IOHANNEM.

οἱ οὐ πλεῖστοι τὸ πολλὰ τῷ Σίῳ χωρίσσονται
Male Perionius hujus libri Interpres: Plurimi quidem qui vitam in otio degunt: melius Ambrosius Ferrarius: Complures majori ex parte in vita uenda occupati: hoc est, ad mortalibus hujus vitae negotia attenti, εὐπεπλησσον τοῖς τούτοις φραγματείας, ut loquitur Apostolus 2. Tim. 2. 4. Σίᾳ non vitam solum significat, sed ea etiam quibus vita toleratur.

καὶ ἐν βραχίοντὸς θεραπευτικὸν τὸν τοῦ θεοῦ φέροντες) Perionius vertit: divinumque cultum exiguo tempore teneant, incepit: optime Ferrarius: & paucis cultores Dei nutriti; hoc est, pauca ad alendos Dei ministros conferunt: ex iis enim quae Deo populus offerebat, alebantur Levitæ.

ἀφ' ἧς ἡμεῖς λαβόντες φαμέν) Fugit captum Ferrarij, & Peronij vocis hujus, λαβόντες, significatio. Verte; inde arrepta occasione dicimus: λαβόντες enim hoc loco est, ἀφορισθεῖσαι.

Cat. Unde, λαβόντες φαρρού. Hesych. ἀπαρχὴν ἐν φρέσιον ἐξ ξ., &c.) Nimirum postquam Antiochia rediit, quo à Mammæ Alexandri Severi matre fuerat accersitus. Tunc enim Commentarii illustrare Scripturam exorsus est. Id vero munus Achæaco itinere intermissum resumxit Alexandria denuo reversus: ut fuisus in Origenianis ostendimus.

καὶ δὲ ἡμεῖς εἰδίναντες τοὺς Εβραῖς οὐ, &c.) Quae φρεσιάνημα Origenis, & LXX. Interpretes appellant, dicuntur Ebraicæ φρεσιά, eaque frugibus integris, necdum elaboratis Deo offerenda excipebantur, neque magna copia, neque certa. Offerebantur autem festo primitiarum tempore, φρεσιά

πάντων παρτῶν, juxta preceptum Exod. 23. 16, 19. Eorum vero offerendorum ritus traditur Levit. 2. 14. At ἀπαρχαὶ Judæis sunt τομῶν, quæ ex universis frugibus jam elaboratis sepositæ, Sacerdotibus tradebantur ea copia; quæ amplior esset sexagesima parte, minor quadragesima. Ut ex omnibus sicut frugibus excernerentur Therumoth, fruges universas jam ante collectas esse oportuit, quod contingebat in festo Pentecostes, ut est Levit. 23. 15. Num. 28. 26. Deuter. 16. 9, 10. Sunt qui primitias novorum fructuum oblatas volunt mente Tisri, festo Scenopegia. Nam tum universos fructus fuisse collectos intelligitur ex Exod. 23. 16, & Levit. 23. 39. Atqui de fructibus quoque dabuntur Therumoth: Num. 18. 13. Deuter. 18. 4. & 26. 2. Igitur data illæ sunt post collectionem fructuum, hoc est mente Tisri, in festo Tabernaculorum. Atque hanc primitiarum oblationem videtur respexisse Origenes, cum ait, μὴ τὸ πάρτας καρπὸν ἀπορτοῦσαί ἀπαρχαὶ, nam ante Scenopegiam universi fructus, uvæ puta, & oleæ, neutriquam potuerunt esse collectæ.

λεπτὸν οὐτοῦ οὐδὲ σοφῶν, ἐν αγετῷ, &c.) Pessime hæc à Perionio accepta sunt, neque sat bene à Ferrario. Verte; Dicendum sane est eorum qui sapientes, & in Christo auxilium nauci sunt, & in his prædictis Epistolis, quod sidem mereantur, indigent testimonii quæ in Legalibus & Propheticis scriptis continentur, hanc esse mentem, ut sapientiae quidem plena, & credibilita, & vehementer sancta Apostolica esse dicant, sed iis neviquam consimilia: Hæc dicit Dominus omnipotens.

καὶ οὐτας τοῦτοι) Ita C.R. & Ferrarius. Perionius tamen legit, τέτοιο, cui nos assentimur.

ἀλλὰ καὶ φρουράσασα) Retinendum illud, καὶ, quod prætermiserunt Ferrarius, & Perionius.

πασαδεὶς η καρπὸν, τὸ εὐαγγελιόν) Adnotavimus supra Pauli Epistolas Evangelij nomine affici.

μὴ καλέσοντες διδάσκαλον ἐπὶ τοῦ τύπου) Locus habetur Matth. 23. 8. ubi pro, πασαδεὶς, exemplaria quadam habent, διδάσκαλοι. Hunc autem versum cum sequenti confudit Origenes.

μὴ τὸς ἴησος οὐδὲ ἀντίς δεξιάζεται) Origenes 2. 6. Tom. II. in Matth. p. 223. & Homil. 7. in Luc. Debemus in hoc loco ne simplices & quique decipiuntur, ea que solent Heretici opponere confutare: instantam quippe nescio quis prorupit insinuā, ut afferret negatam fuisse Mariam à Salvatore, eo quod post nativitatem illius juncta fuerit Ioseph; & paulo post: Porro quod afferunt eam nupsisse post partum, unde approbēt non habent: hi enim filij quilo Ioseph dico bantur, non erant orti de Maria, neq; est illa Scriptura, qua ista commo- moret.